

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑ: ΔΙΚΑΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

***Η δομή της χονδρικής αγοράς ηλεκτρικής
ενέργειας και Κανονισμός REMIT***

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Φαραντούρης
Επικ. Καθηγητής, Ευρωπαϊκή Έδρα Jean Monnet
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Παν/μιου Πειραιώς

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016

Η Ευαγγελία Χατζόγλου βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από τα τέλη της δεκαετίας του 70' άρχισε να συντελείται η απελευθέρωση των ενεργειακών αγορών στην Ευρώπη. Οι ενεργειακές αγορές χονδρικής, ειδικότερα είναι ζωτικής σημασίας για την ευημερία των πολιτών της Ευρώπης και για την ανταγωνιστικότητα και βιωσιμότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, καθώς και για την επιτυχία και ολοκλήρωση της ευρύτερης ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η περιγραφή της δομής της χονδρικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, τα οποία είναι σημαντικό να καταστούν προσιτά τόσο στους άμεσα ενδιαφερομένους για τον ενεργειακό τομέα όσο και στους πολίτες, ιδιαίτερα αυτό το χρονικό σημείο, όπου στην Ελλάδα οι μεταρρυθμίσεις στον χώρο συντελούνται ραγδαία.

Στο πρώτο κεφάλαιο καταγράφεται η ιστορική διαδρομή της εξέλιξης της ενεργειακής χονδρικής αγοράς από τα κρατικά μονοπώλια που κυριαρχούσαν έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως σήμερα στην απελευθερωμένη αγορά. Εν συνεχεία, αναλύονται οι τρεις βασικοί σταθμοί της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ήτοι οι τρεις δέσμες μέτρων απελευθέρωσης, εκδοθείσες από τον ενωσιακό νομοθέτη και σε δεύτερο χρόνο η μεταφορά αυτών στα εθνικά δίκαια των κρατών μελών. Εισάγοντας το κύριο κεφάλαιο για τη δομή της αγοράς στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου περιγράφονται οι αιτίες και οι συνθήκες, οι οποίες οδήγησαν τα κράτη στην αναδιοργάνωση των χονδρεμπορικών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και στα οφέλη που προκύπτουν σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο για τα ίδια αλλά και για την Ένωση ως ενιαία οντότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η δομή της αγοράς, τα μοντέλα που έχουν υιοθετηθεί από τα κράτη μέλη και ο τρόπος λειτουργίας των μοντέλων αυτών. Επίσης, καταγράφονται τα υποκείμενα τα οποία συμμετέχουν ενεργά στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και ο ρόλος που διαδραματίζουν εντός της αγοράς. Επιπρόσθετα, παρατίθεται η ανάλυση των επιμέρους αγορών και

συναλλαγών που αναπτύσσονται στον τομέα. Ενώ, πραγματοποιείται και μία σύντομη ανάλυση της χονδρεμπορικής αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός με τίτλο “Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency” και διακριτικό τίτλο REMIT, ο οποίος αφορά στην ακεραιότητα και διαφάνεια των συναλλαγών στην χονδρεμπορική αγορά και αποτελεί σημαντικό πλαίσιο για τον εντοπισμό και την τιμωρία περιπτώσεων κατάχρησης της αγοράς σε όλη την Ευρώπη. Επιχειρείται μία ορθή προσέγγιση για το ρυθμιστικό και νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης καταχρηστικών πρακτικών στην αγορά, το οποίο διαφυλάττει την ακεραιότητα των συνθηκών διαπραγμάτευσης στις ενεργειακές αγορές ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος της μεταβλητότητας των τιμών των ενεργειακών προϊόντων.

Στο τελευταίο κεφάλαιο ακολουθούν οι συμπερασματικές παρατηρήσεις σχετικά με τα προβλήματα και τις στρεβλώσεις της αγοράς που ακόμα εντοπίζονται αλλά και οι προοπτικές βελτίωσης, καθώς και η εφαρμογή του Κανονισμού REMIT στην πράξη και οι συνέπειες από την εφαρμογή του.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
I. Εισαγωγή.....	5
1. Η εξέλιξη της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	5
2. Το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο περί απελευθέρωσης της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας.....	9
3. Οργάνωση της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας .	14
II. Η Δομή της Χονδρεμπορικής Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας.....	17
1. Τα βασικά Μοντέλα οργάνωσης	17
2. Οι Συμμετέχοντες στην χονδρεμπορική αγορά.....	25
3. Επιμέρους Κατηγορίες Αγορών ηλεκτρικής ενέργειας	34
4. Η ελληνική χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.....	42
III. Ο Κανονισμός REMIT για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας.....	46
1. Εισαγωγή και Προϊσχύον Καθεστώς.....	46
2. Πεδίο εφαρμογής: Υποκείμενοι φορείς και Συναλλαγές	54
3.Καταχρηστικές Πρακτικές : Ορισμοί και Νομολογιακή Αντιμετώπιση.....	59
IV. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις	72
V. Βιβλιογραφία	78

I. Εισαγωγή

1. Η εξέλιξη της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα, στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας δρούσαν κυρίως επιχειρήσεις καθετοποιημένης υπηρεσίας (vertically integrated utilities), οι οποίες και αναλαμβάνουν το σύνολο των σταδίων της διαδικασίας παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, από την παραγωγή και τη μεταφορά έως τη διανομή και την πώληση στον τελικό καταναλωτή¹. Οι επιχειρήσεις αυτές διέθεταν στην ιδιοκτησία τους μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας², γραμμές μεταφοράς και δίκτυο διανομής της ενέργειας προς τους καταναλωτές και βρίσκονταν κατά κανόνα υπό την πλήρη εποπτεία του κράτους, που ήταν και ο βασικός μέτοχος αυτών³.

Η οργάνωση της αγοράς ηλεκτρισμού, συνεπώς, χαρακτηριζόταν από μονοπωλιακά καθεστάτα, η οποία (οργάνωση) στα πρώτα βήματα σταθεροποίησης της αγοράς συνεισέφερε σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό των κρατών. Και τούτο διότι ο κρατικός και πλήρης έλεγχος των επιχειρήσεων αυτών συνέβαλε στην ανάπτυξη της αντίληψης ότι η παροχή ενέργειας αποτελεί κοινωνικό αγαθό και καταβλήθηκαν σημαντικές προσπάθειες για την ενσωμάτωση όλων των νοικοκυριών στα δίκτυα παροχής με επέκταση των δικτύων και βελτίωση των συστημάτων παραγωγής και διανομής ενέργειας, με τελικό στόχο εφοδιασμό

¹ Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας στηρίζεται σε τέσσερις βασικές δραστηριότητες: την παραγωγή, τη μεταφορά, τη διανομή και την προμήθεια.

² Ορισμένες εξ' αυτών παρήγαγαν και τροφοδοτούσαν απευθείας τους καταναλωτές (πλήρως καθετοποιημένες), ενώ άλλες αναλάμβαναν μόνο την πώληση και διανομή και προμηθεύονταν από επιχειρήσεις παραγωγής.

³ Για τις δημόσιες επιχειρήσεις που παρέχουν αγαθά ζωτικής σημασίας και την έξοδο τους από το δημόσιο τομέα βλ. ΣΤΕ (Πρακτ. Επεξ.) 158/1992 και ΣΤΕ (Πρακτ. Επεξ.) 159/1992, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ και Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 171.

ενέργειας τόσο προς τις μεγάλες βιομηχανίες όσο και προς τους οικιακούς καταναλωτές⁴.

Στα τέλη, όμως, της δεκαετίας του 1970, υπό το πρίσμα της γενικότερης ευρωπαϊκής τάσης προς τον οικονομικό φιλελευθερισμό και ταυτόχρονα τον περιορισμό του κρατικού παρεμβατισμού σε βασικούς οικονομικούς τομείς⁵, όπως αυτός της ενέργειας, ανέκυψε το θέμα της απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και άρχισε να αμφισβητείται το επικρατούν μονοπωλιακό μοντέλο⁶. Τα επιχειρήματα υπέρ της απελευθέρωσης⁷ και της οργάνωσης της αγοράς σε ανταγωνιστικό μοντέλο ήταν αναμφίβολα, με βασικά εξ αυτών την ανάπτυξη των τεχνολογικών επενδύσεων και την ωφέλεια του τελικού καταναλωτή αναφορικά με την τιμή πώλησης του ρεύματος. Αντιθέτως, οι μονοπωλιακές κρατικές επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας δεν προωθούσαν νέες τεχνολογίες ενώ οι εκάστοτε κυβερνητικοί παράγοντες εκμεταλλεύονταν προς όφελος τους τον έλεγχο των επιχειρήσεων ενέργειας για ψηφοθηρικούς κυρίως σκοπούς και χωρίς να προσαρμόζονται στις αναδυόμενες ανάγκες ενός σύγχρονου κράτους και να λαμβάνουν μέτρα υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος.

⁴ *Μ. Παπαντώνη*, Το δίκαιο της ενέργειας, Αθήνα 2003, σελ. 107 επ. και *Θ.Π. Φορτσάκης*, Δίκαιο της ενέργειας, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σελ. 280 επ.

⁵ Για το θέμα της ιδιωτικοποίησης (ή αποκρατικοποίησης) των επιχειρήσεων στον τομέα της ενέργειας βλ. *Θ.Γρ. Παπαδόπουλος*, Ελευθερία Εγκατάστασης και Ελευθερία Κυκλοφορίας Κεφαλαίων στον τομέα της ενέργειας: Η περίπτωση της ιδιωτικοποίησης επιχειρήσεων στο συλλογικό τόμο *Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, (επιμέλεια: *Νικ. Ε. Φαραντούρης*), Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014, σελ.171 επ.

⁶ Βλ. υπόθεση *Almeida*, C -158/94 και υπόθεση *Costa κατά Enel* 6/1964 του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, όπου η ηλεκτρική ενέργεια αντιμετωπίζεται ως εμπόρευμα και η αγορά πρέπει να υπόκειται στις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού.

⁷ Για την έννοια «*απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας*» βλ. *Αικ. Ηλιάδου*, Απελευθέρωση Αγοράς Ενέργειας κατά το Ευρωπαϊκό και Εθνικό Δίκαιο, στο συλλογικό τόμο *Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική* ό.π., σελ. 17επ., *Χ. Συνοδινός*, Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και κανόνες του ανταγωνισμού, στο συλλογικό τόμο *Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας* (επιμέλεια *Ε. Αδαμαντίδου*), Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001, σελ. 71-112 και *Μ.Θ. Μαρίνος*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο - Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.

Η έως τότε ενεργειακή πολιτική της Ευρώπης ως ενιαίας οντότητας χαρακτηρίζεται από έλλειψη γενικών στόχων και σχεδόν αποκλειστική επικέντρωσή της σε μορφές ενέργειας μεμονωμένα⁸. Δεδομένου ότι η ενεργειακή πολιτική υπαγόταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών και συνδεόταν άρρηκτα με την αρχή της εθνικής κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων⁹, γίνεται ευκόλως αντιληπτό ότι η τομέας της ενέργειας αποτελεί έναν από τους πιο ευαίσθητους και ιδιαίτερους κλάδους με εξαιρετικό έντονο ρόλο στις διεθνείς σχέσεις μεταξύ των κρατών και των θεσμικών οργάνων τους¹⁰.

Στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1992¹¹ για πρώτη φορά προβλέπεται η λήψη μέτρων στον ενεργειακό τομέα, χωρίς ωστόσο να γίνεται αναφορά για ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική. Η Επιτροπή όμως από τις αρχές της δεκαετίας αμφισβητεί δικαστικώς τα μονοπωλιακά καθεστώτα των κρατικών επιχειρήσεων ενέργειας υπό το πρίσμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων¹². Συνακόλουθα, ο ενωσιακός νομοθέτης υιοθέτησε κανόνες

⁸ Τη δεκαετία του '50 όταν σε μία προσπάθεια για την επίτευξη κοινής ενεργειακής πολιτικής για τον άνθρακα υπεγράφη αρχικά η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και εν συνεχεία η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ). Σχετικά βλ. *N.E. Φαραντούρης*, Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας στο συλλογικό τόμο *Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, ό.π., σελ. 3 επ. , όπου αναγνωρίζεται η εθνική κυριαρχία στον ενεργειακό τομέα.

⁹ Βλ. Απόφαση ΔΕΚ 72/83, *Campus Oil*, δημοσιευμένη στο *curia.europa.eu*

¹⁰ Περί των κρατικών κυριαρχικών αρμοδιοτήτων και περιορισμών τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο όσον αφορά στους ενεργειακούς και άλλους φυσικούς πόρους και την εκμετάλλευσή τους βλ. *FATOUROS, Arghyrios, An International Legal Framework for Energy*, *Recueil des cours, Hague Academy of International Law, Hague, the Netherlands*, 2008, pp. 357-408.

¹¹ Πρώην άρθρο 3 ΣυνθΕκ, περ. τ' και πρώην άρθρο 154 ΣυνθΕκ για διευρωπαϊκά δίκτυα ενέργειας

¹² Βλ. Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Μαρτίου 1991, Γαλλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Ανταγωνισμός στις αγορές τηλεπικοινωνιακών τερματικών), Υπόθεση C-202/88, δημοσιευμένη στο *curia.europa.eu*

παράγωγου δικαίου προκειμένου να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις στον ενεργειακό τομέα¹³.

Η εν ισχύ σήμερα Συνθήκη της Λισσαβόνας περιλαμβάνει για πρώτη φορά μία διακριτή νομική βάση που αφορά τον τομέα της ενέργειας. Σύμφωνα ειδικότερα με το άρθρο 194 αυτής, υπό τον τίτλο «Ενέργεια»¹⁴ ορίζονται ως βασικοί στόχοι της ενεργειακής πολιτικής, η διασφάλιση της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού¹⁵, η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας, η ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η προώθηση της διασύνδεσης ενεργειακών δικτύων. Η αρμοδιότητα της Ένωσης για τη λήψη μέτρων στον τομέα της ενέργειας προσδιορίζεται ως συντρέχουσα καθώς στο ίδιο άρθρο ορίζεται περαιτέρω ότι κάθε κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμα να καθορίζει

¹³ Βλ. κατωτέρω υπό παράγραφο Ι.2.

¹⁴ Άρθρο 194 της Συνθήκης: «1. Στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης ή της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, έχει ως στόχο: α) να διασφαλίζει τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, β) να διασφαλίζει τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης, και γ) να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και δ) να προωθεί τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων.

2. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής των λοιπών διατάξεων των Συνθηκών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, θεσπίζουν τα μέτρα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της παραγράφου 1. Τα εν λόγω μέτρα θεσπίζονται μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Τα μέτρα αυτά δεν επηρεάζουν το δικαίωμα κράτους μέλους να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού, με την επιφύλαξη του άρθρου 192, παράγραφος 2, στοιχείο γ).

3. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 2, Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομοφώνως, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει τα ως άνω μέτρα, όταν πρόκειται για μέτρα κυρίως φορολογικού χαρακτήρα». Σχετικά με την Εισαγωγή ΣΛΕΕ ειδικού κεφαλαίου για την ενέργεια βλ. Ν.Ε. Φαραντούρης, Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 3 επ.

¹⁵ Για την ασφάλεια του εφοδιασμού μέσω των δικτύων βλ. Κεφάλαιο V στον τομέα της ενέργειας στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 415 επ.

τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή μεταξύ των διάφορων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού. Σε κάθε περίπτωση η θεσμοθέτηση ειδικού κεφαλαίου για την ενέργεια αντικατοπτρίζει τη συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας των ενεργειακών ζητημάτων και τη βούληση της Ένωσης για μία ενιαία εσωτερική αγορά ενέργειας.

Συνοψίζοντας, μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποφασίζει το άνοιγμα του ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο επέφερε σημαντικότερες μεταβολές στον τομέα, με τα κράτη μέλη να πρέπει να προσαρμοστούν σταδιακά και να υιοθετήσουν τις νέες μεταρρυθμίσεις.

2. Το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο περί απελευθέρωσης της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας¹⁶

Η πρώτη δέσμη οδηγιών (Οδηγία 96/92/ΕΚ¹⁷ για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και Οδηγία 98/30/ΕΚ¹⁸ για την αγορά φυσικού αερίου) για την απελευθέρωση της ενεργειακής αγοράς εκδόθηκε την 19η Δεκεμβρίου 1996 από την Ευρωπαϊκή -τότε- Κοινότητα και αποτέλεσε τη θεμελιακή βάση για τα κράτη μέλη του ανοίγματος της αγοράς στον ανταγωνισμό¹⁹. Έθεσε με ήπια μορφή τους βασικούς πυλώνες για την σημαντική αναμόρφωση της εσωτερικής αγοράς που επρόκειτο να επέλθει. Ειδικότερα οι κύριοι στόχοι και μεταρρυθμίσεις της πρώτης γενιάς οδηγιών είναι οι παρακάτω:

- α. Σαφής διάκριση μεταξύ των ανταγωνιστικών τμημάτων της βιομηχανίας και των μη ανταγωνιστικών τμημάτων. Ειδικότερα, υφίστανται ο κεντρικός άξονας που περιλαμβάνει την κατασκευή, διαχείριση και την εκμετάλλευση των υποδομών μεταφοράς και διανομής και οι

¹⁶ Για το θέμα αυτό βλ. Γ.Κουτζούκος-Μ. Ασλάνογλου- Α. Τροκούδη, Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας: Από την Πρώτη στην Τρίτη Δέσμη, στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 33 επ.

¹⁷ ΕΕ L 27/10, 30.11.1997

¹⁸ ΕΕ L 204/1, 21.7.1998

¹⁹ Όπως αυτός (ανταγωνισμός) θεσπίζεται στα άρθρα 101 και 102 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης)

παράπλευροι άξονες που περιλαμβάνουν τις δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας²⁰. Οι παράπλευροι άξονες είναι και αυτοί που έχουν εκτεθεί στον ανταγωνισμό, ενώ οι υποδομές των δικτύων μεταφοράς και διανομής εξακολουθούν να αποτελούν κρατικά φυσικά μονοπώλια²¹. Άρα, οποιοσδήποτε ιδιώτης έχει δυνατότητα παραγωγής ή προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, εφόσον κατέχει την απαραίτητη άδεια για παραγωγή ή προμήθεια. Οι κρατικές εταιρείες, μπαίνουν σε διαδικασία μετατροπής τους σε ανώνυμες εταιρείες με σαφώς διαχωρισμένες τις δραστηριότητες παραγωγής, μεταφοράς²² και διανομής²³.

- β. Δυνατότητα πρόσβασης στις υποδομές προς τρίτους (Third Party Access), από μέρους των επιχειρήσεων των μη ανταγωνιστικών τμημάτων της βιομηχανίας. Το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στις υποδομές δικτύου ενέργειας, στα φυσικά μονοπώλια, δηλαδή, αποτελεί τη βασικότερη προϋπόθεση ώστε να λειτουργήσει αποτελεσματικά το μοντέλο του ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας²⁴. Αντικείμενο της πρόσβασης στον κλάδο της ενέργειας αποτελούν ειδικότερα το δίκτυο υψηλής, μεσαίας και μικρής τάσης ηλεκτρικής ενέργειας και το δίκτυο μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου καθώς και οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης αυτού. Η έννοια της πρόσβασης είναι ευρεία και περιλαμβάνει τόσο τη σύνδεση των χρηστών στο δίκτυο-φυσικό μονοπώλιο όσο και τη χρήση αυτού. Σύμφωνα με τη

²⁰ Θ. Π. Φορτσάκης, ό.π. 280 επ.

²¹ Φυσικό μονοπώλιο δημιουργείται όταν, λόγω της ιδιομορφίας της αγοράς, το κόστος κατασκευής και λειτουργίας των υποδομών και υπηρεσιών είναι χαμηλότερο από ό,τι το άθροισμα του κόστους που θα προέκυπτε, εάν παρέχονταν από περισσότερες επιχειρήσεις. Για την υπόψη έννοια βλ. Μ.Θ. Μαρίνος ό.π., σελ. 13 επ.

²² Κατ' άρθρο 2 της Οδηγίας 2003/54/EK, ως «μεταφορά» ορίζεται «η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας μέσω διασυνδεδεμένου συστήματος υψηλής και υπερυψηλής τάσης με σκοπό την παροχή τη σε τελικούς πελάτες ή σε διανομείς, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της προμήθειας»

²³ Κατ' άρθρο 2 της Οδηγίας 2003/54/EK, ως «διανομή» ορίζεται «η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας μέσω διασυνδεδεμένου συστήματος υψηλής και υπερυψηλής τάσης με σκοπό την παράδοσή της, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της προμήθειας»

²⁴ Μ.Θ. Μαρίνος ό.π., σελ. 6 επ.

θεωρία περί ουσιωδών διευκολύνσεων ή αναγκαίων υποδομών (essential facilities) όποιος εκμεταλλεύεται μία εγκατάσταση ή υποδομή δικτύου οφείλει να παραχωρεί υπό όρους τη δυνατότητα πρόσβαση σε αυτή από τρίτο προκειμένου να διασφαλίζονται οι συνθήκες ανταγωνισμού²⁵.

- γ. Ελεύθερη επιλογή προμηθευτή από μέρους των καταναλωτών, οι οποίοι διακρίνονται σε επιλέγοντες και μη επιλέγοντες. Οι πρώτοι εξ' αυτών έχουν δικαίωμα επιλογής προμηθευτή και οι δεύτεροι οι οποίοι προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια από τις κρατικές εταιρείες με σκοπό σταδιακά να μεταβούν όλοι στην κατηγορία των επιλέγοντων καταναλωτών.
- δ. Ορισμός ανεξάρτητου διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς (Transmission System Operator – TSO) ο οποίος θα έχει ως καθήκον τον έλεγχο, την συντήρηση και την ανάπτυξη του συστήματος και των διασυνδέσεων του με τα άλλα συστήματα.
- ε. Καθιέρωση ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών για την επίβλεψη των αγορών.

Το δεύτερο αποφασιστικό βήμα στον βωμό της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας πραγματοποιήθηκε με την Οδηγία 2003/54/ΕΚ²⁶ της 26ης Ιουνίου 2003 με την οποία ενισχύονται τα μέτρα για την καταπολέμηση ζητημάτων που δεν ρυθμίστηκαν στην πρώτη δέσμη. Την παραπάνω οδηγία συμπλήρωσε ο Κανονισμός (ΕΚ) 1228/2003²⁷ σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ενέργειας²⁸.

Ειδικότερα, τα κράτη μέλη καλούνται να πάρουν μέτρα για:

²⁵ Χ. Χριστοδούλου, Προστασία της προσωπικότητας και της συμβατικής ελευθερίας στα κοινωφελή δίκτυα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007, σελ. 273 επ.

²⁶ ΕΕ L 176/37, 15.7.2003 και Οδηγία 2003/55/ΕΚ για αγορά φυσικού αερίου (ΕΕ L176/57, 15.7.2003)

²⁷ ΕΕ L 176/1, 15.7.2001

²⁸ Παράλληλα, εκδόθηκε και η Απόφαση 2003/796/ΕΚ της Επιτροπής σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Ομάδας Ρυθμιστικών Αρχών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο.

- α. την προστασία των καταναλωτών, την διασφάλιση των δικαιωμάτων τους και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω της ισότιμης πρόσβασης στο δίκτυο.
- β. την τιμολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ομοιογένεια ως προς το βαθμό ανοίγματος της αγοράς μεταξύ των κρατών- μελών. Επιπλέον θεσπίστηκαν κανόνες που αφορούν στην παραγωγή, μεταφορά και διανομή ισχύος σε όλα τα κράτη της Ε.Ε.
- γ. την προστασία του περιβάλλοντος και τον περιορισμό των εκπομπών ρύπων.
- δ. την μετάβαση από την 1η Ιουλίου 2004 όλων των καταναλωτών στην κατηγορία των επιλέγοντων, ήτοι όλοι οι καταναλωτές να έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας.

Παρά τις προσπάθειες που κατέβαλλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο ανταγωνισμός στον τομέα της ενέργειας καθυστερούσε με αποτέλεσμα στις 19 Σεπτεμβρίου 2007 να παρθεί νέο πακέτο μέτρων, το τρίτο κατά σειρά, που βρίσκεται εν ισχύ σήμερα και έπρεπε να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών έως την 3η Μαρτίου 2011. Στην τρίτη αυτή δέσμη κανονιστικών μέτρων περιλαμβάνονται οι Οδηγίες 2009/72/ΕΚ²⁹ για την ηλεκτρική ενέργεια και 2009/73/ΕΚ³⁰ για το φυσικό αέριο³¹. Οι στόχοι που τέθηκαν με την τρίτη δέσμη οδηγιών ήταν κυρίως οι ακόλουθοι:

- α. Η διεύρυνση των επιλογών του κάθε καταναλωτή σχετικά με τον προμηθευτή ηλεκτρικού ρεύματος.
- β. Η επιβολή λογικών και προσιτών τιμών προς τον λιανικό καταναλωτή.
- γ. Η ασφάλεια του εφοδιασμού και η αδιάλειπτη παροχή ενέργειας μέσω της ανάπτυξης και επέκτασης των διασυνδέσεων, δηλαδή την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών³².

²⁹ ΕΕ L 211/55, 13.7.2009

³⁰ ΕΕ L 211/55, 13.7.2009

³¹ Και οι σχετικοί κανονισμοί (ΕΚ) 713/2009 (ΕΕ L 211/1, 13.7.2009), 714/2009 (ΕΕ L 211/15, 13.7.2009) και 715/2009 (ΕΕ L 211/36, 13.7.2009).

³² Βλ. Σχετικά την Εισήγηση του Γενικού Διευθυντή της Γενικής Δ/σης Ενέργειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ph. Lowe, Making energy markets in Europe better, 26 Νοεμβρίου 2009, http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2009_18_en.pdf

- δ. Η προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ).
- ε. Η ενίσχυση της ανεξαρτησίας και των αρμοδιοτήτων των εθνικών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας και της συνεργασίας μεταξύ τους μέσω της ίδρυσης της Επιτροπής και Υπηρεσίας για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (Agency for Cooperation of the Energy Regulators - ACER).
- στ. Τον ιδιοκτησιακό διαχωρισμό (ownership unbundling)³³ σύμφωνα με τον οποίο ο ιδιοκτήτης και διαχειριστής του συστήματος μεταφοράς δεν επιτρέπεται να ελέγχει άμεσα ή έμμεσα επιχειρήσεις παραγωγής ή και προμήθειας³⁴.

Σε επίπεδο εθνικού δικαίου, το πρώτο νομοθέτημα, το οποίο και μετέφερε την πρώτη δέσμη Οδηγιών ήταν ο Ν. 2773/1999 (ΦΕΚ Α' 286) δυνάμει του οποίου εγκρίθηκε ο πρώτος Κώδικας Συναλλαγών 2001 (ΦΕΚ Β' 623/2001). Εν συνεχεία, ψηφίστηκε ο Ν. 3175/2003 (ΦΕΚ Α' 207), με τον οποίο έγινε μία απόπειρα αντιμετώπισης της αναποτελεσματικότητας εφαρμογής της πρώτης δέσμης μέτρων με σημαντικότερη συμβολή τον νέο Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος και Συναλλαγών (ΦΕΚ Β' 655/2005), όπου προβλέπεται πλέον η οργάνωση χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η μεταφορά της δεύτερης δέσμης των κοινοτικών οδηγιών πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 3426/2005 (ΦΕΚ Α' 309). Σήμερα, βρίσκεται εν ισχύ ο Ν. 4001/2011 (ΦΕΚ Α' 179) ενόψει της προσαρμογής της τρίτης δέσμης οδηγιών, κατ' εξουσιοδότηση του οποίου ο Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΛΑΓΗΕ)³⁵ καταρτίζει κανονιστικές διατάξεις –δευτερογενές δίκαιο– τον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας³⁶, ο οποίος και εγκρίνεται από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)³⁷.

³³ Βλ. άρθρο 9 της Οδηγίας 2009/72 με τίτλο «*Διαχωρισμός συστημάτων μεταφοράς και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς*»

³⁴ *Κ.Π. Κορομπέλης*, Μορφές εφαρμογής της Οδηγίας 2009/72 για το νομικό διαχωρισμό των Δικτύων στην ΕΕ, Ενέργεια και Δίκαιο 18/2012, σελ. 69

³⁵ Βλ. κατωτέρω Υποκεφάλαιο: Οι Συμμετέχοντες στην Χονδρεμπορική Αγορά

³⁶ Δυνάμει του Ν. 4001/2011 ο Κώδικας Διαχείρισης Συστήματος και Συναλλαγών αντικαταστάθηκε από δύο νέους Κώδικες, τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος (ΚΔΣ ΦΕΚ Β' 103/2012) και τον Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΚΣΗΕ ΦΕΚ Β'

3. Οργάνωση της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η χονδρεμπορική αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας (*wholesale supply of electricity*) καλύπτει την παραγωγή και την εισαγωγή μέσω των διασυνδέσεων (*interconnectors*) ηλεκτρικής ενέργειας με σκοπό τη μεταπώληση ηλεκτρικής ενέργειας στις επιχειρήσεις λιανικής εμπορίας (μεταπωλητές) ή σε μικρότερο βαθμό απευθείας στους μεγάλους βιομηχανικούς πελάτες³⁸. Η απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, που συντελέστηκε κατά τα τελευταία χρόνια γέννησε την ανάγκη για δημιουργία οργανωμένων αγορών ενέργειας με τελικό στόχο μια ενιαία ευρωπαϊκή αγορά³⁹. Η επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου ενοποίησης των εθνικών αγορών απαιτεί αρχικά τη σταδιακή εφαρμογή διαφόρων ρυθμιστικών μέτρων από τα ευρωπαϊκά κράτη που θα επιτρέψουν την μετατροπή των αγορών αυτών σε οργανωμένες αγορές και τη διαμόρφωση συνθηκών πραγματικού ανταγωνισμού ώστε να καταστεί εφικτό να συλλειτουργήσουν⁴⁰. Προς το σκοπό αυτό, ο ενωσιακός νομοθέτης

104/31.1.2012). Παρά ταύτα, δεν παρατηρούνται αξιόλογες διαφορές ως προς τη δομή της αγοράς. Επιπλέον έχει θεσπιστεί και ο Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες που αφορά τις σχέσεις προμηθευτή πελάτη στη λιανική αγορά (retail market), με την οποία δεν ασχολείται η παρούσα διπλωματική εργασία.

³⁷ Βλ. κατωτέρω Υποκεφάλαιο: Οι Συμμετέχοντες στην Χονδρεμπορική Αγορά

³⁸ Βλ. DG-Competition report in energy market http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/2005_inquiry/full_report_part1.pdf και Μ.Λ. Πολέμης, Ανταγωνισμός στις σχετικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα: Ουτοπία ή πραγματικότητα; στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 158 επ.

³⁹ Βλ. Προοίμιο (2) της Οδηγίας 2009/72: «Η οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας συνέβαλε σημαντικά στη δημιουργία της εν λόγω αγοράς».

⁴⁰ Για τον ορισμό της οργανωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας βλ. άρθρο 1, περ. 4 του Εκτελεστικού Κανονισμού 1348/2014 της Επιτροπής της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2014: «4) «οργανωμένη αγορά»: α) πολυμερές σύστημα το οποίο συγκεντρώνει ή διευκολύνει τη συγκέντρωση πλειόνων ενδιαφερόντων τρίτων για αγορά και πώληση ενεργειακών προϊόντων χονδρικής, κατά τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα τη σύναψη σύμβασης, β) οποιοδήποτε άλλο σύστημα ή μηχανισμός, στο οποίο είναι δυνατή η αλληλεπίδραση πλειόνων ενδιαφερόντων

επέτρεψε αρχικώς σε κάθε χώρα να επιλέξει από μόνη της τα αναγκαία ρυθμιστικά μέτρα και το σχεδιασμό ως προς τη λειτουργία και οργάνωση των αγορών τους (*market design*)⁴¹, ανάλογα των ιδιαίτερων δομικών και λειτουργικών συνθηκών που επικρατούσαν στην κάθε αγορά, πριν την απελευθέρωση⁴².

Έτσι παρατηρούμε ότι οι αγορές ηλεκτρικής ενέργειας έχουν περάσει διαχρονικά από πολλά στάδια και μοντέλα οργάνωσης τα οποία μεταβάλλονται ή διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τον βαθμό φιλελευθεροποίησης της οικονομίας της κάθε χώρας. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, παραδοσιακά η συγκεκριμένη αγορά ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια του κράτους, μέσα από κρατικά μονοπώλια λόγω της ανάγκης για επενδύσεις μεγάλης εντάσεως κεφαλαίου στην παραγωγή και στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής, βαθμιαία όμως και ειδικά από τα μέσα της δεκαετίας του '90 κάποιες χώρες με προβάδισμα στο "άνοιγμα" της αγοράς ενέργειας όπως οι Σκανδιναβικές Χώρες⁴³, η Μεγάλη Βρετανία⁴⁴, η Γερμανία⁴⁵, η Ολλανδία⁴⁶ και το Βέλγιο⁴⁷ και κάποιες άλλες να ακολουθούν με κάποια

τρίτων για αγορά και πώληση ενεργειακών προϊόντων χονδρικής, κατά τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα τη σύναψη σύμβασης».

⁴¹ Πρβλ. Προοίμιο (22) της Οδηγίας 2009/72: «Βάσει της παρούσας οδηγίας, στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας θα υπάρχουν διάφορες μορφές οργάνωσης της αγοράς. Τα μέτρα τα οποία δύνανται να λάβουν τα κράτη μέλη προκειμένου να εξασφαλίσουν συνθήκες ισότιμου ανταγωνισμού, θα πρέπει να βασίζονται σε επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος. Θα πρέπει να ζητείται η γνώμη της Επιτροπής ως προς τη συμβατότητα των μέτρων με τη συνθήκη και το κοινοτικό δίκαιο.», όπου γίνεται αντιληπτό ότι παρά τη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους να επιλέξει τον τρόπο οργάνωσης της αγοράς του πρέπει να εξασφαλίζει την απόλυτη συμβατότητα με τα υπόλοιπα κράτη μέλη και να μην παρεκκλίνει από τους τιθέμενους από την Επιτροπή στόχους

⁴² Για παράδειγμα στην Ελλάδα η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, ως δημόσια επιχείρηση, κατείχε αποκλειστικό προνόμιο κατασκευή και λειτουργίας εργοστασίων παραγωγής, το δίκτυο μεταφοράς και το δίκτυο διανομής με αποτέλεσμα η διαδικασία απελευθέρωσης να καθίσταται δυσχερής.

⁴³ <http://www.nordpoolspot.com/>

⁴⁴ <http://www.apxgroup.com/trading-clearing/apx-power-uk/>

⁴⁵ <https://www.eex.com/en/>

⁴⁶ <https://www.apxgroup.com/>

⁴⁷ <http://www.apxgroup.com/trading-clearing/belpex/>

καθυστέρηση όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Γαλλία υιοθετούν μοντέλα οργανωμένων αγορών που αποφέρουν σημαντικά αποτελέσματα στις οικονομίες τους⁴⁸.

Η οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας κατέστη αναγκαία για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις που δημιουργήθηκαν ανά τις δεκαετίες, με βασικότερη αυτή της ασφάλειας του ενεργειακού⁴⁹ εφοδιασμού. Η βασική επιθυμία των κρατών και των οργάνων αυτών ήταν η εξασφάλιση της παροχής ενέργειας μέσω όμως μιας αγοράς που ταυτόχρονα θα μείωνε και το κόστος χρησιμοποίησης της ενέργειας. Συνακόλουθα, ο στόχος αυτός αποτέλεσε και το πρωταρχικό κίνητρο για την αναδιάρθρωση και οργάνωση της αγοράς προς μία ενοποιημένη και ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Η Ε.Ε. αναλαμβάνει και αυτή δράση μέσω της θέσης στόχων που όλα τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να εντάξουν στην ενεργειακή πολιτική τους. Οι στόχοι αυτοί συνίστανται στην ενοποίηση των αγορών σε μία κοινή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, στη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από την εισαγωγή ενέργειας και καυσίμων από τρίτα κράτη, στη διατήρηση της ασφάλειας παροχής ενέργειας στο μικρότερο δυνατό κόστος και στην αντιμετώπιση περιβαλλοντολογικών προβλημάτων και κλιματικής αλλαγής⁵⁰. Συνεπώς, φαίνεται σαφώς η επιθυμία της Ένωσης να δημιουργήσει τις συνθήκες για απομάκρυνση της αντίληψης ότι η ενεργειακή πολιτική κάθε κράτους αποτελεί καθαρά υπόθεση εθνικού και μόνο ενδιαφέροντος αλλά απαιτείται κοινή δράση με τελικό στόχο το οικονομικών και κοινωνικό συμφέρον της Ένωσης⁵¹.

⁴⁸ Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα κάποιων κρατών νέων σχετικά στους κόλπους της Ε.Ε., όπως η Ρουμανία, η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Πολωνία όπου ο βαθμός φιλελευθεροποίησης της Ενεργειακής Αγοράς τους πλησίασε αρκετά γρήγορα τα δυτικό-ευρωπαϊκά πρότυπα.

⁴⁹ Για το ζήτημα της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού βλ. και Π. Ηλιόπουλος, Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας, σε τιμητικό τόμο Ι Α. Βούλγαρη, Εκδ. αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2010, σελ. 149 επ.

⁵⁰ Βλ. και Οδικός Χάρτης για την Ενέργεια 2050 (Energy Roadmap 2050), 15 Δεκεμβρίου 2011

⁵¹ Βλ. Σχετικώς, Αικ. Ηλιάδου, Ρύθμιση αγοράς Ενέργειας, Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταρειών, 4/2007, σελ. 406

Συμπερασματικά, κατά τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, χονδρικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας έχουν αναπτυχθεί σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, προκειμένου να εξυπηρετήσουν πρωτίστως τα εσωτερικά τους συμφέροντα, ήτοι την προσφορά υπηρεσιών και προϊόντων στους βιομηχανικούς και οικιακούς καταναλωτές αλλά και να είναι ανταγωνιστικές στη βιομηχανία του ηλεκτρισμού. Ανεξάρτητα όμως από τη συγκεκριμένη δομή και οργάνωση της απελευθερωμένης αγοράς κάθε ευρωπαϊκού κράτους, τίθενται και ευρύτεροι στόχοι με σκοπό την εξυπηρέτηση συμφερόντων του συνόλου των ευρωπαϊκών πολιτών, σαν μία οντότητα⁵². Παρακάτω θα αναλυθεί εκτενέστερα η δομή της χονδρεμπορικής αγοράς, οι συμμετέχοντες σε αυτήν και οι συναλλαγές που αναπτύσσονται.

II. Η Δομή της Χονδρεμπορικής Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

1. Τα βασικά Μοντέλα οργάνωσης

Οι δύο κυρίαρχες δομές οργάνωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας που συναντώνται από μέσα της δεκαετίας του 1990 σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες είναι (α) το Χρηματιστήριο Ενέργειας (*Power Exchange*) και (β) η κοινοπραξία ισχύος (*Power Pool*). Πέρα από τις δύο βασικές δομές αγορών υπάρχουν και οι διμερείς συμβάσεις, που αποτελούν έναν ακόμη τρόπο συναλλαγών ποσοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας⁵³, και συνδυάζονται κατά κανόνα με ταυτόχρονη λειτουργία χρηματιστηρίου ενέργειας. Κάθε δομή εμπεριέχει διαφορετικές διαδικασίες για τη λειτουργία της αγοράς και για τη βελτιστοποίηση του ενεργειακού μίγματος οι οποίες θα αναλυθούν στα κατωτέρω κεφάλαια της παρούσας εργασίας. Η πλειοψηφία των υπαρχουσών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη έχουν υιοθετήσει ένα από τα δύο μοντέλα ή παραλλαγές αυτών.

⁵² L. S. Belyaev, *Electricity Market Reforms Economics and Policy Challenges*, Springer Science+Business Media, LLC, 2011

⁵³ Βλ. κατωτέρω σελ. 23 επ.

Χρηματιστήριο Ενέργειας (Power Exchange)

Ως «*χρηματιστήριο ενέργειας*» ορίζεται ένας πολυμερής μηχανισμός συναλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας προϊόντων άμεσης παράδοσης ή/και παράγωγων προϊόντων, τον οποίο διαχειρίζεται και/ή λειτουργεί ένας διαχειριστής της αγοράς (*market operator*), ο οποίος συγκεντρώνει το ενδιαφέρον τρίτων για αγορά και πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στη χονδρεμπορική αγορά.

Ουσιαστικά είναι ένας «τόπος αγοράς» (*market place*) όπου η ηλεκτρική ενέργεια διαπραγματεύεται στην Χονδρεμπορική Αγορά ως ομοιογενές προϊόν (*commodity*) με ακριβώς ίδια χαρακτηριστικά, ποιότητα και όρους συναλλαγής ανεξαρτήτως του ποιός είναι ο πωλητής ή ο αγοραστής κάθε φορά. Εκεί συναντιούνται οι Πωλητές (Παραγωγοί Ενέργειας ή Έμποροι) με τους Αγοραστές (Εκπρόσωποι Φορτίου - Retailers ή Έμποροι) και μέσα από συγκεκριμένες και διαφανείς διαδικασίες, τις οποίες όλοι οι συμμετέχοντες γνωρίζουν ασφαλώς εκ των προτέρων, η προσφορά και η ζήτηση διαμορφώνει τις τιμές. Καθημερινά διενεργούνται δημοπρασίες για συγκεκριμένα προϊόντα, τα οποία μεταξύ τους διαφέρουν συνήθως στη διάρκειά τους καθώς και στο αν οδηγούν σε φυσική παράδοση της ενέργειας ή όχι (συμβόλαια επί της διαφοράς)⁵⁴.

Τα χρηματιστήρια ενέργειας λειτουργούν ως χρηματιστήρια ενέργειας άμεσης παράδοσης (*spot exchanges*) και σε χρηματιστήρια ενέργειας παραγώγων (*derivatives exchanges*)⁵⁵. Οι συναλλαγές προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας που πραγματοποιούνται στα χρηματιστήρια ενέργειας άμεσης παράδοσης είναι (συναλλαγές) της επόμενης ημέρας (*day ahead*), ενδοημερήσιες συναλλαγές (*intraday*) – οι οποίες αποτελούν και τις συνηθέστερες- αλλά και συναλλαγές του Σαββατοκύριακου, ορισμένων ομάδων ωρών, ώρων αιχμής ή

⁵⁴J. Lacey, "Electric Utilities Retool for the Future", Derivatives Strategy, 1996, <http://www.derivativesstrategy.com/magazine/archive/1995-1996/0696fea2.asp>

⁵⁵ Για τα χρηματοοικονομικά παράγωγα γενικά: Χ.Ταρναρίδου, Συμβάσεις παραγώγων του Χρηματοπιστωτικού Τομέα, Δογματική και Πρακτική Θεώρηση, Σύγχρονα θέματα Εμπορικού Δικαίου, ρ. 1, εκδ. Σάκκουλας, 2006

μη κ.ο.κ, εβδομαδιαίων⁵⁶. Συγκεκριμένα, τα χρηματιστήρια άμεσης παράδοσης διαθέτουν πλατφόρμα συναλλαγών, όπου η ηλεκτρική ενέργεια διαπραγματεύεται ως «εμπόρευμα»⁵⁷ (*physical trading*) και διενεργούνται συναλλαγές που χαρακτηρίζονται ως «βραχυχρόνιες συμβάσεις άμεσης παράδοσης» της ηλεκτρικής ενέργειας, ως εμπόρευμα (*spot contracts*). Ειδικότερα, οι δημοπρασίες αυτές υλοποιούνται κάθε μέρα, τις μεσημβρινές κυρίως ώρες, και εκτελούν παραγγελίες για παράδοση ηλεκτρικής ενέργειας την επόμενη ημέρα. Η τελική εκκαθάριση προκύπτει από την αντιστοίχιση ζήτησης και προσφοράς και διαμορφώνεται η τιμή της αγοράς (*market price*) και ο όγκος που δύναται να συναλλαχθεί στην εκκαθαρισμένη αυτή τιμή (*Market Clearing Price-MCP*). Επιπρόσθετα, ένα χρηματιστήριο ηλεκτρικής ενέργειας άμεσης παράδοσης δίνει τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης σχεδόν σε πραγματικό χρόνο (κοντά στην ώρα της παράδοσης) με συνεχή αντιστοίχιση ζήτησης και προσφοράς (*continuous matching*) και έτσι η ενέργεια παραδίδεται την ίδια ημέρα αλλά σε αυτήν την περίπτωση δεν υπολογίζεται ενιαία τιμή αγοράς (μπορεί να προσφέρει επίσης, μηχανισμούς διαπραγμάτευσης, όπου η ηλεκτρική ενέργεια παραδίδεται την ίδια ημέρα (*intraday*).

Αναφορικά με τα χρηματιστήρια ενέργειας παραγωγών σημειώνονται τα εξής χαρακτηριστικά, διαθέτουν πλατφόρμες συναλλαγών για παράγωγα προϊόντα⁵⁸, με αντικείμενο διαπραγμάτευσης την ηλεκτρική ενέργεια ως

⁵⁶ Συνεπώς η οργανωμένη αυτή αγορά χαρακτηρίζεται από ευελιξία αφού ο κάθε συμμετέχων μπορεί να προσφέρει ή να ζητήσει ηλεκτρική ενέργεια σε ποσότητα που προκύπτει από τις ανάγκες του ή ανάλογα με τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου του για μια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια.

⁵⁷ Βλ. Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1287/2006 για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις υποχρεώσεις τήρησης αρχείων για τις επιχειρήσεις επενδύσεων, τη γνωστοποίηση συναλλαγών, τη διαφάνεια της αγοράς, την εισαγωγή χρηματοπιστωτικών μέσων προς διαπραγμάτευση, καθώς και τους ορισμούς που ισχύουν για τους σκοπούς της οδηγίας αυτής, άρθρο 2: «Ορισμοί»: «εμπορεύματα»: αγαθά ανταλλάξιμα μεταξύ τους και δυνάμενα να παραδοθούν, περιλαμβανομένων των μετάλλων και των κραμάτων τους, των γεωργικών προϊόντων και της ενέργειας, π.χ. της ηλεκτρικής ενέργειας»

⁵⁸ Παράγωγο προϊόν αποτελεί ένα συμβόλαιο του οποίου η αξία εξαρτάται από την αξία του υποκείμενου μέσου (*underlying asset*), όπως αναγράφεται στο συμβόλαιο.

«χρηματοπιστωτικό μέσο» (*financial trading*)⁵⁹. Τα παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα είναι προθεσμιακά συμβόλαια (*forward contracts*), τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (*future contracts*), τα συμβόλαια με δικαίωμα προαίρεσης και η συμφωνία ανταλλαγής (*swap*), τα οποία δύνανται να αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε ρυθμιζόμενες αγορές (*exchange-traded derivative instruments*), όπως εν προκειμένω τα χρηματιστήρια. Σε αναπτυγμένα χρηματιστήρια ενέργειας, τίθενται προς διαπραγμάτευση τα συμβόλαια χρηματοοικονομικών παραγώγων (συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, δικαιώματα προαίρεσης), που αφορούν την παράδοση ηλεκτρικής ενέργειας και την πληρωμή της σε μελλοντική στιγμή σε όρους και τιμές που προσδιορίζονται κατά την αγοροπωλησία του συμβολαίου. Ουσιαστικά, τα χρηματοοικονομικά συμβόλαια ενσωματώνουν τα στοιχεία του υποκείμενου μεγέθους (τιμή, ποσότητά ή κάποιο άλλο μεταβλητό χαρακτηριστικό που πιθανώς έχει αποτυπωθεί στο συμβόλαιο) τα οποία και καθορίζουν την αξία του συμβολαίου μέχρι τη λήξη του. Κατά τη λήξη του συμβολαίου πραγματοποιείται εκκαθάριση (*clearing*), με δυνατότητα σε ορισμένες περιπτώσεις διαπραγμάτευσης, και υλοποίηση των συναλλαγών κατά τρόπο που περιγράφεται στο συμβόλαιο.

Συμπερασματικά, όλοι οι δρώντες σε χρηματιστήρια ενέργειας έχουν ένα κοινό στόχο: την ελαχιστοποίηση ή αντιστάθμιση του ρίσκου της δραστηριότητάς τους. Ειδικά για τους μεγάλους καταναλωτές⁶⁰, η δραστηριοποίηση σε χρηματιστήριο ενέργειας έχει ιδιαίτερη σημασία. Σε χώρες που δεν διαθέτουν οργανωμένη αγορά χρηματιστηρίου πως η Ελλάδα όλοι αυτοί οι κλάδοι υψηλής κατανάλωσης είναι πλήρως εξαρτημένοι από τα μακροχρόνια ή μη συμβόλαια που έχουν συνάψει με τον κάθε πάροχο χωρίς συχνά να αντιλαμβάνονται με ακρίβεια τις χρεώσεις που καλούνται να πληρώσουν. Άρα η οργάνωση χρηματιστηρίου ενέργειας καταδεικνύει μία

⁵⁹ C. Ekstrand, *Financial Derivatives Modeling*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011

⁶⁰ Ως μεγάλοι καταναλωτές νοούνται η εγχώρια βιομηχανία, οι βιοτεχνίες και οι μεγάλες εμπορικές καταναλώσεις.

ώριμη αγορά με δυνατότητα πρόσβασης πολλών παιχτών άρα ανταγωνιστικότερες τιμές με τελικό αποδέκτη τον καταναλωτή⁶¹.

Κοινοπραξία Ισχύος (power pool)

Το Μοντέλο Κοινοπραξίας Ισχύος ορίζεται ως μια κεντρικά οργανωμένη αγορά στην οποία συναντώνται επιμέρους αγορές αναλόγως με το ρυθμιστικό πλαίσιο κάθε χώρας και γίνεται εκκαθάριση για πωλητές και αγοραστές. Πρακτικά, οι παραγωγοί υποβάλλουν προσφορές τιμής και ποσότητας για την ισχύ που προμηθεύουν στο Δίκτυο, ουσιαστικά πωλούν μέσω της κοινοπραξίας την ενέργεια που παράγουν και οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας αγοράζουν την ενέργεια που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες των καταναλωτών που εκπροσωπούν.

Σημειώνεται εδώ ότι η κοινοπραξία ισχύος αναλόγως με το ρυθμιστικό πλαίσιο κάθε χώρας δύναται να είναι υποχρεωτική (*mandatory pool*) με συνέπεια να αποτελεί το αποκλειστικό σημείο μέσω του οποίου οι παραγωγοί πωλούν την παραγόμενη ενέργεια και οι προμηθευτές αγοράζουν. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι στην υποχρεωτική κοινοπραξία απαγορεύονται οι διμερείς συναλλαγές φυσικής παράδοσης⁶². Η υποχρεωτική κοινοπραξία κατά κανόνα υιοθετείται από χώρες με δυσκολία στην απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, όπως είναι και η Ελλάδα. Στη δομή κοινοπραξίας οι παραγωγοί ουσιαστικά ανταγωνίζονται για το δικαίωμα να παρέχουν ενέργεια στο δίκτυο και όχι σε συγκεκριμένους προμηθευτές ή καταναλωτές, ήτοι προμηθευτές και παραγωγοί δεν συμβάλλονται απευθείας μεταξύ τους. Οι παραγωγοί οφείλουν αν καλύπτουν πλήρως τις απαραίτητες Επικουρικές Υπηρεσίες⁶³ (*ancillary services*) προκειμένου να διασφαλίζεται η αξιοπιστία του συστήματος.

⁶¹ Για την εξέλιξη του θεσμού του Χρηματιστηρίου Ενέργειας Βλ. Ι. Βουλγαρίδου, *Χρηματιστήριο ενέργειας -Προοπτική σύστασης στην Ελλάδα*, δημοσιευμένη στο Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταρειών, 2/2016, σελ. 151 επ.

⁶² Η ύπαρξη διμερών συναλλαγών σε οργανωμένη αγορά με μοντέλο Κοινοπραξίας Ισχύος είναι διαδεδομένη στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, όχι όμως στην Ευρώπη (Ελλάδα και Ιρλανδία που εφαρμόζουν το εν λόγω μοντέλο)

⁶³ Βλ. Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας: « Επικουρικές Υπηρεσίες είναι οι υπηρεσίες που απαιτούνται για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω του Συστήματος από τα σημεία έγχυσης στα σημεία κατανάλωσης και για τη διασφάλιση της ποιότητας

Οι παραγωγοί υποχρεούνται να υποβάλλουν στον Λειτουργό της αγοράς (*market operator*) για κάθε μονάδα παραγωγής που διαθέτουν δήλωση πλήρους ή μερικής διαθεσιμότητας (ή την ισχύ που απομένει κατόπιν τη σύναψης διμερών συμβολαίων εφόσον επιτρέπονται), δήλωση τεchnοοικονομικών στοιχείων λειτουργίας της μονάδας, προσφορά έγχυσης (ενέργεια-τιμή) για κάθε περίοδο κατανομής και προσφορά εφεδρειών.

Αναφορικά με την ζήτηση, υφίστανται δύο τρόποι καθορισμού της, η Μονομερής Κοινοπραξία Ισχύος (*one – sided pool*), όπου ο Διαχειριστής της Αγοράς μπορεί να κάνει πρόβλεψη της ζήτησης και να προβεί στην κατανομή των μονάδων⁶⁴ και χαρακτηρίζεται από ανελαστικότητα και η Διμερής Κοινοπραξία Ισχύος (*two – sided pools*), όπου ο Διαχειριστής της Αγοράς κάνει την κατανομή με βάση μία καμπύλη ζήτησης που έχει σχηματιστεί από προσφορές των Προμηθευτών και Αυτοπρομηθευόμενων, οι οποίες ταξινομούνται σε φθίνουσα σειρά και αμείβονται κατά κύριο λόγο οι μονάδες χαμηλού κόστους (λ.χ. λιγνιτικές)⁶⁵.

Συνακόλουθα, σχηματίζεται μια καμπύλη προσφοράς από την οποία προκύπτει η Οριακή Τιμή Συστήματος (ΟΤΣ), η οποία αποτελεί την τιμή εκκαθάρισης. Η ΟΤΣ διαμορφώνεται με την κατάταξη των προσφορών από τις μονάδες παραγωγής ώστε να δημιουργηθεί μία «σειρά προτεραιότητας κατανομής» για κάθε περίοδο κατανομής με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κόστους του συστήματος. Οι τεχνολογίες παραγωγής με το χαμηλότερο μεταβλητό κόστος κατατάσσονται πρώτες στη σειρά προτεραιότητας κατανομής, ενώ οι ακριβότερες τεχνολογίες περιλαμβάνονται στη σειρά μόνο όταν η ισχύς των λιγότερο ακριβών τεχνολογιών έχει εξαντληθεί. Η ΟΤΣ ορίζεται ως η τιμή προσφοράς της οριακής (τελευταίας) μονάδας που χρειάζεται ώστε να εξασφαλισθεί ότι καλύπτεται η προβλεπόμενη ζήτηση για μία συγκεκριμένη περίοδο κατανομής. Οι διαθέσιμες μονάδες παραγωγής που υποβάλλουν προσφορές στο pool σε τιμές ανώτερες της ΟΤΣ, δεν κατανέμονται και κατά συνέπεια δε λαμβάνουν έσοδο. Έτσι, δημιουργείται

παροχής της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω του Συστήματος. Ο αναλυτικός ορισμός κάθε Επικουρικής Υπηρεσίας, ο τρόπος μέτρησης και η διαδικασία ποσοτικού και ποιοτικού ελέγχου τους από το Διαχειριστή του Συστήματος καθορίζονται σύμφωνα με τους εκάστοτε κανονισμούς του ENTSO-E»

⁶⁴ Βλ. άρθρο 15 της Οδηγίας 2009/72 με τίτλο: "Κατανομή φορτίων και εξισορρόπηση»

⁶⁵ Βλ. σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων των συμμετεχόντων στην αγορά ΔΕΚ C-17/03, *Venegering voor Energy*, Ενέργεια και Δίκαιο, 3/2006, σελ. 104 επ.

ανταγωνισμός μεταξύ των διαθέσιμων μονάδων ώστε να κατανεμηθούν και να λάβουν έσοδο βάσει ΟΤΣ.

Όπως προαναφέρθηκε η Κοινοπραξία υιοθετείται ως μοντέλο από τις περισσότερο «ανώριμες» αγορές και αυτό διότι η ανταγωνιστική βάση είναι λιγότερο ριζοσπαστική άρα και λιγότερο ανησυχητική ως προς τη φύση της εξέλιξης της αγοράς. Επιπρόσθετα, η κοινοπραξία έχει συγκεντρωτικό χαρακτήρα, άρα η διαχείριση όλου του Συστήματος είναι πιο εύκολη, άμεση και αξιόπιστη.

Παράλληλα, οι δαπάνες συναλλαγών είναι σημαντικά μειωμένες συγκριτικά με την περίπτωση των διμερών συναλλαγών, καθώς ένας καταναλωτής δε δύναται να ρυθμίσει άμεσα την κατανάλωση ως απάντηση στις αλλαγές των τιμών και την ίδια δυνατότητα στερείται και ένα σύνολο καταναλωτών, εκπροσωπούμενο από κάποια εταιρεία παροχής ή λιανικής πώλησης. Έτσι, η ζήτηση κρίνεται ως παθητική και εκφράζεται από μία πρόβλεψη φορτίου, μειώνοντας τις αντίστοιχες δαπάνες συναλλαγών.

Παρά το γεγονός ότι μειώνεται το κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας που προέρχεται από τον κίνδυνο του παραγωγού, οι κανόνες ρύθμισης της κοινοπραξίας είναι τόσο περίπλοκοι και σύνθετοι που μειώνεται η διαφάνεια της διαδικασίας ρύθμισης τιμών και αυξάνονται οι ευκαιρίες για χειραγώγηση των τιμών και κατά συνέπεια αποκλείει τον πολλαπλασιασμό των οργανισμών που συμμετέχουν.

Η ελληνική αγορά λειτουργεί στη βάση του επονομαζόμενου «συστήματος υποχρεωτικής κοινοπραξίας» από την απελευθέρωσή της μέχρι σήμερα. Ενώ, ο Έλληνας νομοθέτης έχει δημιουργήσει μία μοναδική ενιαία χονδρεμπορική αγορά μέσω της οποίας οι παραγωγοί πωλούν (υποχρεωτικά και αποκλειστικά) την ενέργεια που παράγουν οι μονάδες τους και αντίστοιχα οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας αγοράζουν (υποχρεωτικά και αποκλειστικά) την ενέργεια που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες των καταναλωτών που εκπροσωπούν. Πρόκειται συνεπώς για το μοναδικό σημείο μέσω του οποίου οι παραγωγοί αποκομίζουν έσοδα εκδίδοντας τιμολόγια προς το Λειτουργό της Αγοράς και το Διαχειριστή του Συστήματος, ΛΑΓΗΕ και ΑΔΜΗΕ (πρώην ΔΕΣΜΗΕ), οι οποίοι με τη σειρά τους εκδίδουν τιμολόγια

προς τους προμηθευτές για την ενέργεια την οποία αγοράζουν από αυτούς, ενώ απαγορεύονται οι διμερείς συναλλαγές μεταξύ προμηθευτών και παραγωγών.

Διμερείς Συμβάσεις (*bilateral OTC contracts*)

Σε αυτό το μοντέλο, οι Πωλητές και οι Αγοραστές συνάπτουν Διμερείς Συμβάσεις για την παροχή ισχύος. Η αγορά διμερών συμβολαίων βασίζεται (bilateral OTC Market). Οι Διμερείς Συμβάσεις είναι συμφωνίες μεταξύ παραγωγών, προμηθευτών και μεγάλων καταναλωτών οι οποίες έχουν προκύψει μετά από διαπραγμάτευση με σκοπό τη φυσική παράδοση ενέργειας σε προκαθορισμένες τιμές και προκαθορισμένη περίοδο στο μέλλον. Αυτά τα συμβόλαια θέτουν τους όρους και τις συνθήκες της συμφωνίας ανεξάρτητα από τον Λειτουργό του Συστήματος. Ο Λειτουργός παρ' όλα αυτά πρέπει να εξασφαλίσει ότι υπάρχει επαρκή χωρητικότητα για τη μεταφορά ισχύος και να εξασφαλίσει την ασφαλή μεταφορά. Αυτός ο τύπος αναφέρεται με τον όρο *Over the Counter (OTC)*. Αυτό το μοντέλο είναι αρκετά ευέλικτο, καθώς τα δύο συναλλασσόμενα μέρη καθορίζουν τους επιθυμητούς όρους και το χρησιμοποιούν ως μέσο αντιστάθμισης κινδύνου (hedging tool) έναντι της αστάθειας των τιμών σε μια προ-ημερήσια αγορά. Μειονέκτημα αυτού του μοντέλου αποτελεί το υψηλό κόστος που προκύπτει από τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων και της θέσπισης συμβολαίων.

Σήμερα οι διμερείς συναλλαγές καλύπτουν τον κύριο όγκο συναλλαγών στην ευρωπαϊκή χονδρεμπορική αγορά καθώς διέπονται από ευελιξία, δυνατότητα εύρεσης κατάλληλων αντισυμβαλλόμενων αλλά και ανάληψη κινδύνου λόγω αφερεγγυότητας του αντισυμβαλλόμενου. Τέλος, αυτός ο τύπος δεν απαιτεί δημοσιοποίηση των συμφωνηθεισών τιμών, γεγονός που οδήγησε την Επιτροπή στη λήψη μέτρων, όπως και ο Κανονισμός REMIT, με τον οποίο θα ασχοληθούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

Μοντέλο Στόχος (*Target Model*)

Η θεματική του target model έχει μεγάλο εύρος και περιθώρια έρευνας, για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας θα γίνει μία απλή προσέγγιση προκειμένου να γίνουν κατανοητά λοιπά σχόλια και αναφορές. Το

Ευρωπαϊκό Μοντέλο Στόχος (EU Target Model)⁶⁶ είναι ο ρυθμιστικός θεσμός που χρησιμοποιείται για την επίτευξη της ολοκλήρωσης της αγοράς. Θεσπίζει κοινούς κανόνες ώστε να διευκολυνθεί η αποτελεσματική χρήση της διασυνοριακής δυναμικότητας (*cross-border capacity*) και να ενθαρρυνθεί η ρυθμιστική εναρμόνιση στην ευρωπαϊκή αγορά χονδρικής. Αν και είχε σημειωθεί σημαντική πρόοδος μέσω περιφερειακών διασυνδέσεων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησαν αναγκαίο στα πλαίσια της κάθετης ενοποίησης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας την δημιουργία ενός κοινού μοντέλου αναφοράς που θα αποτελούσε τη βάση για την ενοποίηση των Περιφερειακών πρωτοβουλιών. Βασικοί φορείς του έργου είναι ο ENTSO και ACER⁶⁷, με σκοπό τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου αναφοράς, σχετικά με την ενοποίηση των διαφόρων υπό-αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και την επιλογή της καταλληλότερης μεθόδου διαχείρισης των συμφορήσεων. Το Target model έχει ουσιαστικά ως αντικείμενο τη σύζευξη έξι «περιοχών» σχετικών με την ολοκλήρωση της διασύνδεσης, την κατανομή της μεταφορικής ικανότητας των γραμμών, την προ- ημερήσια, προθεσμιακή, ενδο-ημερήσια και εξισορροπητική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και τη διακυβέρνηση.

2. Οι Συμμετέχοντες στην χονδρεμπορική αγορά

Η σταδιακή απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρισμού και γενικώς η όλη αναδιάρθρωση αυτής έχει επιφέρει μεταβολή, ή ακόμα ορθότερα διεύρυνση, συμμετεχόντων με βασικό νέο χαρακτηριστικό την ανεξάρτητη λειτουργία τους. Οι τρεις βασικότερες κατηγορίες «παιχτών» είναι οι Λειτουργοί του Συστήματος (Independent System Operator-ISO), οι εταιρείες Μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και οι Παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας (*Generation Company*).

Οι φορείς που εμπλέκονται στην οργάνωση των αγορών είναι οι εξής:

⁶⁶ Για την αναλυτική περιγραφή των χαρακτηριστικών του Target Model βλ. σε Α. Τροκούδη, Οι υπό συζήτηση προτάσεις για την αναδιάρθρωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρισμού, Energy papers

⁶⁷ Βλ. άρθρο 6 της Οδηγίας 72 με τίτλο «Προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας»

- **Εποπτεύων Οργανισμός – Ρυθμιστής**

Ο Ρυθμιστής της αγοράς εισήχθη ως θεσμός με την δεύτερη δέσμη των ενωσιακών οδηγιών χωρίς όμως να έχει προβλεφθεί επαρκώς η θέση του στην αγορά, το σύνολο των αρμοδιοτήτων του και γενικώς το νομικό πλαίσιο που θα είχε ως αποτέλεσμα μία ενισχυμένη θέση με συγκεκριμένα καθήκοντα. Επιπλέον προβλέφθηκε και η ίδρυση Συμβουλίου των εθνικών Ρυθμιστών της αγοράς ενέργειας ως γνωμοδοτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η τρίτη δέσμη όμως ήταν καθοριστική για τον ρόλο των ρυθμιστών καθώς μέσω των διατάξεων αυτής ενισχύθηκε η ανεξαρτησία τους, η αποφασιστική τους αρμοδιότητα σε θέματα του τομέα με σκοπό την αποτελεσματικότερη ρυθμιστική εποπτεία⁶⁸. Επιπρόσθετα, ο Κανονισμός 713/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουλίου 2009 προέβλεπε την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ- ACER)⁶⁹ (εφεξής: ο Οργανισμός ή ACER).

Τα χαρακτηριστικά των Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών αποτυπώνονται ως εξής: Περιβάλλονται με απολυτή ανεξαρτησία από την εκτελεστική εξουσία και από τα οικονομικά συμφέροντα των λοιπών οργάνων του ενεργειακού τομέα, άρα είναι οικονομικά ανεξάρτητοι φορείς. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις αρχές έχουν εκτελεστικό χαρακτήρα και προβάλλονται ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, ενώ τα μέλη τους θητεύουν από πέντε κατ' ελάχιστον έως επτά έτη με δυνατότητα ανανέωσης για μία φορά.

Οι αρμοδιότητές τους αναπτύσσονται τόσο στην εσωτερική αγορά κάθε κράτους όσο και στη σχέση τους με τα υπόλοιπα κράτη. Ειδικότερα, φέρουν ως στόχο την ανάπτυξη των περιφερειακών αγορών και την άρση των προβλημάτων και εμποδίων για διασυνοριακές συναλλαγές ενέργειας. Συνακόλουθα μέσω του ACER συνεργάζονται μεταξύ τους προκειμένου να υλοποιούνται οι στόχοι που τίθενται από την Ένωση για την ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς, ενώ υποχρεούνται σε εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται από τον Οργανισμό Συνεργασίας των Αρχών. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι επενδύσεις σε υποδομές συνάδουν με το πρόγραμμα

⁶⁸ Βλ. Κεφαλαίο ΙΧ (ΕΘΝΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ), άρθρο 35 επ. της Οδηγίας 72/2009

⁶⁹ <http://www.acer.europa.eu/el/Pages/default.aspx>

επενδύσεων της Ένωσης⁷⁰ και γενικά αναλαμβάνουν την προώθηση μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την εξασφάλιση επαρκούς υποδομής στον χώρο της ενέργειας.

Συμπερασματικά, ο βασικός στόχος για τη λειτουργία των Ρυθμιστικών Αρχών είναι η διασφάλιση της ανεξαρτησίας τους προκειμένου να μην υφίσταται ουδεμία υπόνοια επιρροής των αποφάσεών τους από τους κρατικούς φορείς, ούτε να περιορίζεται ο ρόλος τους σε απλή συμβουλευτική αρχή χωρίς αποφασιστικές αρμοδιότητες που θα εξυπηρετήσουν την ύπαρξη πραγματικού ανταγωνισμού στην αγορά⁷¹.

Αναφορικά με τις αρμοδιότητες σε εθνικό επίπεδο πρέπει να ελέγχουν την λειτουργία της αγοράς εν γένει, τις συνθήκες ανταγωνισμού, την ανεξαρτησία και διαχωρισμό των φορέων. Προς διασφάλιση των προαναφερθέντων δύνανται να λάβουν μέτρα και προληπτικού αλλά και κατασταλακτικού ελέγχου. Ειδικότερα επιβάλλουν αρχικώς μέτρα και σε δεύτερο χρόνο ποινές αν υπάρχουν παραβάσεις των βασικών αρχών της αγοράς. τον ασφαλή εφοδιασμό της χώρας, την ισότιμη τροφοδοσία σε όλους τους καταναλωτές,

Στην Ελλάδα, λειτουργεί η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)⁷², η οποία συγκροτήθηκε δυνάμει του Ν. 2733/1999 «Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις», όπως αυτός ισχύει, λειτουργεί, ήδη από τον Ιούλιο 2000, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή με γνωμοδοτικές και εισηγητικές, κυρίως, αρμοδιότητες στον τομέα της ενέργειας. Διαθέτει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια και δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της εναρμόνισης της ελληνικής

⁷⁰ Βλ. άρθρο 22 της Οδηγίας, παράγραφος 1: «Κάθε έτος, οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς καταθέτουν στη ρυθμιστική αρχή δεκαετές πρόγραμμα ανάπτυξης του δικτύου βασισμένο στην παρούσα και στην προβλεπόμενη προσφορά και ζήτηση αφού συμβουλευθούν όλους τους σχετικούς ενδιαφερομένους. Το πρόγραμμα περιέχει αποτελεσματικά μέτρα με στόχο να διασφαλίζεται η επάρκεια του συστήματος και η ασφάλεια του εφοδιασμού».

⁷¹ Για την αναγκαιότητα ανεξάρτητης ρύθμισης βλ. Αικ. Ηλιάδου, Αρχές απελευθέρωσης αγοράς ενέργειας στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 27 επ

⁷² http://www.rae.gr/site/en_US/portal.csp

νομοθεσίας με την Κοινοτική Οδηγία 96/92/ΕΚ. Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας, τα καθήκοντα της, τα μέσα άσκησης των αρμοδιοτήτων της και εν γένει όλα τα θέματα που την αφορούν ρυθμίζονται από τα άρθρα 3 έως 45 του Ν. 4001/2011.

Η Ρ.Α.Ε. συντίθεται από πέντε μέλη με εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία στον τομέα της ενέργειας, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της πενταετούς θητείας τους απαγορεύεται να εμπλέκονται καθ' οποιονδήποτε τρόπο σε επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα. Ως αρχή, εποπτεύεται από τον Υπουργό Ανάπτυξης σε ό,τι αφορά τον έλεγχο του νομίμου των πράξεων των μελών της, αλλά και τον πειθαρχικό έλεγχο αυτών.

Σκοπός της είναι η προώθηση και διασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού και της απελευθέρωσης της ελληνικής ενεργειακής αγοράς, με κριτήριο το συμφέρον του τελικού, μεγάλου ή μικρού, καταναλωτή. Η ΡΑΕ παρακολουθεί και εισηγείται για τις τιμές, τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας και τις αδειοδοτήσεις των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα και γενικά πληροφορεί και συμβουλεύει τους επενδυτές και καταναλωτές σχετικά με τα θέματα της αρμοδιότητάς της.

Αποτελώντας την επίσημη ελληνική ανεξάρτητη αρχή διαχείρισης ενέργειας και περιβαλλοντικής πολιτικής, έχει ως βασικούς στόχους, με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον,. Ο ρόλος της συχνά αποκτά εξισορροπητικό χαρακτήρα λόγω των αποφάσεων που οφείλει να πάρει που αφορούν συγκρουόμενους συχνά οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες της αγοράς καθώς επιβλέπει την τιμή και το κόστος της μονάδας της ηλεκτρικής ενέργειας κι ελέγχει τα περιθώρια και τα κριτήρια τιμολόγησης της ενέργειας, αλλά και τις επιδοτήσεις των επιχειρήσεων που συμμετέχουν ενεργά στην ελληνική αγορά.

Σχετικά με τον ACER έχει ως γενική αποστολή τη συνδρομή προς τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας στην εκτέλεση των καθηκόντων τους σε επίπεδο ΕΕ το συντονισμό των δράσεων τους, όποτε απαιτείται. Ο ACER συνεργάζεται με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και με ενδιαφερόμενους φορείς, ιδίως δε με τις ΡΑΕ και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς (ENTSO), για την ανάπτυξη εργαλείων που αποσκοπούν στην ολοκλήρωση της ενιαίας ενεργειακής αγοράς της ΕΕ. Οι δραστηριότητες του

ACER επικεντρώνονται στην υποστήριξη της ανάπτυξης κοινών κανόνων και πρωτοβουλιών, στην έκδοση κατευθυντήριων γραμμών που χρησιμεύουν ως βάση για την ανάπτυξη των πανευρωπαϊκών κωδικών δικτύου προς χρήση από τους παράγοντες της αγοράς. Ο Οργανισμός συντονίζει επίσης Περιφερειακές Πρωτοβουλίες, δηλαδή συγκεκριμένες προσπάθειες που αναλαμβάνονται σε περιφερειακό επίπεδο με στόχο την πληρέστερη ολοκλήρωση της αγοράς. ο ACER εκδίδει γνωμοδοτήσεις για δεκαετή σχέδια ανάπτυξης δικτύου μεριμνώντας να συμφωνούν με τις προτεραιότητες που καθορίζονται σε επίπεδο ΕΕ. Τέλος ο ACER έχει γενική αποστολή σχετικά με την παρακολούθηση της αγοράς ενέργειας και ασκεί πολύ συγκεκριμένες αρμοδιότητες όσον αφορά τη χονδρική εμπορία ενέργειας.

- **Φορέας διαχείρισης, εκκαθάρισης και λειτουργίας της αγοράς**

Η Τρίτη δέσμη οδηγιών υποχρέωσε την αγορά σε διαχωρισμό δραστηριοτήτων. Η διαχείριση του συστήματος ανήκει στο μη ανταγωνιστικό σκέλος του τομέα και συνιστά βασικό παράγοντα στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς καθώς διασφαλίζει την απρόσκοπτη και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση των φορέων στο δίκτυο μεταφοράς. Πρέπει να είναι πιστοποιημένος φορέας από την Ρυθμιστική Αρχή. Η Τρίτη Δέσμη παρείχε τις εξής επιλογές διαχωρισμού, τον ιδιοκτησιακό διαχωρισμό ήτοι η πλήρης ανεξαρτητοποίηση του Διαχειριστή, τη σύσταση Ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος (ISO)⁷³ ή τη σύσταση Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ΙΤΟ)⁷⁴. Ο ISO διαχειρίζεται τις χρεώσεις του δικτύου μεταφοράς, διατηρεί την ασφάλεια του συστήματος, συντονίζει το πρόγραμμα συντήρησης και έχει ρόλο στη θέσπιση των μακροχρόνιων σχεδίων. Λειτουργεί ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και πρέπει να παρέχει ελεύθερη πρόσβαση χωρίς διακρίσεις σε όλους τους χρήστες των γραμμών μεταφοράς. Ο ISO έχει

⁷³ Βλ. άρθρο 13 και 14 της Οδηγίας 2009/72 με τίτλο «Ανεξάρτητοι Διαχειριστές Συστημάτων» και «Διαχωρισμός ιδιοκτητών συστήματος μεταφοράς» αντίστοιχα.

⁷⁴ Βλ. άρθρο 2 της Οδηγίας 2009/72: «διαχειριστής συστήματος μεταφοράς»: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία, τη συντήρηση και, αν είναι αναγκαίο, την ανάπτυξη του συστήματος μεταφοράς σε μία δεδομένη περιοχή και, κατά περίπτωση, των διασυνδέσεων του με άλλα συστήματα, και για τη μακροπρόθεσμη ικανότητα του συστήματος να ανταποκρίνεται στην εύλογη ζήτηση μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας»

τη δικαιοδοσία να κατανέμει ένα μέρος ή και όλα τα αποθέματα του συστήματος και να περιορίζει τα φορτία ώστε να διατηρηθεί η ασφάλεια στο σύστημα (για παράδειγμα να μην έχουμε υπέρβαση των ορίων των γραμμών μεταφοράς, να ισορροπεί η ζήτηση με την παραγωγή και να διατηρείται η επιθυμητή συχνότητα στο σύστημα). Επίσης ο ISO διασφαλίζει ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην αγορά λαμβάνουν κατάλληλα οικονομικά σήματα τα οποία με τη σειρά τους ενθαρρύνουν την αποδοτική χρήση και παρακινούν τις επενδύσεις να γίνουν σε αποθέματα η χρήση των οποίων δεν παραβιάζει τους διάφορους περιορισμούς.

Ο Διαχειριστής του Συστήματος Μεταφοράς (μοντέλο ΙΤΟ)⁷⁵ πρέπει να γνωρίζει όλα τα στοιχεία του δικτύου μεταφοράς και πρέπει να είναι εξοπλισμένος με επαρκείς ανθρώπινους, τεχνικούς, υλικούς και οικονομικούς πόρους προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία στη λήψη αποφάσεων και στη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας ή του φυσικού αερίου⁷⁶. Οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) προβλέπουν μια ανεξαρτησία στο δικαίωμα λήψης αποφάσεων του ΙΤΟ σχετικά με τους πόρους που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία, τη συντήρηση και την ανάπτυξη του συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ο ΙΤΟ πρέπει να έχει, μεταξύ άλλων, την δυνατότητα να αντλεί χρήματα από την αγορά κεφαλαίων μέσω δανεισμού. Άλλα βασικά χαρακτηριστικά του ΙΤΟ είναι η εμπιστευτικότητα ως προς τις πληροφορίες που αφορούν της ροές φορτίου, καθώς και την απαιτούμενη ανεξαρτησία της διοίκησης και του προσωπικού του. Το προσωπικό που είναι απαραίτητο κατά τη διαδικασία της μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή για την εκτέλεση των βασικών δραστηριοτήτων του ΙΤΟ συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης και λειτουργίας του δικτύου, πρέπει να απασχολούνται μόνο από τον ΙΤΟ και κανέναν άλλο οργανισμό.

⁷⁵ Βλ. άρθρο 10, παράγραφος 1 της Οδηγίας 2009/72: «1. Προτού μια επιχείρηση εγκριθεί και διοριστεί ως διαχειριστής συστήματος μεταφοράς, πρέπει να πιστοποιηθεί σύμφωνα με τις διαδικασίες των παραγράφων 4, 5 και 6 του παρόντος άρθρου και του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 714/2009.

⁷⁶ Βλ. άρθρο 10 της Οδηγίας 2009/72 με τίτλο: «Καθήκοντα των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς» και Κεφάλαιο V της ίδιας, άρθρα 17 επ.

Επιπρόσθετα, Ο ENTSO-E (*European Network of Transmission System Operators*) είναι το Ευρωπαϊκό δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς ενέργειας. Ο ENTSO-E αντιπροσωπεύει 41 διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας από 34 χώρες σε όλη την Ευρώπη (TSOs). Ο ENTSO-E ιδρύθηκε το 2009, δυνάμει της τρίτης δέσμης Οδηγιών για την εσωτερική αγορά ενέργειας. Το τρίτο ευρωπαϊκό πακέτο στοχεύει στην περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ. Ο ENTSO-E προωθεί τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, για να υποστηρίξει την εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ και βοηθά στην επίτευξη των ενεργειακών και κλιματικών στόχων της Ευρώπης. Αυτοί οι στόχοι αλλάζουν την ίδια τη φύση του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας.

Οι κύριοι στόχοι του ENTSO-E σχετικά με την ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο σύστημα της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως είναι η ηλιακή και η αιολική ενέργεια, καθώς και η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, είναι κεντρικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι ώστε να υπάρχουν προσιτές τιμές, βιωσιμότητα, αειφορία και να διασφαλιστεί η επάρκεια προμηθειών.

Στην ελληνική αγορά ενέργειας ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος (ΑΔΜΗΕ) αποτελεί την μετεξέλιξη του ΔΕΣΜΗΕ⁷⁷ δυνάμει των διατάξεων του Ν. 4001/2011⁷⁸ και είναι ο διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Ο ΑΔΜΗΕ είναι 100% θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ ΑΕ⁷⁹ σύμφωνα με το μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ΙΤΟ) και αναλαμβάνει το ρόλο του ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ. Οι βασικές του

⁷⁷ Ο ΔΕΣΜΗΕ συγκροτήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 328/12.12.2000 και λειτουργούσε έως την 1^η Φεβρουαρίου 2012, οπότε και καταργήθηκε σε συμμόρφωση με την Κοινοτική Οδηγία 2009/72/ΕΚ.

⁷⁸ Ειδικότερα το άρθρο 94 του υπόψη Νόμου ρυθμίζει εκτενώς και λεπτομερώς τις αναληφθείσες από τον ΑΔΜΗΕ αρμοδιότητες,

⁷⁹ Πρβλ. Ν. 4389/2016 με τίτλο: «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις», Κεφάλαιο Η' περί πλήρους ιδιοκτησιακού διαχωρισμού της εταιρείας «ΑΔΜΗΕ»

αρμοδιότητες περιλαμβάνουν την κυριότητα, τη συντήρηση, τη διαχείριση, την εκμετάλλευση και την ανάπτυξη του Συστήματος Μεταφοράς, καθώς και τη συνεργασία του με άλλους Διαχειριστές και λοιπούς συμμετέχοντες στην Ο Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε. (ΛΑΓΗΕ ΑΕ)⁸⁰ ιδρύθηκε βάσει του Ν.4001/2011. Ο ΛΑΓΗΕ ΑΕ αποτελεί τον πρώην ΔΕΣΜΗΕ ΑΕ, εκτός των δραστηριοτήτων μεταφοράς ενέργειας που ασκεί ο ΑΔΜΗΕ ΑΕ (βλ. κατωτέρω) και λειτουργεί με τους κανόνες ιδιωτικής οικονομίας, ενώ ανήκει εξ' ολοκλήρου στο Ελληνικό Δημόσιο. Βασική του αρμοδιότητα είναι η διενέργεια του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (ΗΕΠ), ειδικότερα προγραμματίζει τις εγχύσεις ηλεκτρικής ενέργειας στο σύστημα μεταφοράς ενέργειας, επιλύει καθημερινά το πρόβλημα βελτιστοποίησης του ΗΕΠ με βάση τις ωριαίες οικονομικές προσφορές των Συμμετεχόντων και άλλα τεχνοοικονομικά δεδομένα εισόδου, υπολογίζει την Οριακή Τιμή Συστήματος (ΟΤΣ), και εκκαθαρίζει την ημερήσια αυτή αγορά, δηλαδή υπολογίζει, επιβεβαιώνει και οριστικοποιεί τις χρεοπιστώσεις των Συμμετεχόντων.

- **Παραγωγοί**

Οι Εταιρείες Παραγωγής κατέχουν στην ιδιοκτησία τους μονάδες παραγωγής και δραστηριοποιούνται στον τομέα παραγωγής, ο οποίος διαχωρίζεται από τις υπόλοιπες λειτουργίες της επιχείρησης. Ένας παραγωγός δύναται να πουλήσει ενέργεια ως εμπόρευμα σε συμμετέχοντες στην αγορά με τους οποίους έχουν συνάψει διμερή συμβόλαια (ΟΤC), να δραστηριοποιηθεί στο Χρηματιστήριο Ενέργειας στο οποίο σημαντικοί παίχτες της αγοράς (π.χ. εταιρείες διανομής) αγοράζουν ισχύ ώστε να καλύψουν τις ανάγκες τους. Γενικά οι παραγωγοί δύνανται να συμμετέχουν σε όλες τις επιμέρους αγορές που αναπτύσσονται στα μοντέλα οργάνωσης στη χονδρεμπορική. Να συναλλαχθούν με αντισυμβαλλόμενους με αντικείμενο την ενέργεια ως εμπόρευμα ή μέσω των χρηματοοικονομικών προϊόντων ενέργειας. Εφόσον οι εταιρείες παραγωγής δεν λειτουργούν σε καθετοποιημένη μορφή αλλά σε μία πλήρως ελεύθερη αγορά οι τιμές στις οποίες προσφέρουν την ισχύ δεν είναι ρυθμιζόμενες. Σε μία επομένως ελεύθερη αγορά οι παραγωγοί δρουν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

⁸⁰ τα άρθρα 117 έως 121 του Ν. 4001/2011

Στην Ελλάδα ως παραγωγοί χαρακτηρίζονται οι ιδιώτες που κατέχουν άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εκτός αν σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία έχουν εξαιρεθεί από την υποχρέωση λήψης αυτής⁸¹, η οποία χορηγείται από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Μονάδων και έχουν δυνατότητα κατασκευής εγκαταστάσεων παραγωγής και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Ως αυτοπαραγωγοί νοούνται όσοι παράγουν ηλεκτρική ενέργεια για δική τους χρήση και εγχέουν την περίσσεια της ενέργειας στο Σύστημα ή στο Δίκτυο. Οι κάτοχοι άδειας παραγωγής πρέπει να υποβάλουν πλήρως δεσμευτική Προσφορά Έγχυσης⁸² για κάθε Ημέρα Κατανομής⁸³ και κατ' αυτό τον τρόπο αναλαμβάνουν την

⁸¹ Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν 3468/2006, όπως ισχύει εξαιρούνται από την υποχρέωση να λάβουν άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ή άλλη διαπιστωτική απόφαση φυσικά ή νομικά πρόσωπα που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από τις εξής κατηγορίες εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α.: α) γεωθερμικούς σταθμούς με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση του μισού (0,5) MW, β) σταθμούς βιομάζας, βιοαερίου και Βιοκαυσίμων με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση του ενός (1) MW, γ) Φωτοβολταϊκούς ή Ηλιοθερμικούς σταθμούς με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση του ενός (1) MW, δ) αιολικές εγκαταστάσεις με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση των εκατό (100) kW, ε) σταθμούς Σ.Η.Θ.Υ.Α. με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση του ενός (1) MWe, στ) σταθμούς από Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. με εγκατεστημένη ισχύ έως πέντε (5) MWe, που εγκαθίστανται από εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς φορείς του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, για όσο χρόνο οι σταθμοί αυτοί λειτουργούν αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς, καθώς και σταθμούς που εγκαθίστανται από το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.), για όσο χρόνο οι σταθμοί αυτοί λειτουργούν για τη διενέργεια πιστοποιήσεων ή μετρήσεων, ζ) αυτόνομους σταθμούς από Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. οι οποίοι δεν συνδέονται στο Σύστημα ή στο Δίκτυο, με εγκατεστημένη ισχύ μικρότερη ή ίση των πέντε (5) MWe, χωρίς δυνατότητα τροποποίησης της αυτόνομης λειτουργίας τους. Τα πρόσωπα που έχουν την ευθύνη της λειτουργίας των σταθμών της περίπτωσης αυτής, υποχρεούνται, πριν εγκαταστήσουν τους σταθμούς, να ενημερώνουν τον αρμόδιο Διαχειριστή για τη θέση, την ισχύ και την τεχνολογία των σταθμών αυτών, και η) λοιπούς σταθμούς με εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύ μικρότερη ή ίση των πενήντα (50) kW, εφόσον οι σταθμοί αυτοί χρησιμοποιούν Α.Π.Ε. από τις οριζόμενες στην §2 του άρθ.2 του Ν.3468/2006, με μορφή διαφορετική από αυτή που προβλέπεται στις προηγούμενες περιπτώσεις.

⁸² Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας η προσφορά έγχυσης είναι μία κλιμακωτή συνάρτηση τιμής και ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας, κάθε βαθμίδα της οποίας αποτελείται από ένα ζεύγος τιμής – ενέργειας (ευρώ ανά MWh).

⁸³ Ως ημέρα κατανομής νοείται το χρονικό διάστημα 24 ωρών που συμπίπτει με μία ημερολογιακή ημέρα

υποχρέωση παράδοσης της δηλωμένης ποσότητας ενέργειας την επόμενη ημέρα υπό την προϋπόθεση ότι οι μονάδες είναι τεχνικά διαθέσιμες. Επιπλέον οι παραγωγοί υποχρεούνται στην έκδοση των Αποδεικτικών Διαθεσιμότητας Ισχύος (ΑΔΙ) για το σύνολο της καθαρής ισχύος κάθε μονάδας παραγωγής, τα οποία χορηγούνται από τη ΡΑΕ. Το Αποδεικτικό εμπεριέχει εγγράφως υπόσχεση για τη διατήρηση συγκεκριμένου επίπεδου τεχνικής.

- **Προμηθευτές**

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται όσοι έμποροι ή ιδιώτες κατέχουν άδεια προμήθειας ενέργειας στη λιανική αγορά. Οι προμηθευτές αγοράζουν ενέργεια από τη χονδρεμπορική αγορά και την μεταπωλούν στη λιανική αγορά. Ανάλογα το ρυθμιστικό πλαίσιο κάθε κράτους οι προμηθευτές έχουν λιγότερη ή περισσότερη ευελιξία διαπραγμάτευσης τόσο με τους παραγωγούς από τη μία πλευρά ως αγοραστές ενέργειας όσο και με τους καταναλωτές-πελάτες του ως πωλητές ενέργειας. Στην Ευρώπη είναι θεσμοθετημένο το δικαίωμα των καταναλωτών να επιλέγουν ελεύθερα τον προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας⁸⁴.

Στην Ελλάδα οι Προμηθευτές, που κατέχουν άδεια προμήθειας από τη ΡΑΕ, εκπροσωπούν Μετρητή για ορισμένη Ημέρα Κατανομής, οφείλουν να υποβάλλουν Δηλώσεις Φορτίου, με τις οποίες δηλώνουν ανά Κατηγορία Μετρητών για κάθε Περίοδο Κατανομής της Ημέρας Κατανομής την ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία κατά την κρίση του Προμηθευτή προβλέπεται ότι πρόκειται να απορροφηθεί από το σύνολο των Μετρητών της Κατηγορίας Μετρητών τους οποίους εκπροσωπεί συνολικά ή μερικά κατά την υπόψη Ημέρα Κατανομής.

3. Επιμέρους Κατηγορίες Αγορών ηλεκτρικής ενέργειας

Μακροπρόθεσμες Προθεσμιακές Αγορές (Forward market)

⁸⁴ Βλ. άρθρο 2 Οδηγίας 2009/72 «επιλέξιμος πελάτης»: ο πελάτης που είναι ελεύθερος να αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια από τον προμηθευτή της επιλογής του κατά την έννοια του άρθρου 33 (Άνοιγμα της αγοράς και αμοιβαιότητα)

Αποτελεί την αγορά στην οποία τυγχάνουν διαπραγμάτευσης τα ακόλουθα ενεργειακά προϊόντα⁸⁵:

- Προθεσμιακά Συμβόλαια: Τα προθεσμιακά συμβόλαια λειτουργούν με τον ακόλουθο τρόπο: Ένας προμηθευτής ή/και μεγάλος καταναλωτής δηλώνει τη βούληση του για αγορά συγκεκριμένης ποσότητας σε μελλοντική προκαθορισμένη χρονική στιγμή (*maturity*) αλλά στην τιμή (*delivery price*) που φέρει το προϊόν στο χρονικό σημείο της σύναψης του συμβολαίου ή σε οποιαδήποτε τιμή τελικώς συμφωνήσουν τα μέρη προκειμένου να μειώσει το ρίσκο αύξησης της τιμής του προϊόντος στο μέλλον. Συνεπώς, καταρτίζεται μία συμφωνία μεταξύ αυτών για μελλοντική αγορά της ενέργειας ως εμπόρευμα σε κοινώς αποδεκτή από τα δύο μέρη τιμή.

Αντίστοιχα, ο παραγωγός επιθυμεί να πωλήσει το προϊόν του στην τιμή που βρίσκεται στην παρούσα χρονική στιγμή στην αγορά προκειμένου να αντισταθμίσει το κίνδυνο περὶ πτώσης της τιμής.

Η αγορά αυτή καλείται προθεσμιακή αγορά και το συμβόλαιο που συνδέει τους δύο συντελεστές σε αυτή τη συναλλαγή καλείται προθεσμιακό συμβόλαιο.

Σημειώνεται ότι τα προθεσμιακά συμβόλαια καλύπτουν τόσο την αγοραπωλησία ενέργειας ως φυσική ποσότητα (*commodity*) εκτός χρηματιστηριακής αγοράς τόσο και την αγοραπωλησία χρηματοπιστωτικών παραγώγων εντός χρηματιστηριακής αγοράς.

Ένα προθεσμιακό συμβόλαιο καθορίζει με αναμφισβήτητο τρόπο την ποσότητα, την ακριβή ημερομηνία πώλησης, την ακριβή ημερομηνία πληρωμής, τον τρόπο επίλυσης τυχόν διαφορών που θα προκύψουν από την συναλλαγή και φυσικά την συμφωνημένη από τα μέρη τιμή.

Συνηθέστερα, ο καθορισμός της τιμής προθεσμιακού συμβολαίου προκύπτει από την επεξεργασία και ανάλυση σειράς παραγόντων, από το ιστορικό της τιμής έως τις μετεωρολογικές προβλέψεις, προκειμένου να αντικατοπτρίζει τα συμφέροντα και των δύο πλευρών. Σημειώνεται

⁸⁵ Γενικά για το ζήτημα των ενεργειακών παραγώγων ως μέσο για την αντιστάθμιση κινδύνου μεταβλητότητας των τιμών στην αγορά βλ. J. Lucia, E. Schwartz, Electricity prices and power derivatives Evidence from the Nordic power exchange, Review of Derivatives Research, 2002

ότι η τιμή του προϊόντος την χρονική στιγμή σύναψης του συμβολαίου χαρακτηρίζεται ως τιμή όψεως. Δεδομένης της ευελιξίας αυτής στη συμπεριφορά των συντελεστών, η προθεσμιακή αγορά προθεσμιακών συμβολαίων μπορεί να αποφέρει κέρδος για τον παραγωγό και απώλειες για τον καταναλωτή στην περίπτωση που η τιμή όψεως κατά τον χρόνο εκπλήρωσης είναι εν τέλει χαμηλότερη από τη συμφωνηθείσα, ή κέρδος για τον καταναλωτή και απώλειες για τον παραγωγό στην αντίθετη περίπτωση.

- Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (future contracts)⁸⁶: Τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης είναι τυποποιημένα συμβόλαια (standardized) και διαπραγματεύονται σε οργανωμένα χρηματιστήρια και ρυθμιζόμενες αγορές. Το χαρακτηριστικό τους είναι ότι υπόκεινται καθημερινά σε διαδικασία αποτίμησης με την μέθοδο marking to market και υπάρχει εγγύηση του χρηματιστηρίου Παραγωγών για την εκπλήρωση αυτών. Αυτό σημαίνει πως ο επενδυτής (αγοραστής – πωλητής μιας σύμβασης μελλοντικής εκπλήρωσης) υποχρεούται να διατηρεί έναν λογαριασμό περιθωρίων. Σε αυτόν τον λογαριασμό ο επενδυτής καταθέτει ένα ποσοστό (5% έως 10%) της ονομαστικής αξίας του συμβολαίου ως περιθώριο ασφάλισης (maintenance margin) το οποίο έχει καθοριστεί από το Χρηματιστήριο Παραγωγών. Το ποσό αυτό αποτελεί την ασφάλεια σε περίπτωση που ο επενδυτής δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τον ημερήσιο διακανονισμό. Το απαιτούμενο ποσό για να γίνει μια συναλλαγή ονομάζεται αρχικό περιθώριο (initial margin). καθώς δεν απαιτεί την άμεση παράδοση κατά την πώληση.
- Συμβόλαια με δικαίωμα προαίρεσης: Είναι η αγορά στην οποία οι συμμετέχοντες σε μία συναλλαγή συνάπτουν συμβόλαια πώλησης ή αγοράς υπό όρους, εκτελούνται μόνο αν ο κάτοχός τους αποφασίσει ότι τον συμφέρει η πράξη και τα συμβόλαια αυτής ονομάζονται δικαιώματα αγοράς και δικαιώματα πώλησης. Η ανάγκη ανάπτυξης μίας τέτοιας αγοράς προκύπτει από τη σταθερότητα των συμβολαίων της προθεσμιακής αγοράς, δηλαδή από την συμφωνία της συναλλαγής

⁸⁶ J. Hull, Options, Futures and other Derivatives, Prentice Hall, 1999

άνευ υποχώρησης. Με άλλα λόγια, ο παραγωγός που αδυνατεί να καλύψει τη συμφωνηθείσα ποσότητα θα αγοράσει το έλλειμμα από την αγορά όψεως, την ημερομηνία συναλλαγής, ή θα αναγκαστεί να μεταπωλήσει το συμβόλαιο και το ανάλογο συμβαίνει από την πλευρά του καταναλωτή, ο οποίος ενδέχεται να χρειαστεί μεγαλύτερη ποσότητα από τη συμφωνηθείσα οπότε και θα αγοράσει τη διαφορά από την αγορά όψεως ή μικρότερη ποσότητα οπότε θα πουλήσει το πλεόνασμα στην αγορά όψεως.

Έτσι, τα δικαιώματα αγοράς δίνουν το δικαίωμα στον κάτοχο να αγοράσει μία ποσότητα αγαθού σε ορισμένη τιμή, την τιμή εξάσκησης, ενώ τα δικαιώματα πώλησης δίνουν το δικαίωμα στον κάτοχο να πωλήσει μία δεδομένη ποσότητα αγαθού στην τιμή αυτή. Η απόφαση εκπλήρωσης της συναλλαγής μπορεί να γίνει μόνο στην ημερομηνία λήξης του συμβολαίου, εκτός από την περίπτωση ενός αμερικάνικου προτύπου που επιτρέπει την απόφαση οποιαδήποτε στιγμή μέχρι τη λήξη. Προφανώς, η απόφαση για εκπλήρωση ή μη του συμβολαίου εξαρτάται αποκλειστικά από την τιμή όψεως της αγοράς, την ημερομηνία λήξης του συμβολαίου.

Πρακτικά, το κέρδος του παραγωγού ή πωλητή, σε μία τέτοια αγορά δικαιωμάτων προαίρεσης, προκύπτει από ένα μη αποδοτέο τέλος που λαμβάνει από τον κάτοχο του δικαιώματος αγοράς, ενώ το κέρδος του κατόχου του δικαιώματος αγοράς προκύπτει από τη δυνατότητα επιλογής αγοράς στους συμφωνηθέντες όρους του συμβολαίου ή απευθείας από την αγορά όψεως. Αντίστοιχα διαμορφώνεται το κέρδος του καταναλωτή και του παραγωγού ή πωλητή στην περίπτωση του δικαιώματος πώλησης.

Προ-ημερήσιες αγορές (Day-ahead markets)

Η προ-ημερήσια αγορά είναι μια οργανωμένη αγορά από την οποία προκύπτει μία ενιαία τιμή εκκαθάρισης για κάθε περίοδο κατανομής της επόμενης ημέρας. Οι συμμετέχοντες σε αυτή διαπραγματεύονται ποσότητες ενέργειας για συγκεκριμένη ώρα κατανομής της επόμενης ημέρας μέσω άμεσων δημοπρασιών, δηλαδή βάσει των προσφορών έγχυσης και των δηλώσεων φορτίου που υποβάλλονται από τους συμμετέχοντες μέχρι το

κλείσιμο της αγοράς. Ως κλείσιμο της αγοράς νοείται η ώρα λήξης της προθεσμίας υποβολής προσφορών. Η Προ-ημερήσια αγορά οργανώνεται με τρόπο ώστε να διεκπεραιώνει τις αγοροπωλησίες ηλεκτρικής ενέργειας που απαιτούνται και να συμπληρώνει τις συναλλαγές διμερών συμβολαίων φυσικής παράδοσης που ολοκληρώνονται χρονικά πριν την έναρξη της Προ-ημερήσιας Αγοράς (στην προθεσμιακή αγορά), στις χώρες που έχουν υιοθετήσει μοντέλα όπου επιτρέπεται, οι οποίες είναι και οι περισσότερες. Στην Αγορά αυτή, οι προσφορές για έγχυση ενέργειας από τους παραγωγούς κατατίθενται ξεχωριστά από τις προσφορές για απορρόφηση ενέργειας από τους προμηθευτές/ καταναλωτές. Επιπλέον, ανάλογα με τη δυναμική των συμμετεχόντων δύνανται να κατατεθούν προσφορές ανά μονάδα παραγωγής ή στη βάση χαρτοφυλακίου (*portfolio*). Οι συμμετέχοντες στην αγορά οι οποίοι λειτουργούν μονάδες παραγωγής είναι υποχρεωμένοι να προσφέρουν όλη τη διαθέσιμη δυναμικότητα των μονάδων τους (δηλαδή το δυναμικό το οποίο δεν έχει δεσμευτεί) στην Προ-ημερήσια Αγορά. Τελικώς, οι εμπλεκόμενοι παίχτες χρεώνονται ή πιστώνονται σε μία ενιαία τιμή, την Οριακή Τιμή Συστήματος ή οποία αποτελεί το σημείο τομής των καμπύλων προσφοράς και ζήτησης που προκύπτει αντιστοίχως από τις προσφορές έγχυσης και δηλώσεις φορτίου.

Ενδο-ημερήσιες αγορές (Intraday markets)

Κατόπιν της εκκαθάριση της προ-ημερήσιας αγοράς, που αναλύθηκε ανωτέρω, και της σχετικής δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων κατά την προηγούμενη ημέρα (πριν την ημέρα κατανομής) στην ενδο-ημερήσια αγορά δίνεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να βελτιώνουν τις θέσεις τους, λαμβάνοντας πλέον υπόψη τους νέα δεδομένα και πληροφορίες τόσο για τις δικές τους μονάδες και προσφορές όσο και για τη γενική κατάσταση του συστήματος. Ουσιαστικά στην Ενδο-ημερήσια αγορά δίδεται μία χρονική «ανάσα», επέκταση, στους συμμετέχοντες να βελτιώσουν τις προσφορές του πολύ πιο κοντά στον πραγματικό χρόνο κατανομής. Η εν θέματι αγορά είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς από τη φύση της βρίσκονται χρονικά εγγύτερα στον πραγματικό χρόνο συναλλαγής και μπορεί καλύτερα να αποκαλύψει την πραγματική αξία της ενέργειας στη βάση της πραγματικής διαθέσιμης ισχύος και της καλύτερης προσέγγισης της ζήτησης. Πέραν αυτού, είναι σαν μία

ευκαιρία μείωσης των αποκλίσεων προκειμένου να αποφευχθεί και το υψηλό κόστος στη διαδικασία εκκαθάρισης των αποκλίσεων.

Συνακόλουθα, η ύπαρξη μιας Ενδο-ημερήσιας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αμέσως μετά την προθεσμιακή αγορά και την προ-ημερήσια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας είναι απαραίτητη προκειμένου οι Συμμετέχοντες να έχουν τη δυνατότητα της διόρθωσης της θέσης τους, όπως αυτή προκύπτει από τις προηγούμενες αγορές, αλλά και καθώς πλησιάζουμε πιο κοντά στην ημέρα κατανομής κατά την οποία ενδεχομένως αλλάζουν τα πραγματικά δεδομένα (απώλεια μονάδων, μεταβολές φορτίου, μεταβολές ΑΠΕ, κτλ.).

Αγορές Εφεδρειών (Reserve markets)

Οι βοηθητικές υπηρεσίες που απαιτούνται για την επίτευξη και μεγιστοποίηση της ευστάθειας κι αξιοπιστίας στη λειτουργία του Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας καλούνται επικουρικές υπηρεσίες και παρέχονται από συγκεκριμένες μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ο Διαχειριστής ενδέχεται να απαιτήσει τις επικουρικές υπηρεσίες μίας ή περισσότερων μονάδων που δεν είχαν αρχικά ενταχθεί στο πλαίσιο της οικονομικής κατανομής φορτίου. Στην περίπτωση αυτή, οι εν λόγω μονάδες θα αποζημιωθούν για τις βοηθητικές τους υπηρεσίες στο Σύστημα. Οι τιμές των επικουρικών υπηρεσιών καθορίζονται συνήθως από τον ρυθμιστή.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος και Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, η τεχνική δυνατότητα μίας μονάδας να παραμείνει σε κατάσταση ετοιμότητας προς παροχή ή να παρέχει επικουρικές υπηρεσίες ή εφεδρεία ενέργειας ονομάζεται διαθεσιμότητα παροχής επικουρικών υπηρεσιών, ενώ η τεχνική δυνατότητα μίας μονάδας να παραμένει σε κατάσταση αναμονής για την παροχή επικουρικών υπηρεσιών ή εφεδρείας καλείται ετοιμότητα παροχής επικουρικών υπηρεσιών.

Αγορές Εξισορρόπησης ή Πραγματικού Χρόνου (Balancing / Real time markets)

Η διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται και καταναλώνεται σε πραγματικό χρόνο, είναι απαραίτητη για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας. Η αγορά

εξισορρόπησης λειτουργεί δυνάμει τυχόν διαταραχών της ισορροπίας μεταξύ παραγωγής και φορτίου (ζήτησης) όταν σε πραγματικό χρόνο προκαλούν απόκλιση της συχνότητας σε σχέση με την προκαθορισμένη της τιμή. Συγκεκριμένα, η συχνότητα αυξάνεται όταν η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας υπερβαίνει τη ζήτηση και αντίστροφα μειώνεται όταν η ζήτηση ξεπερνά την παραγωγή. Μία μεγάλη απόκλιση μεταξύ παραγωγής και ζήτησης μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε κατάρρευση του συστήματος⁸⁷. Πριν την απελευθέρωση των αγορών, υπεύθυνος για την διατήρηση της ισορροπίας της ενέργειας στο εκάστοτε σύστημα ήταν η δημόσια εταιρία που είχε τον πλήρη έλεγχο τόσο για τον προγραμματισμό της παραγωγής όσο και για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας, κάτι που επέτρεπε μια σχετικά εύκολη και οικονομικά βέλτιστη διαχείριση της εξισορρόπησης του συστήματος.

Υπεύθυνος φορέας, στην απελευθερωμένη πλέον αγορά, για την ασφαλή και αξιόπιστη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας και τη διατήρηση της ισορροπίας του συστήματος είναι ο Διαχειριστής του Συστήματος Μεταφοράς. Εφόσον ο Διαχειριστής δεν κατέχει μέσα παραγωγής στο απελευθερωμένο καθεστώς των αγορών, προμηθεύεται τις απαραίτητες υπηρεσίες εξισορρόπησης για την αξιόπιστη λειτουργία του συστήματος από την ίδια την αγορά, ήτοι από ιδιωτικές επιχειρήσεις παραγωγής. Οι υπηρεσίες εξισορρόπησης είναι πιθανό να προσφέρονται σε αρκετά υψηλές τιμές γι' αυτό και ο Διαχειριστής πρέπει να δίνει κίνητρα στους συμμετέχοντες ώστε να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, σε λογικές τιμές πάντα, κι έτσι να μπορεί να προμηθεύεται τους απαραίτητους πόρους, ικανούς να διατηρήσουν την ισορροπία του συστήματος.

Ενέργεια εξισορρόπησης, εκτός από την εγχώρια αγορά, μπορεί να εξασφαλιστεί και από ξένες αγορές μέσω των διασυνοριακών αγορών υπηρεσιών εξισορρόπησης που προωθούνται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια και αποτελούν βασικό πυλώνα του Μοντέλου Στόχου (target model) για την ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Οι αγορές αυτές επιτρέπουν

⁸⁷ Γνωστά παραδείγματα μεγάλης κλίμακας κατάρρευσης Ευρωπαϊκών συστημάτων τα τελευταία χρόνια, αποτελούν αυτό της Ιταλίας και της Ελβετίας την 28^η Σεπτεμβρίου 2003 και αυτό της Κεντρικής Ευρώπης την 4η Νοεμβρίου 2006.

την αξιοποίηση φθηνότερων πόρων (αφού υπάρχει πρόσβαση και σε ξένες υπηρεσίες εξισορρόπησης) ενώ παράλληλα βοηθούν στην αποσυμφόρηση των εθνικών αγορών εξισορρόπησης. Η ανάπτυξη και ορθή λειτουργία των επιμέρους αγορών, της προ-ημερήσιας αγοράς (day-ahead market), της προθεσμιακής αγοράς (Forward market) αλλά και της ενδο-ημερήσιας αγοράς (Intraday market) εξυπηρετούν στο να μειώνεται σημαντικά ο κίνδυνος μεγάλων αποκλίσεων. Συνεπώς, πραγματοποιούνται σημαντικές προσπάθειες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τους Διαχειριστές, τις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς του κλάδου ενέργειας προς την οργάνωση των αγορών αυτών σε όλα τα κράτη μέλη με τελικό στόχο την ενοποίηση της αγοράς ενέργειας προς όφελος των τελικών καταναλωτών.

Μηχανισμοί Εκκαθάρισης Αποκλίσεων Παραγωγής- Ζήτησης (Imbalance settlement mechanisms)

Είναι ο μηχανισμός βάσει του οποίου εκκαθαρίζονται οι αποκλίσεις στις εγχύσεις/απορροφήσεις ενέργειας ώστε ο συμμετέχων σε αυτή την αγορά είτε να χρεώνεται είτε να πιστώνεται κάποιο ποσό το οποίο προκύπτει μέσα από αυτόν τον μηχανισμό. Έτσι στις περισσότερες Ευρωπαϊκές αγορές, οι Διαχειριστές μεταβιβάζουν μέρος της ευθύνης εξισορρόπησης στους συμμετέχοντες, οι οποίοι είναι πλέον υπεύθυνοι να διατηρούν σε ισορροπία τη δική τους μονάδα ή χαρτοφυλάκιο ευθύνης εξισορρόπησης, για κάθε Περίοδο Εκκαθάρισης Αποκλίσεων. Στο τέλος κάθε Περιόδου Εκκαθάρισης Αποκλίσεων ο Διαχειριστής μετρά και υπολογίζει τις αποκλίσεις μεταξύ των προγραμματισμένων και των πραγματικών ποσοτήτων ενέργειας που εγχύθηκαν/απορροφήθηκαν στο/από το σύστημα μεταφοράς για κάθε συμμετέχοντα. Ανάλογα με την απόκλιση του συστήματος και την ανισορροπία του συμμετέχοντα, ο τελευταίος είτε είναι κερδισμένος είτε χαμένος.

Στο επονομαζόμενο «Μοντέλο στόχος» (Target Model) με το οποίο συγκροτείται μία κοινή αρχιτεκτονική και οργάνωση των Ευρωπαϊκών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας σε κάθε χρονικό επίπεδο, από τη λειτουργία των Προθεσμιακών και Ημερήσιων Αγορών μέχρι και τη λειτουργία των Ενδο-ημερήσιων Αγορών και Αγορών Υπηρεσιών Εξισορρόπησης (Εφεδρείες και

Ενέργεια Εξισορρόπησης). Στην αρχιτεκτονική αυτή, όπως προαναφέρθηκε προσπαθούν να εναρμονιστούν όλες οι χώρες της Ευρώπης.

4. Η ελληνική χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Όπως προαναφέρθηκε ανωτέρω η Ελλάδα έχει υιοθετήσει το μοντέλο υποχρεωτικής κοινοπραξίας ισχύος (*mandatory pool*) οργάνωσης της χονδρεμπορικής αγοράς, εντός του οποίου αναπτύσσονται δύο διακριτές αγορές, η Μακροχρόνια Αγορά Διαθεσιμότητας Ισχύος (*Capacity Market*) και η Βραχυχρόνια Χονδρεμπορική Αγορά Ενέργειας και Επικουρικών Υπηρεσιών (*Energy and Ancillary Services*). Η τελευταία προγραμματίζεται βάσει του Ημερησίου Ενεργειακού Προγραμματισμού (HEΠ). Επίσης συμπεριλαμβάνει και την αγορά φυσικών διασυνδεδεμένων δικαιωμάτων (Physical Transmission Rights-PTR) στην οποία διενεργούνται ανταλλαγές με τις διασυνδεδεμένες γειτονικές χώρες, Ιταλία, Αλβανία, ΠΓΔΜ, Βουλγαρία και Τουρκία σε όλες τις διασυνδέσεις.

Αγορά μακροχρόνιας διαθεσιμότητας ισχύος (*capacity market*)

Βασικός στόχος της αγοράς αυτής είναι η μείωση του επιχειρηματικού κινδύνου τόσο των παραγωγών όσο και των προμηθευτών. Οι παραγωγοί μέσω αυτής της αγοράς λαμβάνουν αμοιβή προκειμένου να καλυφθεί μέρος του κεφαλαιουχικού τους κόστους ώστε να εξασφαλίζεται μια συνεχή και μακροχρόνια επάρκεια και ποιότητα ηλεκτρικής ενέργειας. Ο παραπάνω στόχος επιτυγχάνεται μέσω της έκδοσης από τον κάθε παραγωγό των Αποδεικτικών Διαθεσιμότητας Ισχύος (ΑΔΙ), στα οποία αναγράφεται η πραγματική διαθεσιμότητα ισχύος κάθε μονάδας του, όπως αυτή ορίζεται από τον Διαχειριστή του Συστήματος. Κάθε προμηθευτής συνάπτει με τους παραγωγούς Συμβάσεις Διαθεσιμότητας Ισχύος (ΣΔΙ) με οικονομικού όρους που συμφωνούνται μεταξύ των δύο μερών προκειμένου να καλύψουν την υποχρέωση επάρκειας ισχύος που τους αναλογεί. Η ύπαρξη της αγοράς μακροχρόνιας διαθεσιμότητας ισχύος κρίνεται αναγκαία για δύο κύριους

λόγους. Πρώτον, γιατί η ηλεκτρική ενέργεια, είτε ως προϊόν είτε ως υπηρεσία, αποτελεί ένα σύνολο προϊόντων, η παροχή των οποίων επιβαρύνει με διαφορετικά κόστη τον κάθε παραγωγό και με διαφορετική αξία τον κάθε καταναλωτή. Έτσι η ύπαρξη μιας αγοράς μακροχρόνιας διαθεσιμότητας ισχύος επιτρέπει με αποτελεσματικό τρόπο τον προγραμματισμό των συμμετεχόντων και τη μακροχρόνια εξασφάλιση τους, ως προς την ποιότητα, και τη μακροχρόνια τιμή του προϊόντος. Ο δεύτερος λόγος που συνετέλεσε στην δημιουργία της αγοράς μακροχρόνιας διαθεσιμότητας ισχύος είναι οι εγχώριες συνθήκες της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ειδικότερα, λόγω των φθηνών και αποδοτικών λιγνιτικών μονάδων παραγωγής καθώς και λόγω της αυξημένης χρησιμοποίησης του φυσικού αερίου ως καύσιμο, ήταν απαραίτητη η δημιουργία της χωριστής αυτής αγοράς, στην οποία θα αμείβεται η αξιοπιστία της κάθε μονάδας. Συνακόλουθα ο κάθε παραγωγός λαμβάνει αμοιβή έναντι μέρους του κόστους κεφαλαίου επένδυσης, ενώ ο προμηθευτής εξασφαλίζεται στο να μην υπάρχουν υπερβολικά υψηλές τιμές στην χονδρεμπορική αγορά. Η ύπαρξη αυτής της αγοράς αποτελεί επιπρόσθετα και κίνητρο προκειμένου να δραστηριοποιούνται νέοι παίχτες στην αγορά.

Συμπερασματικά, η μακροχρόνια αγορά ισχύος επιτρέπει τον αποτελεσματικότερο προγραμματισμό των συμμετεχόντων και τη μακροχρόνια εξασφάλισή τους, ως προς την ποιότητα και την τιμή του αγαθού.

Ημερήσιος Ενεργειακός Προγραμματισμός

Ο Ημερήσιος Ενεργειακός Προγραμματισμός (ΗΕΠ)⁸⁸ συνιστά τη χονδρεμπορική αγορά ενέργειας με στόχο το βέλτιστο προγραμματισμό της λειτουργίας των θερμικών και υδροηλεκτρικών μονάδων παραγωγής του Συστήματος, των μονάδων ΑΠΕ και της διαθέσιμης ενέργειας από εισαγωγές,

⁸⁸ Η εφαρμογή του εν λόγω σχεδιασμού αγοράς εξασφάλισε την απαίτηση για πρόσβαση τρίτων (third part access TPA) με έναν πιο απλοποιημένο τρόπο. Βλ. Για το θέμα αυτό βλ. Γ.Κουτζούκος-Μ. Ασλάνογλου- Α. Τροκούδη, Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας: Από την Πρώτη στην Τρίτη Δέσμη, στο συλλογικό τόμο Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 33 επ.

προκειμένου να καλύπτεται σε ημερήσια βάση η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας από καταναλωτές και η ζήτηση για εξαγωγές ενέργειας από τη χώρα. Αποτελεί, στην ουσία, το χώρο στον οποίο συναλλάσσεται το σύνολο της ηλεκτρικής ενέργειας και των συμπληρωματικών προϊόντων αυτής που θα παραχθούν, θα καταναλωθούν και θα διακινηθούν, την επόμενη ημέρα στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Στον ΗΕΠ ενσωματώνονται οι εξής επιμέρους αγορές, οι οποίες βελτιστοποιούνται, ταυτόχρονα, ώστε να μεγιστοποιείται το κοινωνικό όφελος⁸⁹:

- Ημερήσια Χονδρεμπορική Αγορά Ενέργειας : Στην αγορά αυτή επί της ουσίας συναλλάσσεται το σύνολο της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται και καταναλώνεται στην επικράτεια, κι επίσης καλύπτονται οι ποσοτικές ανάγκες των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας κατά τις ώρες που είναι απαραίτητη. Εδώ, προσφέρουν ηλεκτρική ενέργεια και αμείβονται οι εγχώριοι παραγωγοί (θερμικών σταθμών, υδροηλεκτρικών και ΑΠΕ) και οι εισαγωγείς, και αντίστοιχα απορροφούν (αγοράζουν ενέργεια) και χρεώνονται οι εκπρόσωποι του εγχώριου φορτίου (προμηθευτές και αυτοπρομηθευόμενοι πελάτες) και οι εξαγωγείς (προμηθευτές και παραγωγοί).
- Ημερήσια Αγορά Επικουρικών Υπηρεσιών και Εφεδρειών Ενέργειας : Στην αγορά αυτή εξασφαλίζονται οι αναγκαίες επικουρικές υπηρεσίες και εφεδρείες. Η αγορά επικουρικών υπηρεσιών καλύπτει τις ανάγκες των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας για διασφάλιση της ποιότητας και αξιοπιστίας της τροφοδοσίας τους. Εδώ, προσφέρουν και αμείβονται οι εγχώριοι παραγωγοί (θερμικών και υδροηλεκτρικών σταθμών), και αντίστοιχα αγοράζουν και καταβάλλουν το αντίστοιχο αντίτιμο οι εκπρόσωποι του εγχώριου φορτίου (προμηθευτές και επιλέγοντες πελάτες), και οι εξαγωγείς (προμηθευτές και παραγωγοί).
- Μηχανισμός αγοράς για την χωροθέτηση της παραγωγής κοντά στα κέντρα κατανάλωσης : Παρέχει κίνητρα χωροθέτησης των νέων μονάδων παραγωγής κατά το δυνατόν εγγύτερα στα κέντρα

⁸⁹ Βλ. Παρουσίαση καθηγητή κ. Αναστάσιου Μπακιρτζή : «Οριακή Τιμή ελληνικού Συστήματος σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος & Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας»

κατανάλωσης, στο βαθμό που αυτά είναι πραγματικά αναγκαία. Ειδικότερα προβλέπει τον διαχωρισμό της αγοράς στην περίπτωση που διαπιστώνεται συμφόρηση στο σύστημα μεταφοράς, δηλαδή τις λίγες ώρες που παρατηρείται συνωστισμός στην μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από το βορρά στο νότο. Για το λόγο αυτό διαμορφώνει διαφορετικές τιμές πληρωμής για τους παραγωγούς στα βόρεια της χώρας (αυξημένη συμμετοχή στην ετήσια χρέωση χρήσεως συστήματος στους παραγωγούς του βορρά), όπου βρίσκεται εγκατεστημένο και το μεγαλύτερο μέρος του παραγωγικού δυναμικού, και στα νότια όπου βρίσκονται τα μεγαλύτερα κέντρα κατανάλωσης (αυξημένη αμοιβή παραγωγών στο νότο), και η ηλεκτρική ενέργεια έχει μεγαλύτερη αξία λόγω της ως άνω συμφόρησης του Συστήματος μεταφοράς.

Δυνάμει των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα προς την Επιτροπή με στόχο μία απελευθερωμένη αγορά ενέργειας έχει τεθεί σε διαβούλευση σχέδιο νόμου για την αναδιοργάνωση της αγοράς και τον εκσυγχρονισμό αυτής κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα⁹⁰. Σκοπός του νέου σχεδίου νόμου είναι η αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, σύμφωνα με τις διατάξεις των Κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ώστε να καταστεί εφικτή η ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Με το σχέδιο νόμου ορίζονται η χονδρική αγορά προθεσμιακών προϊόντων, η ενδοημερήσια αγορά, η αγορά επόμενης ημέρας και η αγορά εξισορρόπησης. Επίσης, ορίζονται οι Διαχειριστές κάθε μίας εκ των αγορών αυτών καθώς και οι αρμοδιότητές τους για την αρμονική λειτουργία των αγορών που επιβλέπουν. Το νομοσχέδιο αυτό αν και προβλέπει την έκδοση δευτερογενούς δικαίου, ήτοι νέων κωδίκων, θα καταργήσει σταδιακά τον ΗΕΠ.

⁹⁰ <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8023>

III. Ο Κανονισμός REMIT για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας

1. Εισαγωγή και Προϊσχύον Καθεστώς

Από το παραπάνω κεφάλαιο γίνεται αντιληπτό ότι η λειτουργία της αγοράς ενέργειας ως μια οργανωμένη αγορά εντός της οποίας διενεργούνται συναλλαγές έχει δομηθεί λίαν προσφάτως σε σύγκριση με την οργάνωση των κεφαλαιαγορών και χρηματαγορών, παράλληλα τα χαρακτηριστικά της είναι περισσότερο σύνθετα και οι παράγοντες που καθορίζουν τις τιμές ενέργειας είναι εξίσου περίπλοκοι⁹¹. Τούτο δε έχει ως αποτέλεσμα οι χρηματιστηριακές αγορές να διέπονται από θεσμοθετημένους κανόνες παραπάνω από μία δεκαετία, και ειδικότερα από κανόνες για τη διαφάνεια και την ακεραιότητα επί των συναλλαγών που πρέπει να επικρατούν εντός των αγορών⁹². Πέραν τούτου, έχει δημιουργηθεί και νομολογία τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τις καταχρηστικές και παράνομες συμπεριφορές κατά τις συναλλαγές στις χρηματοπιστωτικές αγορές και πώς αυτές αντιμετωπίζονται⁹³.

Αντιθέτως, επί του συνόλου των συναλλαγών που διενεργούνται στην ενεργειακή αγορά το ζήτημα των καταχρηστικών συμπεριφορών και η ανάγκη για διαφάνεια δεν είχε αντιμετωπιστεί και ρυθμιστεί νομοθετικά μέχρι πρότινος. Όπως αναλύθηκε και ανωτέρω, στην ενεργειακή χονδρική αγορά διενεργούνται τόσο συναλλαγές φυσικών ποσοτήτων ενέργειας στις τρέχουσες αγορές (*spot markets*) όσο και συναλλαγές με αντικείμενο διαπραγμάτευσης τα ενεργειακά παράγωγα, όπως συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης και δικαιώματα προαίρεσης, ενώ σημαντικό εξαιρετικά σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνουν οι εξωχρηματιστηριακές συναλλαγές. Οι συναλλαγές ενεργειακών παραγώγων, με βασικούς παίκτες επιχειρήσεις

⁹¹ Βλ. Το Θεσμικό και Κανονιστικό Πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Κεφαλαιαγοράς, Επιμέλεια Ελληνική Εταιρεία Τραπεζικού Δικαίου & Δικαίου της Κεφαλαιαγοράς

⁹² Αναλυτικά για το θέμα: βλ. *I.E. Λιναρίτης*, Χειραγώγηση της αγοράς μέσω συναλλαγών: Νομολογιακές εξελίξεις και σύγχρονες προκλήσεις, Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Έτος 2013/Τεύχος 1, σελ. 44.

⁹³ Βλ. Ενδεικτικά ΔΕΚ C-391/2004, ΣτΕ 3131/2008, ΣτΕ 912/2009, ΣτΕ 1210/2009

κοινής ωφέλειας, πετρελαϊκές εταιρείες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα διέπονταν από τη νομοθεσία περί απαγόρευσης καταχρηστικών συμπεριφορών στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Τούτο διότι, αν και το αντικείμενο διαπραγμάτευσης είναι τα ενεργειακά παράγωγα προϊόντα, οι συναλλαγές αυτές εντάσσονταν στην ευρύτερη κατηγορία των συναλλαγών διαπραγμάτευσης χρηματοοικονομικών παραγώγων σε οργανωμένες χρηματιστηριακές αγορές. Κατά συνέπεια, μεγάλος μέρος των ενεργειακών συναλλαγών, η διενέργεια των οποίων όμως επηρέαζε σημαντικά στη διαμόρφωση των τιμών, δεν καλυπτόταν από το υφιστάμενο νομικό καθεστώς, ενώ οι όποιες συντονισμένες προσπάθειες ελέγχου στις συναλλαγές στην αγορά προέρχονται μεμονωμένα από τα κράτη και όχι σε ενιαίο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συνακόλουθα, κατέστη αναγκαία η υιοθέτηση ενός ενιαίου νομικού πλαισίου που αφορά τις αρχές διαφάνειας και ακεραιότητας στη διενέργεια συναλλαγών στις χονδρικές αγορές, το οποίο να είναι ειδικά προσαρμοσμένο στα χαρακτηριστικά αυτής της αγοράς καθώς η μερική εφαρμογή του νομικού πλαισίου, που ισχύει για τις κεφαλαιαγορές, δεν ήταν αρκετή προκειμένου να επιτευχθεί η αντιμετώπιση των καταχρηστικών πρακτικών στις αγορές όλων των προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας⁹⁴.

Κατόπιν διαβουλεύσεων των ενδιαφερομένων μερών⁹⁵, κατά τις οποίες τέθηκαν προβληματισμοί και υποβλήθηκαν απόψεις σχετικά με τον τρόπο και την πολιτική που έπρεπε να οργανωθεί για να καλυφθεί το μέχρι πρότινος νομοθετικό κενό περί υποχρέωσης τήρησης βασικών αρχών διαφάνειας κατά τις συναλλαγές. Οι βασικές διαπιστώσεις ήταν ότι οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές του χρηματοπιστωτικού και του ενεργειακού τομέα δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τις καταχρηστικές πρακτικές λόγω της ελλείψεως πληροφοριών και της ατελούς νομοθετικής ρύθμισης. Συνακόλουθα, βασική μέριμνα ήταν η ανάπτυξη ενός νομοθετικού πλαισίου το οποίο να σκεπάζει

⁹⁴ Βλ. Και Response of EFET to Public Consultation by the Directorate General for Energy on measures to ensure transparency and integrity of wholesale markets in electricity and gas, 31st May 2010

⁹⁵ CESR/08-739 και CESR/10-510: Τεχνικές Συμβουλές της CESR (Committee of European Securities Regulators) προς της Επιτροπή για τη λήψη μέτρων στην ενεργειακή αγορά

όλο το φάσμα των συναλλαγών ενεργειακών προϊόντων, ήτοι τις συναλλαγές φυσικών ποσοτήτων ενέργειας και των ενεργειακών παραγώγων, αλλά και τις εξωχρηματιστηριακές OTC συναλλαγές. Ταυτόχρονα, όπως προαναφέρθηκε, αφενός οι ενεργειακές αγορές εκτείνονται όλο και περισσότερο πέραν των εθνικών συνόρων ως προς τον τόπο διαπραγμάτευσης των ενεργειακών προϊόντων, καθώς και ως προς τον τόπο παραγωγής και κατανάλωσής τους - κατά συνέπεια, οι τιμές καθορίζονται με βάση την προσφορά και τη ζήτηση σε πολλές χώρες- αφετέρου ο στόχος είναι μία ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, άρα και το νομοθετικό πλαίσιο για τη διαφάνεια και ακεραιότητα των συναλλαγών έπρεπε να είναι ενιαίο για όλες τα κράτη μέλη. Για την επίτευξη των βασικών αυτών στόχων έπρεπε να υπάρξει άμεση συνεργασία των ρυθμιστικών αρχών του ενεργειακού τομέα με τον Οργανισμό Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών καθώς και με άλλες αρμόδιες αρχές για ένα αποτελεσματικό και προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της ενεργειακής αγοράς φάσμα μέτρων που θα είχε ως τελικό αποτέλεσμα την διαμόρφωση των τιμών βασισμένη σε αντικειμενικά κριτήρια.

Επιπρόσθετα, αν και δεν αναλύθηκε εκτενώς το μοντέλο και η δομή που έχει υιοθετηθεί σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα μεμονωμένα ή ακόμη ευρύτερα και εκτός της Ευρώπης αναφερθήκαμε στο γεγονός ότι οι εθνικοί νομοθέτες τηρώντας τις βασικές αρχές είχαν την διακριτική ευχέρεια επιλογής του συστήματος οργάνωσης της αγοράς. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι παρά τις προσπάθειες απελευθέρωσης οι αγορές εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να λειτουργούν σε εθνικό επίπεδο με κυρίαρχους τους κατεστημένους ιστορικούς παρόχους οι οποίοι και διατηρούν τη δεσπόζουσα θέση τους στην αγορά λόγω της πολύχρονης μονοπωλιακής παρουσίας τους καθώς και σε άλλους παράγοντες⁹⁶. Μία, μεταξύ άλλων, επίπτωση της κατάστασης αυτής είναι η ύπαρξη φαινομένων χειραγώγησης και η έλλειψη ακεραιότητας στις συναλλαγές στη χονδρεμπορική αγορά με αποτέλεσμα τον «φόβο» νέων

⁹⁶ Βλ. Προοίμιο (4) της Οδηγίας 2009/72: «Ωστόσο, υπάρχουν σήμερα εμπόδια στην πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στην Κοινότητα ισότιμα και χωρίς διακρίσεις ή μειονεκτήματα. Συγκεκριμένα, δεν παρέχεται ακόμη πρόσβαση στο δίκτυο χωρίς διακρίσεις και με εξίσου αποτελεσματική ρυθμιστική εποπτεία σε όλα τα κράτη μέλη»

παιχτών να εισέλθουν σε αυτήν και το πάγωμα του ανοίγματος στον ανταγωνισμό.

Σε ενωσιακό επίπεδο οι πρώτες προσπάθειες υιοθέτησης ρυθμίσεων και κανόνων για την ακεραιότητα και διαφάνεια έγιναν στο πλαίσιο των κεφαλαιαγορών, ειδικά μετά την υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίο νόμισμα. Κατόπιν διαβουλεύσεων έγινε αντιληπτό ότι για την εύρυθμη λειτουργία μίας ενιαίας ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς ήταν απαραίτητη η λήψη μέτρων προς αυτήν την κατεύθυνση. Κατά συνέπεια καταχρηστικές συμπεριφορές με σκοπό τη χειραγώγηση των τιμών έπρεπε να απαγορευτούν καθώς θίγουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών και οδηγούν σε αποσταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η Οδηγία 2003/6/ΕΚ⁹⁷ με τον διακριτικό τίτλο MAD (Market Abuse Directive)⁹⁸ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28-01-2003, αποτέλεσε την πρώτη ευρωπαϊκή οδηγία που αφορούσε πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και τις πράξεις χειραγώγησης της αγοράς (κατάχρηση αγοράς) και στόχευε στη δημιουργία υγιούς ανταγωνισμού για τους οικονομικούς φορείς των κρατών μελών με ισότιμους όρους συμμετοχής στην αγορά και η οποία σήμερα έχει αντικατασταθεί με νεότερες νομοθετικές πράξεις. Εν συνεχεία εκδόθηκε η Οδηγία 2004/39/ΕΚ⁹⁹, ή αλλιώς ευρέως γνωστή ως MiFID (Market in Financial Instruments Directive)¹⁰⁰ σχετικά με την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών με την οποία προβλέφθηκε σειρά μέτρων, και μέσω του κατ' εξουσιοδότηση παράγωγου δικαίου, για την ενίσχυση της διαφάνειας και της εποπτείας επί των σχετικών υπηρεσιών. Η Οδηγία MiFiD αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2014/65/ΕΕ¹⁰¹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, η οποία καλύπτει ευρύτερο φάσμα συναλλαγών και μέτρων αντιμετώπισης παραβάσεων, δυνάμει της οποίας

⁹⁷ ΕΕ L 96/16, 28.1.2003

⁹⁸ Μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 3340/2005

⁹⁹ ΕΕ L 145/1, 21.4.2004

¹⁰⁰ Μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 3606/2007

¹⁰¹ ΕΕ L 173/349, 15.5.2014

εκδόθηκε ο υπ' αριθμ. 600/2014 Κανονισμός¹⁰² γνωστός ως MiFiD II. Επιπλέον, η Οδηγία 57/2014 περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση της αγοράς δεσμεύει τους συμμετέχοντες στις χρηματαγορές. Εξίσου σημαντικοί είναι οι Κανονισμοί υπ' αριθμ. 648/2012¹⁰³ και 596/2014¹⁰⁴. Ο πρώτος ονομάζεται Κανονισμός EMIR (*European Market Infrastructure Regulation*) και αφορά τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών και ο δεύτερος Κανονισμός MAR (*Market Abuse Regulation*) για την κατάχρηση της αγοράς (Κανονισμός για την κατάχρηση της αγοράς) και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/EK, 2003/125/EK και 2004/72/EK.

Τα παραπάνω νομοθετήματα συνθέτουν ένα ενιαίο αυστηρό πλαίσιο ποινικών και διοικητικών κυρώσεων για τους παραβάτες των διατάξεων που εφαρμόζονται επί των συναλλαγών που διενεργούνται στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Ενώ μέρος αυτών εφαρμόζεται και στις συναλλαγές των ενεργειακών χρηματοοικονομικών παραγώγων, όχι όμως στο σύνολο των συναλλαγών που διενεργούνται στον ενεργειακό τομέα.

Ο υπ' αριθμ. EK 1227/2011 Κανονισμός, που φέρει τον τίτλο “*Regulation on wholesale energy market integrity and transparency (REMIT)*” εκδόθηκε προς τον ως άνω σκοπό, δηλαδή να θέσει μέτρα και ρυθμίσεις που διασφαλίζουν την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στην αγορά ενέργειας από πράξεις χειραγώγησης και εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών¹⁰⁵. Η ανάγκη ρύθμισης από ένα νομοθετικό πλαίσιο που αφορά όλες τις χώρες της Ευρώπης προκύπτει από τη διασύνδεση και ενοποίηση των αγορών, η οποία με το πέρασμα του χρόνου αναπτύσσεται όλο και περισσότερο, με αποτελέσματα οποιαδήποτε καταχρηστική συμπεριφορά από συμμετέχοντα εκδηλωθεί να φέρει συνέπειες και επιδράσεις στις τιμές των ενεργειακών

¹⁰² ΕΕ L 173/84, 15.5.2014

¹⁰³ ΕΕ L 201/1, 4.7.2012

¹⁰⁴ ΕΕ L 173/1, 16.4.2014

¹⁰⁵ Ο Κανονισμός REMIT αφορά τόσο τη χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας όσο και τη χονδρική αγορά φυσικού αερίου. Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί μόνο ως προς την εφαρμογή του στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας.

προϊόντων και σε άλλες χώρες, πέραν από αυτή που ο διαπράξας δραστηριοποιείται.

Παράλληλα καθίσταται άκρως σημαντικό οι διαμορφωθείσες τιμές που καθορίζονται στη χονδρική αγορά να είναι προϊόν από μία αντικειμενική και δίκαιη αλληλεπίδραση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης και όχι εκμετάλλευσης από συμμετέχοντος με στόχο αδικαιολόγητα και παράνομα κέρδη. Πριν την έκδοση του Κανονισμού ενδέχεται να μην υπήρχε επαρκές και σαφές νομικό πλαίσιο που να αντιμετωπίζει ικανοποιητικά τα εν λόγω ζητήματα στην αγορά ηλεκτρισμού και η ανάγκη θεσμοθέτησης κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου, προσαρμοσμένου στον ενεργειακό τομέα. Ο REMIT καλύπτει το νομοθετικό κενό και δυνάμει αυτού αποτρέπονται οι καταχρηστικές πρακτικές.

Η ρύθμιση κατά κοινό για τις ευρωπαϊκές ενεργειακές αγορές τρόπο είναι απαραίτητη δοθέντος ότι οι χονδρικές αγορές αλληλοσυνδέονται και τυχόν καταχρηστικές συμπεριφορές δείχνουν να επηρεάζουν έως και τις τιμές λιανικής για τους καταναλωτές. Συνεπώς δε δύναται να αντιμετωπισθεί μεμονωμένα από τα κράτη μέλη για τις επιμέρους εθνικές αγορές αλλά συλλογικά, ενισχύοντας έτσι το στόχο προς μία πλήρως λειτουργούσας, διασυνδεδεμένης και ολοκληρωμένης εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

Σημειώνεται επίσης ότι ο Κανονισμός REMIT διαμορφώθηκε κατά τα πρότυπα των ρυθμίσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα και επιδιώκει τη σύγκλιση των ενεργειακών και χρηματοπιστωτικών αγορών. Τούτο διότι, στις χονδρικές αγορές ενέργειας εντάσσονται οι αγορές βασικών προϊόντων (φυσικών ποσοτήτων) και οι αγορές χρηματοοικονομικών παραγώγων και συνακόλουθα η διαμόρφωση των τιμών στους κλάδους των ενεργειακών και χρηματοπιστωτικών αγορών αλληλοσυνδέεται. Η σύγκλιση των δύο εν θέματι κλάδων διαπιστώνεται από το σύνολο των ρυθμίσεων που έχουν εκδοθεί, οι οποίες συνθέτουν ένα ενιαίο πλαίσιο κυρώσεων.

Είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί ότι στην εφαρμογή του εμπίπτουν και οι εξωχρηματιστηριακές OTC συναλλαγές οι οποίες και εφαρμόζονται σε ευρεία κλίμακα στην Ευρώπη και έως τώρα δεν γινόταν γνωστή καμία πληροφορία για τις εν λόγω συμφωνίες. Χαρακτηριστικό δε είναι ότι ακόμα και σε σημαντικές οργανωμένες αγορές δεν απαγορευόταν ρητά μέσω νομοθετικού

πλαisiού η απαγόρευση συμπεριφορών που υπονομεύουν την ακεραιότητα στην ενεργειακή αγορά.

Όπως αναφέρεται στις αιτιολογική σκέψεις του Κανονισμού REMIT δεν τίθεται θέμα διαφάνειας στη συμβάσεις που λαμβάνουν χώρα στη λιανική αγορά παρά μόνο ότι οι καταναλωτές αυτοί καταναλώνουν μεγάλες ποσότητες που οι αποφάσεις τους δύνανται να επηρεάσουν την αγορά.

Ενόψει των προαναφερόμενων οι στόχοι που τίθενται με τον Κανονισμό είναι συνέχεια της τρίτης γενιάς Οδηγιών, όπως διαφαίνεται και από το σύνολο της παρούσας διπλωματικής, όπου μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται η ενίσχυση της ακεραιότητας και διαφάνειας επί των συναλλαγών που λαμβάνουν χώρα στη χονδρική αγορά. Η επικράτηση ακεραιότητας και διαφάνειας στην ενεργειακή αγορά θα έχει ως συνέπεια την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των συμμετεχόντων στην αγορά, το οποίο θα οδηγήσει στην αύξηση των επενδύσεων και στη μείωση των τιμών προς όφελος του τελικού καταναλωτή. Εν συνεχεία, την 18^η Δεκεμβρίου 2014 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ο *Εκτελεστικός Κανονισμός 1348/2014* ο οποίος εξειδικεύει σε πρακτικό επίπεδο τις ρυθμίσεις του REMIT, ειδικότερα τον τρόπο αναφοράς των δεδομένων από τους εμπλεκόμενους φορείς.

Η θεσμοθετημένη πλέον παρακολούθηση της αγοράς σε ενωσιακό επίπεδο είναι εξέχουσας σημασίας για τον εντοπισμό και την αποτροπή καταχρηστικών πρακτικών στη χονδρεμπορική αγορά. Ο Οργανισμός Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας φέρει τον καταλληλότερο ρόλο να διενεργεί την παρακολούθηση αυτή αφ'ής στιγμής διαθέτει τόσο τα μέσα όσο και την τεχνογνωσία των αγορών και σε άμεση συνεργασία με τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές οι οποίες εξασφαλίζουν τον έλεγχο των συναλλαγών σε εθνικό επίπεδο, δημιουργούν μία «ομάδα» η οποία θα κατευθύνει και εφαρμόζει όλες τις υποχρεώσεις και δικαιώματα που προκύπτουν από τον Κανονισμό. Πρακτικά οι συμμετέχοντες που θα αναφερθούν κατωτέρω θα πρέπει να δηλώνουν όλα εκείνα τα απαιτούμενα από τον Κανονισμό στοιχεία, ήτοι το σύνολο των διενεργούντων συναλλαγών, στον Οργανισμό, ώστε ο τελευταίος να συλλέγει, δημοσιοποιεί και ελέγχει. Στο πλαίσιο αυτό ο Οργανισμός έχει προβεί σε ενέργειες υπογραφής πολυμερούς

μνημονίου συνεργασίας (*Multilateral Memorandum of Understanding, MMoU*) με τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, σύμφωνα με το οποίο τίθενται οι βασικοί άξονες συνεργασίας των μερών στο πλαίσιο που απορρέει από τις διατάξεις του Κανονισμού (άρθρα 7 και 16) και β) υπογράψει με την Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (*European Securities and Markets Authority-ESMA*) μνημόνιο κατανόησης για τους όρους συνεργασίας ως προς την εκπλήρωση των καθηκόντων των μερών, σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανόνες¹⁰⁶

Στο πλαίσιο αυτό ο Οργανισμός έχει εκδώσει μία σειρά από μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να συνδράμει στην κατανόηση του Κανονισμού από τους άμεσα ενδιαφερόμενους αλλά και να διαφωτίσει σημεία του Κανονισμού τα οποία χρειαζόνταν περαιτέρω διευκρινήσεις και ανάλυση¹⁰⁷. Πρόκειται για τρία κείμενα κατευθυντήριων γραμμών, τα οποία φέρουν ίδιο περιεχόμενο με τις τελικές προσθήκες στο τρίτο και νεότερο από αυτά.

Ο Κανονισμός και οι ως άνω κατευθυντήριες γραμμές του Οργανισμού εμπεριέχουν και προσδιορίζουν τις έννοιες καταχρηστικής συμπεριφοράς (*market abuse*), χειραγώγησης και προσπάθειας χειραγώγησης της αγοράς (*market manipulation*) και εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών (*inside information*) στην χονδρική αγορά ενέργειας.

¹⁰⁶ Στο πλαίσιο της ανάγκης συνεργασίας του Οργανισμού και με άλλους φορείς έχουν υπογραφεί τα παρακάτω Μνημόνια Συνεργασίας από τον οργανισμό: MoU with NRAs, MoU with ESMA, MoUs with organized market places, MoU with the US Energy Regulatory Commission (FERC) Πηγή: <http://www.acer.europa.eu/el/remi/REMITATACER/Cooperation/Pages/MoUs.aspx>

¹⁰⁷ ACER Guidance on the application of REMIT, 1st Edition.: http://www.acer.europa.eu/en/remi/Documents/1st_edition_ACER_guidance.pdf

ACER Guidance on the application of REMIT, 2nd Edition. <http://www.acer.europa.eu/en/remi/Documents/2nd%20edition%20of%20ACER%20Guidance%20on%20the%20application%20of%20REMIT.pdf>

ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, [http://www.acer.europa.eu/Media/Pages/3rd%20Edition%20ACER%20Guidance%20REMIT%20\(2\).pdf](http://www.acer.europa.eu/Media/Pages/3rd%20Edition%20ACER%20Guidance%20REMIT%20(2).pdf)

Εγκαθιδρύεται νέο πλαίσιο για την παρακολούθηση των ενεργειακών αγορών (market monitoring) από τις ρυθμιστικές αρχές και τον Οργανισμό, ώστε να εντοπίζεται και αποτρέπεται οποιαδήποτε χειραγώγηση και εκμετάλλευση των αγορών, και εκμετάλλευσης των εμπιστευτικών πληροφοριών από πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στην αγορά και έχουν πρόσβαση σε τέτοιου είδους πληροφόρηση (*prohibition of market manipulation & insider trading*). Ενώ, το νομικό καθεστώς σχετικά με τις κυρώσεις των παραβατών των διατάξεων είναι στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη¹⁰⁸.

2. Πεδίο εφαρμογής: Υποκείμενοι φορείς και Συναλλαγές

Ο Κανονισμός αφορά φυσικά ή νομικά πρόσωπα που συμμετέχουν στην ευρωπαϊκή ενεργειακή αγορά (market participant¹⁰⁹) και διενεργούν συναλλαγές ανεξαρτήτως εάν είναι ή όχι μέλη της Ένωσης. Ειδικότερα¹¹⁰:

- ✓ Ενεργειακές εμπορικές εταιρίες (ήτοι, επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας και επιχείρηση φυσικού αερίου, όπως αυτές ορίζονται στις Οδηγίες 72/2009 και 73/2009, αντίστοιχα),
- ✓ Παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου (όπως ορίζονται στις Οδηγίες 72/2009 και 73/2009, αντίστοιχα),
- ✓ Μεταφορείς φυσικού αερίου (shippers),
- ✓ Εταιρίες με αρμοδιότητα την εξισορρόπηση των συστημάτων,
- ✓ Πελάτες χονδρικής (όπως ορίζονται στις Οδηγίες 72/2009 και 73/2009, αντίστοιχα),

¹⁰⁸ Άρθρο 18 του Κανονισμού : «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες σχετικά με τις εφαρμοστέες κυρώσεις που επιβάλλονται για τις παραβιάσεις του παρόντος κανονισμού και λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίζουν την εφαρμογή τους. Οι προβλεπόμενες κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αποτρεπτικές και αναλογικές και να αντικατοπτρίζουν τη φύση, τη διάρκεια και τη σοβαρότητα των παραβάσεων, τη βλάβη που προκλήθηκε στους καταναλωτές καθώς και τα πιθανά κέρδη από διαπραγμάτευση βασισμένα σε εμπιστευτικές πληροφορίες και χειραγώγηση της αγοράς».

¹⁰⁹ “market participant” means any person, including transmission system operators, who enters into transactions, including the placing of orders to trade, in one or more wholesale energy markets”

¹¹⁰ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 3, σελ. 17 επ.

- ✓ Τελικούς πελάτες (όπως ορίζονται στις Οδηγίες 72/2009 και 73/2009, αντίστοιχα), με δυναμικότητα κατανάλωσης τουλάχιστον 600GWh ετησίως
- ✓ Διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς (όπως ορίζονται στις Οδηγίες 72/2009 και 73/2009, αντίστοιχα),
- ✓ Διαχειριστές συστημάτων αποθήκευσης αερίου και ΥΦΑ (όπως ορίζονται στην Οδηγία 73/2009) και
- ✓ Επιχειρήσεις επενδύσεων (όπως ορίζονται στην Οδηγία 2004/39).

Σημειώνεται ότι ο Κανονισμός αφορά και το σύνολο των συναλλαγών στον τομέα του φυσικού αερίου και εφαρμόζεται και στους φορείς που δραστηριοποιούνται σε αυτόν, αλλά για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας δε θα γίνει περαιτέρω αναφορά.

Επιπρόσθετα, βασικό ρόλο για την εφαρμογή του Κανονισμού φέρουν οι διαχειριστές μεταφοράς, οι οποίοι σύμφωνα με τον Οργανισμό αποτελούν τα πιο κατάλληλα όργανα που δύνανται να κοινοποιούν τις πληροφορίες του συστήματος μέσω των χρηστών τους.

Περαιτέρω, τα πρόσωπα που μπορεί να έχουν πρόσβαση σε εμπιστευτικές πληροφορίες (*insiders*) αναφέρονται ρητά στο άρθρο 3 παράγραφο 2 του Κανονισμού και εκτείνονται από μέλη διοικητικών συμβουλίων έως οποιοδήποτε πρόσωπο με πρόσβαση σε εμπιστευτικές πληροφορίες λόγω του αντικειμένου της εργασίας τους. Μάλιστα με το άρθρο 3 παράγραφο 5 ορίζεται ρητά ότι στην περίπτωση κατόχου πληροφοριών που είναι νομικό πρόσωπο, οι απαγορεύσεις περί «εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών» (*insider trading*) ισχύουν και για τα φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης απόφασης για εκτέλεση συναλλαγής για λογαριασμό του νομικού προσώπου¹¹¹.

Εξαίρεση από την απαγόρευση εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών υπάρχει¹¹²: 1) για τους διαχειριστές συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου στις περιπτώσεις προμήθειας του ενεργειακού προϊόντος για λόγους διατήρησης της ασφαλούς λειτουργίας του συστήματος, εκτός αν απαιτείται

¹¹¹ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 8.2.2., σελ. 49 επ.

¹¹² Ό.π., παρ. 8.2.3, σελ. 50 επ.

γνωστοποίηση των πληροφοριών στα συνήθη πλαίσια άσκησης των καθηκόντων τους (άρθρο 3 παράγραφος 3 του Κανονισμού). Ο Οργανισμός αναγνωρίζει περιπτώσεις κρατών όπου καθήκοντα παρόμοια με αυτά των διαχειριστών συστημάτων έχουν ανατεθεί σε τρίτες εταιρίες, οι οποίες δρουν για λογαριασμό άλλων συμμετεχόντων της αγοράς και κατά συνέπεια έχουν πρόσβαση σε εμπιστευτικές πληροφορίες και 2) για συναλλαγές που α) έγιναν στο πλαίσιο συμφωνιών που πραγματοποιήθηκαν πριν να περιέλθουν οι εμπιστευτικές πληροφορίες στην κατοχή των προσώπων και β) γίνονται για την κάλυψη καταναλώσεων λόγω έκτακτης διακοπής λειτουργίας του συστήματος που θέτει το συμμετέχοντα σε δυσχερή θέση ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (και μόνο αν δεν έχει άλλη δυνατότητα) και πάντα σε σχετική συμφωνία με τον εκάστοτε διαχειριστή και στις περιπτώσεις που συμμετέχοντες της αγοράς ενεργούν κατόπιν εφαρμογής εθνικών κανόνων έκτακτης ανάγκης για εξασφάλιση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου (άρθρο 3 παράγραφος 4 του Κανονισμού).

Οι συναλλαγές οι οποίες πρέπει να κοινοποιούνται είναι τόσο αυτές επί ενεργειακών προϊόντων χονδρικής (*wholesale energy products*), συμπεριλαμβανομένων αμφότερων των αγορών εμπορευμάτων (*commodity*) και παραγώγων (*derivative*), ανεξαρτήτως του τόπου και τρόπου διαπραγμάτευσης, δεδομένης της διασύνδεσης τιμών που υπάρχει μεταξύ τους. Ειδικότερα, βάσει και των Κατευθυντήριων Οδηγιών, αναφέρονται¹¹³

- ✓ Συμβόλαια προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου, όταν η παράδοση γίνεται εντός της Ένωσης (μακροχρόνια και βραχυχρόνια φυσικής παράδοσης),
- ✓ Χρηματοοικονομικά παράγωγα που αφορούν ηλεκτρική ενέργεια ή φυσικό αέριο που παράγεται, διαπραγματεύεται ή παραδίδεται εντός της Ένωσης (συνήθως τυποποιημένα συμβόλαια),
- ✓ Συμβόλαια που αφορούν τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης,

¹¹³ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 3, σελ. 14 επ.

- ✓ Χρηματοοικονομικά παράγωγα που αφορούν τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης και
- ✓ Συμβόλαια προμήθειας και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου προς χρήση από τελικούς καταναλωτές (με την έννοια της ενιαίας οικονομικής οντότητας¹¹⁴) εφόσον η δυναμικότητα κατανάλωσης τους υπερβαίνει τις 600GWh ετησίως.

Στόχος του Οργανισμού είναι η συλλογή και ο υπολογισμός της ετήσιας δυναμικότητας συναλλαγών και διακριτά για τον κάθε συμμετέχοντα στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου αλλά και συνολικά. Τούτο διότι η διασύνδεση των αγορών καθιστά αναγκαία τη σύνδεση και των στοιχείων των δύο αγορών.

Επιπλέον ως χονδρική αγορά, όπως αναλυτικά έχει καταγραφεί σε ανώτερα κεφάλαια, νοούνται οι οργανωμένες ρυθμιστικά, οι μηχανισμοί πολυμερών διαπραγματεύσεων, οι συναλλαγές Over-the-Counter (OTC) και τα διμερή συμβόλαια. Συνακόλουθα, στην εφαρμογή του Κανονισμού εμπίπτουν οι εξής επιμέρους αγορές ενέργειας¹¹⁵:

- ✓ Εξισορρόπησης, για τη διαπραγμάτευση ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου με παράδοση εντός της Ένωσης,
- ✓ Ενδο-ημερήσιες συναλλαγές (intraday trading) ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου με παράδοση εντός της Ένωσης,
- ✓ Συναλλαγές προηγούμενης ημέρας ή 2 ημερών (day-ahead or two-day-ahead trading) ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου με παράδοση εντός της Ένωσης,
- ✓ Φυσικής παράδοσης ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνιων συμβάσεων και αυτών μελλοντικής παράδοσης-forward contracts),

¹¹⁴ Ειδικά για την εφαρμογή της έννοιας «ενιαία οικονομική οντότητα» επισημαίνεται από τον Οργανισμό ότι και δύο διαφορετικά νομικά πρόσωπα μπορεί να θεωρηθούν ως ενιαία οικονομική οντότητα εφόσον δρουν συντονισμένα στην αγορά (έχουν κοινή επίδραση στις τιμές χονδρικής αγοράς) και για αυτό θα πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά βάση της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί από τις έως σήμερα αποφάσεις περί υποθέσεων ανταγωνισμού.

¹¹⁵ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 3.2., 3.3, σελ. 14 επ.

- ✓ Δέσμευση δυναμικότητας ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης,
- ✓ Ενδο-ομιλικές συναλλαγές επί ενεργειακών προϊόντων χονδρικής,
- ✓ Χρηματοοικονομικών παραγώγων που αφορούν ηλεκτρική ενέργεια ή φυσικό αέριο που παράγεται, διαπραγματεύεται ή παραδίδεται στην Ένωση (συμπεριλαμβανομένων των OTC) και
- ✓ Χρηματοοικονομικών παραγώγων που αφορούν δέσμευση δυναμικότητας ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης.

Πρακτικά, οι εν λόγω πληροφορίες δηλώνονται από τους συμμετέχοντες στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, οι οποίες εν συνεχεία τις ελέγχουν ως προς την εγκυρότητα τους και τις υποβάλλουν στον Οργανισμό. Στην κεντρική ηλεκτρονική πλατφόρμα, η οποία είναι κοινή για όλους, θα πρέπει να δημοσιοποιούνται άμεσα¹¹⁶ μέσω RSS Feed και να είναι διαθέσιμες για δύο χρόνια και στην αγγλική γλώσσα.

Δυνάμει των κατευθυντήριων οδηγιών του Οργανισμού¹¹⁷ ως ελάχιστο περιεχόμενο των πληροφοριών θα πρέπει να περιλαμβάνονται στη δημοσίευση επιγραμματικά: οι χρόνοι δημοσίευσης και γεγονότος που συνιστά την πληροφορία, προσδιοριστικά στοιχεία για τον τόπο, η αγορά, η διαθέσιμη δυναμικότητα, το καύσιμο και ιστορικό δημοσιεύσεων για το ίδιο γεγονός.

Οι συμμετέχοντες οι οποίοι διενεργούν συναλλαγές, όπως αυτές αναφέρθηκαν ανωτέρω, υποχρεώνονται σε εγγραφή στο ειδικό μητρώο που τηρείται από την εθνική ρυθμιστική αρχή (άρθρο 9 του Κανονισμού). Η διαδικασία εγγραφής διέπεται από τον Εκτελεστικό Κανονισμό 1348/2014 και τις κατευθυντήριες οδηγίες του οργανισμού. Επιπροσθέτως, στις περιπτώσεις συμμετεχόντων που δραστηριοποιούνται σε περισσότερες χώρες, αρκεί η εγγραφή στη χώρα που εκτελούν τις περισσότερες συναλλαγές.

¹¹⁶ Εκτός αν συντρέχουν οι λόγοι που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου (ήτοι, αν η κοινοποίηση βλάπτει τα έννομα συμφέροντα του συμμετέχοντος και εφόσον δεν παραπλανάται το κοινό)

¹¹⁷ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 4, σελ. 20 επ.

Τέλος, αν και ο Κανονισμός αποτελεί κείμενο διατάξεων άμεσης εφαρμογής, τα κράτη-μέλη οφείλουν (προβλεπόμενη ημερομηνία 23.9.013) να έχουν θεσμοθετήσει το πλαίσιο για α) αρμοδιότητες των εθνικών ρυθμιστικών αρχών έρευνας για πράξεις χειραγώγησης και εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών καθώς και επιβολής των κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (άρθρο 13) και β) αποτελεσματικές κυρώσεις σε περιπτώσεις παράβασης των διατάξεων του Κανονισμού (άρθρο 18)¹¹⁸. Στην Ελλάδα το σε διαβούλευση νομοσχέδιο για την αναδιοργάνωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας προβλέπει τις σχετικές αρμοδιότητες της ΠΑΕ δυνάμει του Κανονισμού.

3. Καταχρηστικές Πρακτικές : Ορισμοί και Νομολογιακή Αντιμετώπιση

Ο Κανονισμός REMIT, παρόλο που σε σημαντικό βαθμό βασίστηκε στην Οδηγία MAD για τις καταχρηστικές πρακτικές στις χρηματοπιστωτικές αγορές, κατάφερε να πετύχει να είναι ένα νομοθετικό κείμενο προσαρμοσμένο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγοράς ενέργειας. Τούτο δε προκύπτει από τον προσδιορισμό των εννοιών των καταχρηστικών πρακτικών, ήτοι α) της εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών και β) της χειραγώγησης και της απόπειρας χειραγώγησης της αγοράς. Οι έννοιες αυτές έχουν προσδιοριστεί στα νομοθετήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα αλλά ο ενωσιακός νομοθέτης επέλεξε εκ νέου τον προσδιορισμό τους ώστε αυτός να συνάδει με την ενεργειακή αγορά και να μην ταυτίζεται με τον αντίστοιχο (προσδιορισμό) στις χρηματαγορές. Η βούληση της Επιτροπής και των αρμόδιων οργάνων για ένα σαφές και διακριτό νομικό πλαίσιο για την ενεργειακή αγορά εκδηλώθηκε και μέσω των Κατευθυντήριων Οδηγιών που εκδόθηκαν για τον Κανονισμό από τον ACER, στις οποίες πραγματοποιήθηκε εκτενέστερη προσέγγιση των εννοιών αυτών¹¹⁹.

¹¹⁸ Βλ. και ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 9, σελ. 57

επ.

¹¹⁹ In this 3rd edition, our main objective is to provide guidance to NRAs concerning the registration of market participants and, in particular, the role of NRAs in the registration process. In addition, further clarifications have been introduced concerning the definitions of wholesale energy products and inside information, and concerning the obligation to effectively publish inside information.

Συνακόλουθα, δυνάμει του Κανονισμού και των Κατευθυντήριων Οδηγιών προσδιορίζονται οι κάτωθι έννοιες:

- «εμπιστευτικές πληροφορίες» (*inside information*): οι πληροφορίες που έχουν ακριβή χαρακτήρα, οι οποίες δεν έχουν δημοσιοποιηθεί και αφορούν, άμεσα ή έμμεσα, ένα ή περισσότερα ενεργειακά προϊόντα χονδρικής και οι οποίες, αν είχαν δημοσιοποιηθεί, ενδέχεται να είχαν επηρεάσει σημαντικά την τιμή των εν λόγω ενεργειακών προϊόντων χονδρικής.

Ο παραπάνω ορισμός θέτει τέσσερα κριτήρια τα οποία πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά ώστε μία πληροφορία να καθίσταται εμπιστευτική¹²⁰. Ειδικότερα:

1. Ακριβής χαρακτήρας (*precise nature*), εν προκειμένω ο ίδιος ο Κανονισμός προσεγγίζει τότε μία πληροφορία θεωρείται ακριβής άρθρο 2, παράγραφος 2). Ειδικότερα, μία πληροφορία πρέπει να είναι συγκεκριμένη, να υπάρχουν επαρκείς και αντικειμενικές ενδείξεις ότι μία κατάσταση ή ένα γεγονός είτε έχει συμβεί ήδη είτε εύλογα αναμένεται να συμβεί. Επομένως, η εξαγωγή συμπερασμάτων από συμβάν γεγονός ή από αναμενόμενο να χαρακτηρίζεται από βεβαιότητα ότι θα υπάρξει επίπτωση σε τιμές ενεργειακών προϊόντων και παραγώγων. Εξ' αυτού συνάγεται ότι απλές φήμες δεν συνιστούν εμπιστευτική πληροφορία, αλλά μία πληροφορία η οποία αποτελεί στάδιο μιας διαδικασίας εντάσσεται στον ορισμό, π.χ. η πληροφορία ότι πρόκειται να αγορασθεί μία σημαντική ποσότητα ενέργειας ή επερχόμενη υπογραφή συμβολαίου μελλοντικής εκπλήρωσης. Σημειώνεται δε ότι ως πληροφορία μπορούμε να παρατηρήσουμε δύο είδη, ήτοι η αντικειμενική πληροφορία (βλ. Κανονισμός 543/2013) που αφορά τα δηλώσεις φορτίου, τη διαθεσιμότητα ισχύος, πληροφορίες δηλαδή που δηλώνονται σε περιοδική βάση μέσω των διαχειριστών συστήματος μεταφοράς, όμως υφίσταται και η μεμονωμένη πληροφορία, η οποία κρίνεται *ad hoc* αν πρέπει να δημοσιοποιηθεί. Ειδικότερα, αν και δεν εμπίπτουν στον Κανονισμό οι πληροφορίες που αφορούν στρατηγικές και σχέδια των συμμετεχόντων, θα πρέπει μέσω κυρίως την εμπειρία που θα αποκτηθεί να δηλώνονται τυχόν μεθοδολογίες λήψης των σχετικών

¹²⁰ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 5, σελ. 28 επ.

αποφάσεων εάν αυτές είναι τέτοιου βεληνεκούς που δύνανται να επηρεάσουν τις τιμές της αγοράς.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Κανονισμό δεν εμπίπτουν οι συμβάσεις λιανικής που καλύπτουν την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου στους τελικούς πελάτες καθώς δεν είναι επιρρεπείς στη χειραγώγηση της αγοράς με τον ίδιο τρόπο όπως οι συμβάσεις χονδρικής που αγοράζονται και πωλούνται εύκολα. Ωστόσο, οι καταναλωτικές αποφάσεις των μεγαλύτερων χρηστών ενέργειας δύνανται να επηρεάσουν τις τιμές στις χονδρικές αγορές ενέργειας. Για αυτόν τον λόγο, οι συμβάσεις παροχής τέτοιων μεγάλων χρηστών στο πλαίσιο της διασφάλισης της ακεραιότητας των χονδρικών αγορών ενέργειας πρέπει επίσης να διέπονται από σχετικό νομικό καθεστώς.

2. Μη δημοσιοποίηση της πληροφορίας (*which has not been made public*).

Το κριτήριο που ισχύει για να κριθεί αν μία πληροφορία έχει καταστεί γνωστή είναι το λειτουργικό, ήτοι δεν μας αφορά ούτε ο τρόπος που δημοσιεύθηκε ούτε η πηγή από την οποία προήλθε η πληροφορία, αλλά αυτή να έχει καταστεί διαθέσιμη στο ευρύ ενδιαφερόμενο κοινό που δραστηριοποιείται στον τομέα. Σημαντικό στοιχείο είναι επίσης ο χρόνος δημοσιοποίησης της πληροφορίας να είναι κοινός για όλους, ήτοι το ενδιαφερόμενο κοινό να έχει ταυτόχρονη πρόσβαση στην πληροφορία. Τυχόν μερική ενημέρωση από κάποιο υποκείμενο σε έναν ή μερικούς ενδιαφερόμενους δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δημοσιοποίηση.

3. Να αφορά άμεσα ή έμμεσα, ένα ή περισσότερα ενεργειακά προϊόντα, (*which relates, directly or indirectly, to one or more wholesale energy products*). Η προϋπόθεση αυτή είναι σαφής και δύναται να ερμηνευτεί δυνάμει του σχετικού ορισμού των ενεργειακών προϊόντων χονδρικής, ο οποίος προβλέπεται στον Κανονισμό¹²¹. Οι πληροφορίες αυτές, σε γενικές

¹²¹ «ενεργειακά προϊόντα χονδρικής»: τα ακόλουθα σύμβολα και χρηματοοικονομικά παράγωγα, ανεξαρτήτως του τόπου και του τρόπου πραγματοποίησης της διαπραγμάτευσης: α) σύμβολα προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου όταν η παράδοση διενεργείται εντός της Ένωσης· L 326/6 EL Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 8.12.2011 β) χρηματοοικονομικά παράγωγα που αφορούν ηλεκτρική ενέργεια ή φυσικό αέριο που παράγεται, αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης ή παραδίδεται εντός της Ένωσης· γ) σύμβολα που αφορούν τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της

γραμμές, αφορούν τη δυναμικότητα, τη χρήση των εγκαταστάσεων, αλλά και έλλειψη δυναμικότητας φορτίου.

Αναφορικά με τα ενεργειακά χρηματοοικονομικά παράγωγα ενέργειας σημειώνεται ότι ως πληροφορίες σχετικά λαμβάνονται υπόψη αντίστοιχες πληροφορίες που συλλέγουν οι αρμόδιες αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα, ήτοι τυχόν εξαγορές, συγχωνεύσεις, αφερεγγυότητα εκδότη, αποφάσεις εποπτικών αρχών ή δικαστικές αποφάσεις που αφορούν συμμετέχοντες και άλλα.

4. Πιθανότητα να επηρεαστεί σημαντικά η τιμή ενεργειακών προϊόντων χονδρικής (*likelihood of having a significant price effect*), πληροφορία δηλαδή που ένας συμμετέχων θα λάμβανε σοβαρά υπόψη για να προβεί σε οποιαδήποτε επενδυτική ενέργεια. Κριτήριο είναι η επιρροή που ασκεί σε έναν μέσο συναλλασσόμενο. Κρίνεται *ex ante*, δηλαδή αν κατά το χρόνο που επιχειρήθηκε η εξεταζόμενη συμπεριφορά, η τυχόν δημοσιοποίηση της πληροφορίας θα επηρέαζε την τιμή. Ενδεικτικοί παράγοντες οι οποίοι λαμβάνονται υπόψη είναι η αξιοπιστία της πηγής της πληροφορίας, οι εκάστοτε συνθήκες στην αγορά, η σχέση της πληροφορίας με τα στοιχεία που διαμορφώνουν τις τιμές, οι μεταβλητές της αγοράς που επηρεάζουν τις τιμές.

Ο Κανονισμός θέτει τέσσερις βασικές κατηγορίες πληροφοριών που εμπίπτουν στις ρυθμίσεις του με σκοπό να οριοθετηθεί με ακρίβεια το νομικό πλαίσιο και να μην υπάρξουν αμφιβολίες από τους συμμετέχοντες σχετικά με τις υποχρεώσεις τους. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής:

- ✓ όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες που πρέπει να δημοσιεύονται σύμφωνα με τον Κανονισμό 714/2009 και 715/2009, συμπεριλαμβανομένων των κατευθυντήριων γραμμών και κωδίκων δικτύου που θεσπίζονται δυνάμει των εν λόγω κανονισμών¹²²¹²³.

Ένωσης· δ) χρηματοοικονομικά παράγωγα που αφορούν τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου εντός της Ένωσης

¹²² Συνδυαστικά με τις κατ'έξουσιοδότηση του Κανονισμού 714/2009 κατευθυντήριες γραμμές και Κώδικες, βλ. επίσης και Κανονισμός 543/2013 σχετικά με την υποβολή και δημοσίευση δεδομένων στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και για την τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 714/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

- ✓ πληροφορίες που αφορούν δυναμικότητα και χρήση εγκαταστάσεων παραγωγής, αποθήκευσης, κατανάλωσης ή μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, δυναμικότητα και χρήση εγκαταστάσεων ΥΦΑ, συμπεριλαμβανομένων προγραμματισμένης ή μη έλλειψης διαθεσιμότητας αυτών,

¹²³ «1. Οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς συγκροτούν μηχανισμούς συντονισμού και ανταλλαγής πληροφοριών για την ασφάλεια των δικτύων στο πλαίσιο της διαχείρισης συμφόρησης. 2. Τα πρότυπα ασφάλειας, λειτουργίας και προγραμματισμού που χρησιμοποιούν οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς δημοσιοποιούνται. Οι δημοσιευόμενες πληροφορίες περιλαμβάνουν γενικό σχέδιο για τον υπολογισμό του συνολικού δυναμικού μεταφοράς και του περιθωρίου αξιοπιστίας της μεταφοράς, με βάση τα ηλεκτρικά και φυσικά χαρακτηριστικά του δικτύου. Τα γενικά αυτά σχέδια υπόκεινται στην έγκριση των ρυθμιστικών αρχών. 3. Οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς δημοσιεύουν κατά προσέγγιση υπολογισμούς του διαθέσιμου δυναμικού μεταφοράς για κάθε ημέρα, αναφέροντας και το τυχόν διαθέσιμο δυναμικό που έχει ήδη δεσμευθεί. Τα στοιχεία αυτά δημοσιεύονται σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή πριν από την ημέρα της μεταφοράς και περιλαμβάνουν οπωσδήποτε εκτιμήσεις για την επόμενη εβδομάδα και τον επόμενο μήνα καθώς και ποσοτική ένδειξη για την αναμενόμενη αξιοπιστία του διαθέσιμου δυναμικού. 4. Οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς δημοσιεύουν δεδομένα σχετικά με τις συνολικές προβλέψεις και την πραγματική ζήτηση, τη διαθεσιμότητα και την πραγματική χρήση της παραγωγής και των πάγιων στοιχείων φορτίου, τη διαθεσιμότητα και τη χρήση του δικτύου και των διασυνδέσεων, την ισχύ εξισορρόπησης και το εφεδρικό δυναμικό. Για τη διαθεσιμότητα και την πραγματική χρήση της παραγωγής και πάγιων στοιχείων φορτίου μικρού μεγέθους, μπορούν να χρησιμοποιούνται συνολικά κατ' εκτίμηση δεδομένα. 5. Τα σχετικά δεδομένα παρέχουν στους διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς οι ενδιαφερόμενοι συντελεστές της αγοράς. 6. Οι επιχειρήσεις ηλεκτροπαραγωγής που έχουν στην ιδιοκτησία τους ή εκμεταλλεύονται μονάδες παραγωγής, εκ των οποίων τουλάχιστον μία μονάδα παραγωγής έχει εγκαταστημένη ισχύ τουλάχιστον 250 MW, τηρούν στη διάθεση της εθνικής ρυθμιστικής αρχής, της εθνικής αρχής ανταγωνισμού και της Επιτροπής, επί πέντε έτη, όλα τα ωριαία δεδομένα ανά μονάδα τα οποία είναι αναγκαία για να επαληθεύονται όλες οι επιχειρησιακές αποφάσεις κατανομής φορτίου και η συμπεριφορά των ανταγωνιστών κατά τις προσφορές στα χρηματιστήρια ηλεκτρικής ενέργειας, τις δημοπρασίες για δυναμικό διασύνδεσης, τις αγορές εφεδρικής ισχύος και τις εξωχρηματιστηριακές αγορές. Στις ανά μονάδα και ανά ώρα καταχωρισμένες πληροφορίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, δεδομένα σχετικά με το διαθέσιμο δυναμικό παραγωγής και τις δεσμευμένες εφεδρείες, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αυτών των δεσμευμένων εφεδρειών σε κάθε μονάδα, τη χρονική στιγμή που πραγματοποιείται ο διαγωνισμός και τη χρονική στιγμή της παραγωγής

- ✓ οι πληροφορίες που απαιτείται να γνωστοποιούνται σύμφωνα με τις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις σε ενωσιακό ή εθνικό επίπεδο, τους κανόνες της αγοράς και τα συμβόλαια ή τα συναλλακτικά ήθη στην οικεία χονδρική αγορά ενέργειας, στον βαθμό που αυτές οι πληροφορίες ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων χονδρικής και
- ✓ άλλες πληροφορίες που ενδέχεται να χρησιμοποιούσε ένας ορθολογικός συμμετέχων στην αγορά στο πλαίσιο των δεδομένων για την απόφασή του να προβεί σε συναλλαγή επί ενεργειακού προϊόντος χονδρικής.

Οι δύο τελευταίες κατηγορίες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν μέσω νομοθετικών διατάξεων, ο Οργανισμός και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες με την αποκτηθείσα εμπειρία θα συνδράμουν ώστε να αναγνωριστεί ποιες από τις διενεργηθείσες συναλλαγές έχουν τη δυναμική να επηρεάσουν τις τιμές στη χονδρική αγορά¹²⁴. Επίσης, ο Οργανισμός θεωρεί ως ενδεικτικές περιπτώσεις εκμετάλλευσης πληροφοριών και συναλλαγές που είτε έγιναν από ισχυρό παίκτη της αγοράς είτε συνεπάγονται ξαφνική και ασυνήθιστη μεταβολή των όγκων παραγγελιών και των τιμών, πριν τη δημοσίευση μιας εμπιστευτικής πληροφορίας.

Συμπερασματικά, δυνάμει του Κανονισμού προκύπτει σαφής απαγόρευση της διαπραγμάτευσης με βάση εμπιστευτικές πληροφορίες, η εκμετάλλευση ή η απόπειρα εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών είτε για ίδιο λογαριασμό ή για λογαριασμό τρίτου ως καταχρηστική πρακτική η οποία επιφέρει δυσμενείς κυρώσεις που αντικατοπτρίζουν την σοβαρότητα της παραβάσεως.

- «χειραγώγηση της αγοράς»¹²⁵ : α) η πραγματοποίηση συναλλαγών ή η έκδοση εντολών διαπραγμάτευσης επί ενεργειακών προϊόντων χονδρικής:
 - i) με τις οποίες δίδονται ή είναι πιθανό να δοθούν ψευδείς ή

¹²⁴ Ειδικά για το φυσικό αέριο, ο Οργανισμός αναγνωρίζει τη δυσχέρεια ενιαίου καθορισμού εμπιστευτικών πληροφοριών λόγω της διαφορετικότητας (σε μέγεθος, δομή, ρευστότητα) των επιμέρους αγορών των κρατών-μελών.

¹²⁵ ACER Guidance on the application of REMIT. Updated 3rd Edition, παράγραφος 6, σελ. 35 επ.

παραπλανητικές ενδείξεις σχετικά με την προσφορά, τη ζήτηση ή την τιμή ενεργειακών προϊόντων χονδρικής·

ii) με τις οποίες πρόσωπο ή περισσότερα πρόσωπα που ενεργούν από κοινού διαμορφώνουν ή επιδιώκουν να διαμορφώσουν την τιμή ενός ή περισσότερων ενεργειακών προϊόντων χονδρικής σε τεχνητό επίπεδο, εκτός εάν το πρόσωπο που πραγματοποίησε τις συναλλαγές ή ήταν ο εντολοδότης της διαπραγμάτευσης, αποδεικνύει ότι η ενέργειά του αυτή υπαγορεύθηκε από έννομους λόγους και ότι οι εν λόγω συναλλαγές ή εντολές διαπραγμάτευσης συνάδουν με τις αποδεκτές πρακτικές στην οικεία χονδρική αγορά ενέργειας· ή

iii) κατά τις οποίες χρησιμοποιούνται ή επιχειρείται να χρησιμοποιηθούν εικονικές μεθοδεύσεις ή κάθε άλλη μορφή παραπλάνησης ή τέχνασμα που δίνει ή ενδέχεται να δίνει ψευδείς ή παραπλανητικές ενδείξεις σχετικά με την προσφορά, τη ζήτηση ή την τιμή ενός ενεργειακού προϊόντος χονδρικής· ή β) η διάδοση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου, ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο, πληροφοριών οι οποίες δίνουν ή είναι πιθανόν να δώσουν ψευδείς ή παραπλανητικές ενδείξεις σχετικά με την προσφορά, τη ζήτηση ή την τιμή των ενεργειακών προϊόντων χονδρικής, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης φημών ή παραπλανητικών ειδήσεων, εφόσον ο διαδίδων τις πληροφορίες γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι ήταν ψευδείς ή παραπλανητικές.

Όταν διαδίδονται πληροφορίες στο πλαίσιο της δημοσιογραφίας ή της καλλιτεχνικής έκφρασης, η διάδοση αυτή των πληροφοριών κρίνεται με γνώμονα τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία του τύπου σε άλλα μέσα ενημέρωσης, εκτός εάν:

i) τα πρόσωπα αυτά αντλούν, άμεσα ή έμμεσα, όφελος ή κέρδη από τη διάδοση των εν λόγω πληροφοριών· ή

ii) η αποκάλυψη ή η διάδοση γίνεται με πρόθεση παραπλάνησης της αγοράς όσον αφορά την προσφορά, ζήτηση και τιμή των ενεργειακών προϊόντων χονδρικής¹²⁶,

¹²⁶ Γενικά για το ποιες πράξεις συνιστούν χειραγώγηση αγοράς βλ. και υπ' αριθμ 1/347/12.7.2005 Απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

Όπως αναλύθηκε και ανωτέρω, για την επίτευξη μίας υγιούς ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας απαιτείται, μεταξύ άλλων, η διαμόρφωση των τιμών να αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, που προκύπτει από την προσφορά και τη ζήτηση και από παράγοντες που μπορούν να αποδεικνύονται με διαφάνεια¹²⁷. Σε μία αγορά στην οποία η τιμή των ενεργειακών προϊόντων πρόκυπτε από διαδικασίες, μυστικές από το ευρύ κοινό και με τέτοια πολυπλοκότητα που δε θα είναι δυνατό να διευκρινιστεί, τόσο οι επίδοξοι επενδυτές όσο και οι τελικοί καταναλωτές θα βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, ενώ συμμετέχοντες με δύναμη στην αγορά θα είχαν την ευκαιρία να κερδοσκοπούν.

Ο ορισμός της χειραγώγησης της αγοράς από τον Κανονισμό είναι αρκετά σαφής. Ουσιαστικά απαγορεύεται η διενέργεια συναλλαγών που ωθούν σε ψευδείς ή παραπλανητικές ενδείξεις περί την προσφορά ή ζήτηση ή τιμή. Άρα η καταχρηστική αυτή πρακτική πρέπει να διαπράττεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να προκαλέσει ή να προκαλεί σύγχυση στον μέσο συνετό επενδυτή/συναλλασσόμενο αναφορικά με τις πραγματικές τιμές και τις αληθινές συνθήκες της αγοράς. Άρα κριτήριο και σε αυτή την περίπτωση κατάχρησης είναι κατά πόσο αυτή η συναλλαγή ή εντολή συναλλαγής θα εμποδίσει τον μέσο συνετό επενδυτή/συναλλασσόμενο να αξιολογήσει τις συνθήκες αγοράς με αποτέλεσμα είτε να προβεί σε κάποια ενέργεια στην οποία αν δεν είχε μεσολαβήσει η καταχρηστική συμπεριφορά δεν θα διέπραττε ή το αντίθετο, να αποφύγει δηλαδή κάποια συναλλακτική ενέργεια.

Η περίπτωση πράξεων από πρόσωπο ή ομάδα προσώπων με σκοπό την διαμόρφωση των τιμών σε μη κανονικό επίπεδο εκδηλώνεται κυρίως μέσω συναλλακτικού ενδιαφέροντος, δηλαδή δημιουργίας μίας συναλλακτικής κατάστασης που διασφαλίζει τα επίπεδα τιμών πέραν των κανονικών. Το κρίσιμο στοιχείο σε αυτήν την περίπτωση είναι το περιθώριο που αφήνεται στον επενδυτή/συναλλασσόμενο να καθορίσει ελεύθερα τους όρους της

¹²⁷ Βλ. Ενδεικτικά για το θέμα της αθέμιτης επίδρασης στη διαδικασία διαμόρφωσης των χρηματιστηριακών τιμών: ΣτΕ 1892/2006, ΣτΕ 1209/2000)

συναλλαγής του¹²⁸. Ουσιαστικά, πρόκειται για περιπτώσεις μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών αγορών, στις οποίες περιορίζεται καταχρηστικώς η ελεύθερη διεξαγωγή συναλλαγών (π.χ. εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης). Χειραγώγηση της αγοράς αποτελεί και τυχόν τεχνητή άνοδος των τιμών σε περιπτώσεις όπου συναλλασσόμενοι διαθέτουν επαρκείς ποσότητες ενεργειακών προϊόντων, όταν η διαθεσιμότητα στην αγορά είναι χαμηλή, εκμεταλλεόμενοι κατ' αυτόν τον τρόπο τις συναλλακτικές ανάγκες των υπολοίπων συμμετεχόντων. Σημειώνεται επίσης ότι ο ενωσιακός νομοθέτης, όπως φαίνεται και από την Οδηγία MAD για τις κεφαλαιαγορές υιοθετεί ως βασικό στοιχείο το αποτέλεσμα της καταχρηστικής πρακτικής και όχι η πρόθεση του υποκειμένου που τις διεξάγει. Για το λόγο αυτό η μοναδική εξαίρεση που εισάγεται είναι οι συναλλαγές που διαπράχθηκαν για θεμιτούς λόγους από κάποιο πρόσωπο. Αν για να θεμελιωθεί η καταχρηστική πρακτική έπρεπε να αποδειχθεί η υπαιτιότητα του χειραγωγού θα καθίστατο εξαιρετικά δυσχερές να αποδειχθεί και να αποδοθεί η σχετική ευθύνη. Συνακόλουθα τεκμαίρεται ότι έχει διαπραχθεί κατάχρηση αν το αποτέλεσμα οδηγήσει σε ότι αναφέρεται στο νόμο, αλλά το τεκμήριο είναι μαχητό και μπορεί ο χειραγωγός να αποδείξει ότι η πράξη τελέστηκε προς υπαγόρευση από νόμιμους λόγους και είναι σύμφωνη με τις συναλλακτικές πρακτικές της αγοράς.

Επίσης, η υπό iii περίπτωση του εν θέματι άρθρου αναφέρεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο χειραγωγός προβαίνει ο ίδιος σε συναλλαγές βάσει της παραπλανητικής μεθόδευσης ή του τεχνάσματος που ίδιος δημιούργησε.

Η δεύτερη βασική κατηγορία χειραγώγησης της αγοράς είναι η χειραγώγηση με διάδοση πληροφοριών η οποία συνιστά έμμεση πράξη κατάχρησης¹²⁹. Βασικά στοιχεία του πραγματικού της συγκεκριμένης περίπτωσης είναι: α) η διάδοση πληροφοριών ή φημών ή ειδήσεων σε ευρύ και αόριστο κύκλο προσώπων, η οποία δύναται να συντελείται μέσω των μέσων μαζικής

¹²⁸ Βλ. Απόφαση ΔΕΚ C-445/2009, όπου ο ενωσιακός δικαστής κρίνει ότι δεν απαιτείται η διατήρηση για ορισμένο χρονικό διάστημα της τιμής σε μη κανονικό ή τεχνητό επίπεδο για να θεωρηθεί ως πράξη χειραγώγησης.

¹²⁹ Βλ. ενδεικτικά για το θέμα της ανακριβούς δήλωσης για την τιμή στην οποία πραγματοποιήθηκε μία συναλλαγή : ΣτΕ 3494,3495,3496/2006, ΣτΕ 1126/2009.

ενημέρωσης και του διαδικτύου, αλλά και οποιουδήποτε άλλου μέσου, έντυπου ή οπτικοακουστικού, β) η διάδοση αυτή έχει ως αντικείμενο ορισμένη πληροφορία ή φήμη ή είδηση σχετικά με εισηγμένο για διαπραγμάτευση σε αγορά χρηματοπιστωτικό μέσο πχ. την τιμή του χρηματοπιστωτικού μέσου και γ) η διαδιδόμενη πληροφορία, φήμη ή είδηση είναι ψευδής ή παραπλανητική και δύναται να δημιουργεί ενδείξεις προκύπτουσες από αναληθή στοιχεία, με αποτέλεσμα την πρόκληση σύγχυσης στο επενδυτικό κοινό. Σημειώνεται δε ότι αρκεί η δυνατότητα επηρεασμού των συναλλακτικών δεδομένων από τη διαδιδόμενη πληροφορία, φήμη ή είδηση, χωρίς να απαιτείται να υφίσταται πράγματι τέτοιος επηρεασμός. Όμως, στην περίπτωση αυτή, λαμβάνεται υπόψη και η υποκειμενική υπόσταση της καταχρηστικής πρακτικής καθώς τίθεται ζήτημα σύγκρουσης με την ελευθερία του τύπου και της ελεύθερης διακίνησης πληροφοριών, απαιτείται δηλαδή η πράξη να οφείλεται σε ηθελημένη συμπεριφορά του χειραγωγού (*..γίνεται με πρόθεση παραπλάνησης..*). Ειδικά όταν ο φερόμενος χειραγωγός έχει την ιδιότητα του δημοσιογράφου πρέπει να αντλεί άμεσα ή έμμεσα όφελος ή κέρδη από τη διάδοση των πληροφοριών για να στοιχειοθετηθεί παράνομη συμπεριφορά. Παραδείγματα χειραγώγησης μέσω δημοσιευμάτων αποτελούν τυχόν δημοσίευση ανακριβών πληροφοριών για είσοδο νέων επενδυτών στο μετοχικό κεφάλαιο μιας εταιρείας, ή παραποίηση στοιχείων για την οικονομική κατάσταση και τα ακερδή μίας εταιρείας, εμφάνιση υπερτιμημένων κερδών στις ενοποιημένες καταστάσεις¹³⁰.

Τέλος ο ενωσιακός νομοθέτης προβλέπει κυρώσεις και για την απόπειρα χειραγώγησης της αγοράς προκειμένου το νομικό πλαίσιο να καθίσταται πιο τυπικό και αυστηρό και στις περιπτώσεις που ο φερόμενος χειραγωγός δεν κατάφερε να ολοκληρώσει την πράξη χειραγώγησης. Για «απόπειρα χειραγώγησης» γίνεται λόγος όταν η επιλήψιμη συμπεριφορά όχι απλώς δεν είχε αποτέλεσμα στην τιμή αλλά δεν έλαβε καν χώρα κάποια διαβίβαση εντολή ή συναλλαγή¹³¹. Η διάταξη αυτή αφήνει περιθώρια στις εποπτεύουσες αρχές να επιβάλλουν κυρώσεις όταν έχουν συλλέξει στοιχεία σχετικά με

¹³⁰ Βλ. ΣΤΕ 3915/2011

¹³¹ Βλ. άρθρο 8, παράγραφος 2 της Οδηγίας MiFID (2004/39/EK)

υφιστάμενη πρόθεση χειραγώγησης που δεν έχει σε αυτό το χρονικό σημείο επίδραση στην αγορά .

Στην παρούσα παράγραφο θα γίνει σύντομη αναφορά σε πρόσφατη Νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, την υπόθεση Spector¹³² και σε Αποφάσεις του ΣΤΕ, σχετικά με καταχρηστικές πρακτικές εκμετάλλευσης πληροφοριών και χειραγώγησης στην αγορά. Καθώς όπως προαναφέρθηκε η ενεργειακή αγορά έχει απελευθερωθεί και οργανωθεί λίαν προσφάτως, θα αναλυθεί απόφαση σχετικά με την κατάχρηση της αγοράς στον χρηματοπιστωτικό τομέα καθώς όπως έχει προαναφερθεί οι δύο τομείς είναι αλληλοσυνδεόμενοι και μέχρι πρότινος οι διατάξεις για τις κεφαλαιαγορές εφαρμόζονταν επί των συναλλαγών ενεργειακών χρηματοοικονομικών παραγώγων.

Η Spector, μία εταιρία υπαγόμενη στις ρυθμίσεις του βελγικού δικαίου και εισηγμένη στο χρηματιστήριο, προβλέπει πρόγραμμα δικαιωμάτων προαίρεσεως, το οποίο παρέχει στους εργαζόμενους σε αυτή τη δυνατότητα απόκτησης μετοχών αυτής. Προκειμένου δε να είναι σε θέση να τηρήσει τις δεσμεύσεις της, σε περίπτωση ασκήσεως των δικαιωμάτων προαίρεσης, η Spector έχει προβλέψει τη χρησιμοποίηση κατά προτεραιότητα των μετοχών που έχει στην κατοχή της και σε περίπτωση ανάγκης την απόκτηση των υπολειπόμενων προς παράδοση μετοχών στην αγορά. Στο πλαίσιο αυτό, κατά τη διάρκεια του έτους 2002, η ως άνω εταιρία χρειάστηκε να προμηθευτεί στην αγορά περισσότερες από 45.000 μετοχές. Στις 21 Μαΐου του έτους 2003 η Spector γνωστοποίησε, όπως απαιτούσε η τότε ισχύουσα νομοθεσία, στο Euronex Brussels την πρόθεση της να αγοράσει δικές της μετοχές, προς εκτέλεση του προγράμματος της μετοχικών δικαιωμάτων προαίρεσεως. Από τις 28 Μαΐου έως τις 30 Αυγούστου του έτους 2003, η Spector αγόρασε συνολικά 27.773 μετοχές. Καταρχάς, πραγματοποιήθηκαν 4 διαδοχικές πράξεις αγοράς, καθεμία εκ των οποίων αφορούσε δύο 2000 μετοχές. Εν συνεχεία, στις 11 και στις 13 Αυγούστου του έτους 2003 εκτελέστηκαν από το C. Van Raemdock δύο εντολές αγοράς, γεγονός που

¹³² Απόφαση της 23.12.2009, C-45/2008, Spector Photo group κατά CBFA (Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Βελγίου)

επέτρεψε στη Spector να αποκτήσει 19.773 μετοχές με μέση τιμή 9,97 Ευρώ ανά μετοχή, ενώ η τιμή, για την άσκηση δικαιώματος προαίρεσως ανερχόταν σε 10,45 Ευρώ ανά μετοχή. Στη συνέχεια, η Spector δημοσίευσε ορισμένες πληροφορίες σχετικές με τα αποτελέσματα και την εμπορική πολιτική της. Κατ' ακολουθία, η τιμή της μετοχής της εταιρίας αυξήθηκε. Στις 31 Δεκεμβρίου 2003, η τιμή ανερχόταν σε 12,50 Ευρώ.

Με απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2006 η CBFA χαρακτήρισε τις αγορές των μετοχών που πραγματοποιήθηκαν με τις εντολές της 11ης και της 13ης 2003 ως πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, οι οποίες απαγορεύονται από το άρθρο 25 παρ. 1 του Ν. της 2ης Αυγούστου 2002, ως είχε προ της τροποποίησής του. Η CBFA επέβαλε πρόστιμο 80.000 Ευρώ στη Spector και 20.000 Ευρώ στον M. Van Raemdonck, οι οποίοι προσέβαλαν την ως άνω απόφαση ενώπιον του Hof van beroep te Brussel, το οποίο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο ΔΕΚ.¹³³

¹³³ Τα τιθέμενα ερωτήματα ήταν τα εξής: 1) συνιστούν οι διατάξεις της οδηγίας 2003/6 ΕΚ και ειδικότερα το άρθρο 2 αυτής πλήρη εναρμόνιση, με εξαίρεση τις διατάξεις που επιτρέπουν ρητώς στα κράτη –μέλη να λαμβάνουν ελευθέρως τα προς πλήρωση του περιεχομένου της μέτρα, ή συνιστούν στο σύνολο τους μια εναρμόνιση κατ' ελάχιστο όριο;

2) έχει το άρθρο 2 παρ. 1 της οδηγίας 2003/6 ΕΚ την έννοια ότι το γεγονός και μόνο ότι ένα πρόσωπο είναι κάτοχος εμπιστευτικών πληροφοριών κατά το άρθρο 2 παρ. 1 της οδηγίας και αποκτά ή διαθέτει ή επιχειρεί να αποκτήσει ή να διαθέσει για λογαριασμό του ή για λογαριασμό τρίτων κινητές αξίες τις οποίες αφορούν οι πληροφορίες αυτές συνεπάγεται αυτομάτως και εξ ορισμού ότι το πρόσωπο αυτό κάνει χρήση των εμπιστευτικών πληροφοριών;

3) σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι για την εφαρμογή του άρθρου 2 της οδηγίας 2003/6 απαιτείται να έχει ληφθεί με πλήρη επίγνωση απόφαση για την εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών; Αν μία τέτοια απόφαση μπορεί να λαμβάνεται και προφορικά, απαιτείται τότε η απόφαση περί εκμεταλλεύσεως να προκύπτει από περιστάσεις που δεν επιδέχονται άλλη ερμηνεία ή αρκεί το ότι οι περιστάσεις αυτές μπορούν να νοηθούν κατ' αυτόν τον τρόπο;

4) πρέπει να γίνει δεκτό ότι η δημοσιοποίηση των χαρακτηριστέων ως εμπιστευτικών πληροφοριών επηρέασε πράγματι αισθητώς τις τιμές των κινητών αξιών, στην περίπτωση κατά την οποία στο πλαίσιο της διαπίστωσης του αναλογικού χαρακτήρα μιας διοικητικής κύρωσης κατά το άρθρο 14 της Οδηγίας 2003/6 ΕΚ απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη τα αποκομισθέντα κέρδη; ποιου επιπέδου θα πρέπει να είναι η εξέλιξη των τιμών για να θεωρηθεί αισθητή;

Το ΔΕΚ κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

Αν κάποιος από τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 2 παρ. 1 της Οδηγίας MAD (βλ. αντίστοιχα άρθρο 3, παράγραφος 2 Κανονισμού REMIT), το οποίο κατέχει εμπιστευτικές πληροφορίες, αποκτά ή διαθέτει ή προσπαθεί να αποκτήσει ή να διαθέσει για λογαριασμό του ή για λογαριασμό τρίτου, άμεσα ή έμμεσα, κινητές αξίες τις οποίες αφορούν οι πληροφορίες αυτές σημαίνει ότι τον εν λόγω πρόσωπο έκανε χρήση των πληροφοριών αυτών, υπό την επιφύλαξη του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας και ιδίως του δικαιώματος ανατροπής του τεκμηρίου αυτού. Το ζήτημα αν το εν λόγω πρόσωπο παραβίασε τον κανόνα της απαγόρευσης των πράξεων προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες πρέπει να εξετάζεται υπό το φως και τον σκοπό της οδηγίας, που συνίσταται σε προστασία της ακεραιότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών και στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών, η οποία εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από την εγγύηση που τους παρέχεται για ίση μεταχείριση και προστασία από την παράνομη χρήση εμπιστευτικών πληροφοριών. Τον ίδιο δε σκοπό προβάλλει και μέσω των αιτιολογικών σκέψεων ο Κανονισμός στην υπ' αριθμ. 1: « *Είναι σημαντικό να διασφαλισθεί ότι οι καταναλωτές και άλλοι συμμετέχοντες στην αγορά μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη στην ακεραιότητα των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου* » .

Το δικαστήριο επίσης έκρινε ότι το οικονομικό πλεονέκτημα που απορρέει από πράξη προσώπου που κατέχει εμπιστευτικές πληροφορίες συνιστά κατάλληλο στοιχείο για τη διαπίστωση του αποτελεσματικού, αναλογικού και αποτρεπτικού χαρακτήρα των κυρώσεων. Η μέθοδος υπολογισμού αυτού του οικονομικού αυτού πλεονεκτήματος και ιδίως της ημερομηνίας ή του χρονικού

5) ποιο χρονικό διάστημα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μετά τη δημοσιοποίηση της πληροφορίας, προκειμένου να προσδιοριστεί το επίπεδο εξέλιξης των τιμών και ποια η ημερομηνία που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον προσδιορισμό του αποκομισθέντος περιουσιακού οφέλους, έτσι ώστε να καθοριστεί η κατάλληλη κύρωση;

6) έχει το άρθρο 14 της Οδηγίας 2003/6 ΕΚ την έννοια ότι, υπό το πρίσμα ελέγχου του αναλογικού χαρακτήρα της κύρωσης, όταν το κράτος-μέλος έχει προβλέψει τη δυνατότητα ποινικής κύρωσης, σωρευτικά με τη διοικητική κύρωση, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η δυνατότητα ή και το ύψος μιας ποινικής χρηματοοικονομικής κύρωσης;

διαστήματος που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ρυθμίζονται από το εθνικό δίκαιο. Τέλος κρίθηκε ότι αν ένα κράτος – μέλος έχει προβλέψει τη δυνατότητα επιβολής ποινικής χρηματοοικονομικής κύρωσης, σωρευτικά με διοικητική κύρωση, δεν απαιτείται κατά την εκτίμηση του αποτελεσματικού, ανάλογου και αποτελεσματικού χαρακτήρα της διοικητικής κύρωσης να λαμβάνεται υπόψη η δυνατότητα ή/ και το ύψος της μεταγενέστερης ποινικής κύρωσης.

Ενδιαφέρουσα νομολογία σχετικά με τα ζητήματα χειραγώγησης υπάρχει και σε εθνικό επίπεδο. Πρόσφατες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας , οι υπ' αριθμ. 462/2013 και 109/2013 έκριναν ότι σκοπός των διατάξεων περί απαγόρευσης πράξεων χειραγώγησης στην αγορά εντοπίζεται στη διαφύλαξη της εύρυθμης λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς και στην προστασία του επενδυτικού κοινού. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται με την αποτροπή δημοσιεύσεως ή διαδόσεως πληροφοριών που είναι ικανές να ασκήσουν επιρροή στους επενδυτές καις τη διαμόρφωση των αποφάσεών τους. Επιπρόσθετα οι αποφάσεις αυτές ανέδειξαν ως ουσιώδη παράμετρο ελέγχου των επίδικων συμπεριφορών την έννοια του μέσου συνετού επενδυτή/συναλλασσόμενου που δραστηριοποιούνται στον τομέα. Ταυτόχρονα αναδεικνύεται η απόκλιση του φερόμενου χειραγωγού από τον συνετό επενδυτή ως επιλήψιμη υποκειμενική στάση του παραβάτη. Όμως ενώ κατά το προϊσχύον καθεστώς στην Ελλάδα ¹³⁴ η κρατούσα άποψη λάμβανε υπόψη το υποκειμενικό στοιχείο, ήτοι την υπαιτιότητα του παραβάτη, πλέον το υποκειμενικό στοιχείο έχει απαλειφθεί, είναι αδιάφορη η πρόθεση του.

IV. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Συμπερασματικά, στην αγορά έχουν συντελεστεί ραγδαίες αλλαγές τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. Τα κρατικά μονοπώλια επιχειρήσεων ηλεκτρισμού και η συγκέντρωση της αγοράς σε έναν «παίχτη» ο οποίος δραστηριοποιούταν, ως καθετοποιημένη επιχείρηση από την παραγωγή έως την προμήθεια ενέργειας, έχουν σχεδόν ξεπεραστεί και πλέον συναντούμε απελευθερωμένες αγορές που διέπονται από τις αρχές του ανταγωνισμού. Οι στόχοι που

¹³⁴ Πριν την ψήφιση του Ν. 3340/2005, που μετέφερε την Οδηγία MAD στο εθνικό δίκαιο.

τέθηκαν τα τελευταία δείχνουν να έχουν «πάρει μορφή» και να πραγματοποιούνται συνεχώς νέα βήματα προς μία ολοκληρωμένη και ενοποιημένη αγορά εντός των συνόρων της Ευρώπης. Υπάρχουν προσδοκίες ότι η αγορά θα καταστεί περισσότερο «κατανοητή» και λειτουργική, όσο οι θεσμικοί κανόνες που υιοθετούνται από τα κράτη στον τομέα σταθεροποιούνται και γίνονται ομοιόμορφοι, αλλά και όσο οι επενδυτές δραστηριοποιούνται με ίσους όρους και ίση πρόσβαση στην πληροφόρηση αναφορικά με την τιμολόγηση των ενεργειακών προϊόντων. Παράλληλα, η ενοποίηση των ευρωπαϊκών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας σε μία ενιαία αποτελεί το πλέον κρίσιμο και επίκαιρο πρόβλημα, με την επίλυση του οποίου θα επιτευχθεί ανάπτυξη της οικονομίας και βιομηχανίας αλλά κυρίως θα επωφεληθεί ο τελικός καταναλωτής.

Οι ενεργειακές αγορές διαφέρουν από τις υπόλοιπες αγορές όσον αφορά τον τύπο των συναλλαγών που διενεργούνται εντός αυτής διότι ο αριθμός των βασικών παραγόντων που επηρεάζουν την τιμή είναι σημαντικά μεγαλύτερος. Η αποθήκευση, η μεταφορά, οι καιρικές συνθήκες και τα τεχνολογικά επιτεύγματα, είναι μερικοί από τους ξεχωριστούς και ιδιαίτερους συντελεστές που λαμβάνονται υπόψη αποκλειστικά στην ενεργειακή αγορά. Η δημιουργία οργανωμένων αγορών, σε χρηματιστήρια ενέργειας, σε ρυθμιζόμενες αγορές ή σε υβριδικά σχήματα ανάλογα με τις επιλογές των εθνικών αρμοδίων οργάνων αποτελούν ακόμα και σήμερα ένα πεδίο που ακόμα εξετάζεται και εξελίσσεται. Ειδικά, σε θέματα διαχείρισης κινδύνου μέσω ενεργειακών παραγώγων συμβολαίων, τα οποία φέρουν όρους στάθμισης των τιμών και ρήτρες που δε συναντώνται στα τυποποιημένα συμβόλαια των χρηματαγορών.

Οι χώρες της Ευρώπης έχουν προβεί σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην ενεργειακή αγορά, άλλες σε ταχύτερο και αποτελεσματικότερο βαθμό και άλλες με πιο αργά βήματα, αλλά παρά τις όποιες διαφορές τους γεγονός είναι ότι η αγορά είναι πιο ανοιχτή στον ανταγωνισμό ενώ οι επιμέρους κατηγορίες αγορών, όπως αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία, έχουν αναπτυχθεί σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες καθώς έχει πλέον γίνει αντιληπτό ότι ελαχιστοποιώντας το κόστος παραγωγής θα αυξηθεί το κοινωνικό πλεόνασμα.

Παρά ταύτα, η Ευρώπη σήμερα διανύει μία αρκετά δυσμενή οικονομική περίοδο εν γένει και η ανάπτυξη του Μοντέλου Στόχου της ενοποιημένης αγοράς καθίσταται ακόμα δυσχερέστερη καθώς οι ενεργειακές επένδυσης είναι υψηλής έντασης κεφαλαίου και δεν δύναται να υποστηριχθεί σε απόλυτο βαθμό ο μετασχηματισμός του ενεργειακού κλάδου. Η εξάρτηση της Ευρωπαϊκής ένωσης από εισαγωγές είναι ακόμα αρκετά υψηλή και οι αυξομειώσεις στην τιμή πετρελαίου καθιστούν την αγορά ακόμα ευάλωτη. Τα κράτη μέλη που έχουν αναπτύξει την ενεργειακή τους αγορά με πιο αποτελεσματικό τρόπο πρέπει να συνδράμουν σε μεγαλύτερο βαθμό για την ενοποίηση της αγοράς με χρηματοδότηση νέων τεχνολογιών, ενώ τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη πρέπει να ακολουθήσουν με συνέπεια και προσήλωση τις επιταγές που προέρχονται από την Επιτροπή και να αντιμετωπίσουν με αυστηρότερα μέτρα τις στρεβλώσεις στην εσωτερική τους αγορά. Επιπρόσθετα, πρέπει να αναπτυχθεί η συνεργασία των αρμόδιων οργάνων ενέργειας των ευρωπαϊκών κρατών ώστε μέσα από την αλληλεπίδραση, την ανταλλαγή σχεδίων και την αμοιβαιότητα να αντιμετωπιστούν τα υφιστάμενα προβλήματα, ήτοι να ανοίξει ακόμα περισσότερο ο ανταγωνισμός και να συμμετέχουν όλο και περισσότεροι φορείς της αγοράς προς τη μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους.

Αναφορικά με την ελληνική αγορά ενέργειας η οποία μέχρι τα τέλη του 1990 ήταν άκρως ανώριμη και η κρατική κυριαρχία στον ενεργειακό τομέα αποτελούσε την αποκλειστική αντίληψη και επιλογή σημειώνεται ότι ενώ έχουν πραγματοποιηθεί σταθερά βήματα προς την απελευθέρωση δεν μπορούμε ακόμα να ειπωθεί ότι υφίσταται πραγματικά μία ανταγωνιστική αγορά. Ο ιστορικός πάροχος, Δ.Ε.Η., ακόμα κατέχει υψηλό μερίδιο τόσο στην παραγωγή όσο και στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ η επιλογή του μοντέλου υποχρεωτικής κοινοπραξίας δεν εξυπηρετεί αφενός τους ενδιαφερομένους συμμετέχοντες εντός Ελλάδος, όπου τα περιθώρια κέρδους είναι περιορισμένα, αφετέρου δεν δύναται να ενσωματωθούν συναλλαγές, όπως αυτές της ενδο-ημερησίας αγοράς ή διμερείς φυσικής παράδοσης. Επιπλέον η δυσμενή οικονομική κατάσταση που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια έχει μειώσει δραματικά τις επένδυσης στον τομέα με αποτέλεσμα ο στόχος των περιφερειακών διασυνδέσεων να προχωράει με πολύ αργούς

ρυθμούς. Χαρακτηριστική απόδειξη των στρεβλώσεων που ακόμα επικρατούν στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας είναι ότι η μείωση των ποσοστών της Δ.Ε.Η. σε παραγωγή και προμήθεια έχει καταστεί υποχρεωτική μέσω των μνημονιακών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει η χώρα έναντι της Επιτροπής εκ του γεγονότος ότι η αγορά δεν κατάφερε από μόνη της να ξεπεράσει παλιές πρακτικές και να υιοθετήσει πιο σύγχρονα μοντέλα λειτουργίας στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Ένα πολύ βασικό βήμα στο οποίο πρέπει να προβεί η χώρα μας είναι η δημιουργία του χρηματιστηρίου ενέργειας με στόχο την άρση των μονοπωλίων και το άνοιγμα της αγοράς. Προς το παρόν βρίσκεται σε διαβούλευση νόμος για την αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας με τον οποίο η χώρα μας καλείται να τηρήσει της δεσμεύσεις που έχει αναλάβει για μια πραγματικά απελευθερωμένη αγορά. Με το σχέδιο νόμου θα καταργηθεί σταδιακά το σύστημα του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού και θα αναπτυχθεί η χονδρική αγορά προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας, η αγορά επόμενης ημέρας, η ενδοημερήσια αγορά και η αγορά εξισορρόπησης. Για το νέο αυτό νομοσχέδιο δεν δύναται ακόμα να εξαχθούν συμπεράσματα καθώς βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και αναμένεται δευτερογενές κωδίκων δίκαιο περί την εφαρμογή του.

Ο Κανονισμός REMIT αποτελεί επίσης απόδειξη των προσπαθειών της Επιτροπής μέσω των Κανονισμών της να δημιουργήσει συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού και να υπερκεράσει τα προβλήματα που δημιουργούνται εντός αυτής. Σε συνδυασμό με τους κανόνες περί απαγόρευσης καταχρηστικών πρακτικών στις κεφαλαιαγορές συνθέτουν ένα αυστηρό και ενιαίο πλαίσιο που καλύπτει το σύνολο των συναλλαγών που διενεργούνται εντός των επιμέρους αγορών. Από τα στοιχεία που διοχετεύει ο ACER φαίνεται ότι κάθε έτος οι δηλώσεις πληροφοριών αυξάνονται και οι συμμετέχοντες συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις του.

Παρά ταύτα, έχει δεχθεί κριτικές σαν Κανονισμός για ελλείψεις, καθώς θα πρέπει επίσης να καλύπτει και την αγορά εκπομπών CO₂ με βάση το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ. Τούτο διότι η αγορά εκπομπών CO₂ συνδέεται στενά με τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και

φυσικού αερίου. Έχουν πολλά βασικά κοινά στοιχεία, όπως το επίπεδο της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας, τις τιμές του άνθρακα και του φυσικού αερίου και την οικονομική δραστηριότητα που αναπτύσσεται εντός των αγορών. Κατά συνέπεια, το CO₂ και οι τιμές χονδρικής της ενέργειας είναι αλληλένδετα άρα η εφαρμογή του θα έπρεπε να επεκταθεί και σε αυτήν. Επιπρόσθετα, σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων στην αγορά διοξειδίου του άνθρακα –και ιδίως οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής– συμμετέχει επίσης στις χονδρικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Κατά συνέπεια, το ρυθμιστικό καθεστώς για την ενεργειακή αγορά χονδρικής θα πρέπει να περιλαμβάνει συμβόλαια και για το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι οι αγορές πετρελαίου και άνθρακα συνδέονται επίσης με τις αγορές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Οι εξελίξεις στην αγορά πετρελαίου και άνθρακα επηρεάζουν και την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Ωστόσο, οι αγορές αυτές έχουν παγκόσμια διάσταση, άρα οι συμμετέχοντες στην αγορά στους τομείς αυτούς, θα πρέπει να καλούνται να παράσχουν πληροφορίες και επί των συναλλαγών που αναπτύσσεται σε αυτές τις αγορές, αλλά κάτι τέτοιο ακόμα δεν προβλέπεται και είναι δυσχερές να εφαρμοστεί μειώνοντας έτσι όμως το επίπεδο της διαφάνειας που απαιτείται για την ορθή διαμόρφωση τιμών.

Επιπλέον, προκειμένου να μην ανακύψουν εμπόδια στη διαδικασία απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών, ο κανονισμός δεν πρέπει να εφαρμόζεται στους πολύ μικρούς παίχτες της αγοράς που διεξάγουν συναλλαγές κάτω από ένα ορισμένο όριο. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποφεύγονται επιβαρύνσεις για τους νεοεισερχόμενους οι οποίες πιθανόν να λειτουργούσαν ανασταλτικά στην είσοδο των παιχτών αυτών στην αγορά.

Επιπρόσθετα, δοθέντος ότι οι περισσότεροι από τους εν χρήσει ορισμούς ελήφθησαν από την Οδηγία 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, *για τις πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και τις πράξεις χειραγώγησης της αγοράς σχετικά με την κατάχρηση της αγοράς*, η οποία στο μεταξύ έχει

καταργηθεί, ήταν απαραίτητη η έκδοση των κατευθυντήριων οδηγιών για τον Κανονισμό, στις οποίες προσδιορίστηκαν οι έννοιες μέσω παραδειγμάτων.

Είναι σημαντικό ο εθνικός νομοθέτης να συμβάλει στην πρακτική εφαρμογή του Κανονισμού, να επιβάλει αυστηρές κυρώσεις τηρώντας βέβαια τη βασική αρχή της αναλογικότητας και να παράσχει αρμοδιότητες στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές προκειμένου να λαμβάνουν τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα αντιμετώπισης των παραβάσεων των επίμαχων διατάξεων. Σημαντικό επίσης είναι οι κυρώσεις να είναι ομοιόμορφες τα κράτη μέλη, προκειμένου να μην αφήνεται περιθώριο στις εταιρείες να επιλέγουν ως έδρα εγκατάσταση χώρες με ηπιότερο νομικό καθεστώς επιβολής κυρώσεων.

Συμπερασματικά, ενώ έχουν υλοποιηθεί αρκετά βήματα προς την αντιμετώπιση καταχρηστικών πρακτικών εκμετάλλευσης εμπιστευτικών πληροφοριών και χειραγώγησης της αγοράς, υπάρχουν ακόμα περιθώρια βελτίωσης, με βασική προϋπόθεση την ουσιαστική και συντονισμένη συνεργασία και συμβολή όλων των φορέων και των αρχών της αγοράς.

V. Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- *N. Φαραντούρης* (επιμ.), *Ενέργεια – δίκτυα & υποδομές*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014
- *N. Φαραντούρης* (επιμ.), *Ενέργεια – Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- *Δ. Αυγητίδης*, *Η παραβίαση των διεθνών λογιστικών προτύπων ως χειραγώγηση της χρηματιστηριακής αγοράς*, ΕΕμπΔ 2006, σελ. 1
- *I. Βουλγαρίδου*, *Χρηματιστήριο ενέργειας -Προοπτική σύστασης στην Ελλάδα*, δημοσιευμένη στο *Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταρειών*, 2/2016, σελ. 151 επ
- *Γ. Δελλής*, *Κοινή ωφέλεια και αγορά - Το τέλος των διαχωριστικών γραμμών: η "αγορακεντρική" δημόσια ρύθμιση των κοινωφελών δραστηριοτήτων*, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2008
- *A. Ηλιάδου*, *Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο*, *Συνήγορος* 77/2010, σ. 17
- *A. Ηλιάδου*, *Η δειξίωση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση των αγορών δικτύου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010
- *Αικ. Ηλιάδου*, *Ρύθμιση αγοράς Ενέργειας*, *Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταρειών*, 4/2007
- *Κ. Ηλιόπουλος*, *Το Διεθνές Δίκαιο της Ενέργειας*, *Ευρωπαϊών Πολιτεία* 3/2009
- *Κ. Ηλιόπουλος*, *Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας*, σε τιμητικό τόμο I *A. Βούλγαρη*, Εκδ. αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2010
- *N. Κεραμίδας*, *Ο διαχωρισμός δραστηριότητας μεταφοράς σύμφωνα με την Οδηγία 2009/72/EK – Το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς («ADM») και ο λειτουργός της αγοράς στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας*, *Ενέργεια και δίκαιο* 2011, σελ. 40.
- *Κ. Κορομπέλης*, *Μορφές εφαρμογής της Οδηγίας 2009/72 για το νομικό διαχωρισμό των Δικτύων στην ΕΕ*, *Ενέργεια και Δίκαιο* 18/2012, σελ. 69

- *Ι.Ε. Λιναρίτης*, Χειραγώγηση της αγοράς μέσω συναλλαγών: Νομολογιακές εξελίξεις και σύγχρονες προκλήσεις, Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Έτος 2013/Τεύχος 1, σελ. 44
- *Μ.-Θ. Μαρίνος*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο - η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2003
- *Σ. Παγώνη*, Η εξουσία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την επιβολή κυρώσεων και ο δικαστικός έλεγχος αυτών, εκδ Σάκκουλας, 2005
- *Μ. Μεγκ-Παπαντώνη*, Το δίκαιο της ενέργειας, εκδ. Σάκκουλας, 2003
- *Θ. Πανάγος*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, εκδ. Σάκκουλας, 2011
- *Θ. Πανάγος*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, εκδ. Σάκκουλας, 2012
- *Α. Σίνης*, Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην ενέργεια, Ενέργεια και Δίκαιο 17/2012, σελ. 72
- *Ν. Σκανδάμης*, Κανόνες ex ante στις υπό ελευθέρωση αγορές, Η περίπτωση της ενέργειας, Ευρωπαϊών Πολιτεία 3/2009, σελ. 633
- *Μ. Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2004
- *Χ. Συνοδινός*, Συνδρομή του αναδυόμενου ενεργειακού δικαίου στο δυναμικά εξελισσόμενο εμπορικό δίκαιο, Ενέργεια και Δίκαιο τ. 17/2008, σελ. 20
- *Χ. Συνοδινός*, Εξέλιξη του δικαίου της ενέργειας και ελληνική πραγματικότητα, Συνήγορος 77/2010, σελ. 34
- *Χ. Συνοδινός*, Εφαρμογή των διατάξεων ανταγωνισμού στον κλάδο της ενέργειας, Ενέργεια και Δίκαιο τ. 10/2008, σελ. 20
- *Μαρία Σχοινά*, Ευρωπαϊκός Κανονισμός για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στην χονδρική αγορά ενέργειας (ΕΚ 1227/2011, REMIT), Energy Papers
- *Χ.Ταρναρίδου*, Συμβάσεις παραγωγών του Χρηματοπιστωτικού Τομέα, Δογματική και Πρακτική Θεώρηση, Σύγχρονα θέματα Εμπορικού Δικαίου, ρ. 1, εκδ. Σάκκουλας, 2006
- *Α. Τροκούδη*, Οι υπό συζήτηση προτάσεις για την αναδιάρθρωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρισμού, Energy papers
- *Θ. Φορτσάκης*, Δίκαιο της ενέργειας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009

- *B. Χριστιανός*, Ερμηνεία κατ'άρθρο Συνθήκης ΕΕ και ΣΛΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, ειδικά άρθρο Α. Σκουλίκη Περιοδικό Ενέργεια και δίκαιο, εκδ. Σάκκουλας
Χ. Χριστοδούλου, Προστασία της προσωπικότητας και της συμβατικής ελευθερίας στα κοινωφελή δίκτυα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007
- *Κ. Χ. Χρυσόγονος*, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 171
- Το Θεσμικό και Κανονιστικό Πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Κεφαλαιαγοράς, Επιμέλεια Ελληνική Εταιρεία Τραπεζικού Δικαίου & Δικαίου της Κεφαλαιαγοράς

Ξένη Βιβλιογραφία

- Evolution of Global Electricity Markets: New Paradigms, New Challenges, New Approaches, Fereidoon P. Sioshansi (eds.), Elsevier Inc., 2013
- Energy Economics and Financial Markets, André Dorsman, John L. Simpson and Wim Westerman (eds.), Springer Science and Business Media, 2013
- FATOUROS, Arghyrios, An International Legal Framework for Energy, Recueil des cours, Hague Academy of International Law, Hague, the Netherlands, 2008
- Handbook of Natural Gas Transmission and Processing, Saeid Mokhatab and William A. Poe (eds.), Elsevier Inc., 2012
- L. S. Belyaev, Electricity Market Reforms Economics and Policy Challenges, Springer Science+Business Media, LLC, 2011
- J. Lacey, "Electric Utilities Retool for the Future", Derivatives Strategy, 1996
- C. Ekstrand, Financial Derivatives Modeling, Spinger-Verlag Berlin Heidelberg, 2011
- J. Lucia, E. Schwartz, Electricity prices and power derivatives Evidence from the Nordic power exchange, Review of Derivatives Research, 2002
- J. Hull, Options, Futures and other Derivatives, Prentice Hall, 1999

Ιστοσελίδες

- <http://www.acer.europa.eu/el/Pages/default.aspx>
- http://www.rae.gr/site/en_US/portal.csp
- <http://www.lagie.gr/>
- <http://www.admie.gr/>
- <https://www.dei.gr/el>
- <http://curia.europa.eu/>
- <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
- <https://www.entsoe.eu/Pages/default.aspx>
- <http://ec.europa.eu/competition/>
- <http://www.hcmc.gr/>

Νομοθεσία

- Οδηγία 96/92/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
- Οδηγία 98/30/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου
- Οδηγία 2003/6/EK για τις πράξεις προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και τις πράξεις χειραγώγησης της αγοράς (κατάχρηση αγοράς)
- 2003/54/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK
- Οδηγία 2004/39/EK για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, για την τροποποίηση των οδηγιών 85/611/ΕΟΚ και 93/6/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 2000/12/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση της οδηγίας 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου
- Οδηγία 2014/65/ΕΕ για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και την τροποποίηση της οδηγίας 2002/92/EK και της οδηγίας 2011/61/ΕΕ
- Κανονισμός 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της οδηγίας 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και

του Συμβουλίου και των οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/EK, 2003/125/EK και 2004/72/EK

- Κανονισμό 1348/2014 σχετικά με την αναφορά δεδομένων για την εφαρμογή του άρθρου 8 παράγραφοι 2 και 6 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1227/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ακεραιότητα και τη διαφάνεια στη χονδρική αγορά ενέργειας
- Κανονισμός 713/2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας
- Κανονισμός 714/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1228/2003
- Κανονισμός 715/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1775/2005
- Κανονισμός 543/2013 σχετικά με την υποβολή και δημοσίευση δεδομένων στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και για την τροποποίηση του παραρτήματος Ι του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 714/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου
- Κανονισμός 648/2012 για τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών
- Κανονισμός 1228/2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας
- Κανονισμός 600/2014 Κανονισμός για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012
- Ν. 2773/1999 (ΦΕΚ Α' 286) [Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας – Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις \(ΦΕΚ Α' 286\)](#)
- Ν. 3426/2005 (ΦΕΚ Α' 309) [Επιτάχυνση της διαδικασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας \(ΦΕΚ Α' 309\)](#)
- Ν. 4001/2011 (ΦΕΚ Α' 179) [Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου \(ΦΕΚ Α/179/22.08.2011\)](#)

- Ν. 3340/2005.(ΦΕΚ Α' 112) Για την προστασία της Κεφαλαιαγοράς από πράξεις προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και πράξεις χειραγώγησης της αγοράς
- Ν. 3175/2003 (ΦΕΚ Α' 207) Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις
- Ν. 3606/2007 (ΦΕΚ Α' 195) Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις.
Ν. 3468/2006 (ΦΕΚ Α' 129) Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από ΑΠΕ και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις
- Κώδικας Συναλλαγών 2001 (ΦΕΚ Β' 623)
- Κώδικα Διαχείρισης Συστήματος και Συναλλαγών (ΦΕΚ Β' 655/2005)
- Κώδικας Συναλλαγών (Έκδοση 3.3, 2016.09.07)
- Εγχειρίδιο Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (Έκδοση 2.1, 2016.09.15)
- ΦΕΚ Β' 2593/2013 (Απόφαση ΡΑΕ 461/2013) Τροποποιήσεις ΚΣΗΕ και Εγχειριδίου για το "Μηχανισμό Περιορισμού Χρηματοοικονομικού Κινδύνου"
- Κώδικα Διαχείρισης του Συστήματος (ΚΔΣ ΦΕΚ Β' 103/2012)
- Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΚΣΗΕ ΦΕΚ Β' 104/31.1.2012).